VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

D I P L O M O V Á P R Á C E

2010 Kateřina Havlíková

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Zvláštnosti podnikatelského prostředí Saúdské Arábie

Diplomová práce

Vypracovala: Kateřina Havlíková

Vedoucí práce: Ing. Soňa Gullová, Ph.D

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zvláštnosti podnikatelského prostředí Saúdské Arábie“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 28.11.2010 ...……

podpis

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala hlavně paní Ing. Soně Gullové za cenné rady, odborné vedení při zpracování diplomové práce a její vstřícný přístup.

Mé poděkování patří také panu Ing. Janu Paděrovi za trpělivost a podporu.

OBSAH

ÚVOD 3

1 ZÁKLADNÍ FAKTA O SAÚDSKÉ ARÁBII 5

1.1 GEOGRAFICKÉ ÚDAJE 5
1.2 ADMINISTRATIVNĚ SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ 7
1.3 ÚŘEDNÍ JAZYK A STÁTNÍ SYMBOLY 7
1.4 PENĚŽNÍ JEDNOTKA 8
1.5 DEMOGRAFICKÉ UKAZATELE 9

2 POLITICKÉ A PRÁVNÍ PROSTŘEDÍ 12

2.1 POLITICKÝ SYSTÉM 12
2.2 PRÁVNÍ SYSTÉM 14
2.3 KORUPCE 15

3 EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ 21

3.1 VÝVOJ ZÁKLADNÍCH EKONOMICKÝCH UKAZATELŮ 21
3.2 ZAHRANIČNÍ OBCHOD 24
3.3 PRIMÁRNÍ, SEKUNDÁRNÍ A TERCIÁRNÍ SEKTOR HOSPODÁŘSTVÍ 25
3.3.1 DESALINACE 26
3.4 SYSTÉM DANÍ 27
3.5 BANKOVNICTVÍ 28
3.6 INVESTIČNÍ KLIMA 30

4 SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ PROSTŘEDÍ 35

4.1 NÁBOŽENSTVÍ 35
4.2 HOFSTEDEHO KULTURNÍ DIMENZE 37
4.3 LIDSKÁ PRÁVA 38
4.3.1 POLITICKÁ A NÁBOŽENSKÁ PRÁVA 41
4.3.2 PRÁVA ŽEN 41
4.3.3 VZDĚLÁNÍ 45

4.4 OSTATNÍ KULTURNÍ ZVLÁŠTNOSTI **46**
4.4.1 ODÍVÁNÍ 46
4.4.2 SVATBA JAKO BĚŽNÝ OBCHOD 47
4.5 SPECIFIKA OBCHODNÍHO JEDNÁNÍ **49**
4.5.1 PRACOVNÍ DOBA A ASPEKT ČASU 49
4.5.2 ZVYKLOSTI PŘI SETKÁNÍ 51
4.5.2.1 Dary 53
4.5.2.2 Pohoštění a stolování 53
4.5.3 OBCHODNÍ JEDNÁNÍ 54
4.5.3.1 Počáteční fáze 56
4.5.3.2 Fáze vyjednávání 57
4.5.3.3 Fáze rozhodování 57

5 TECHNOLOGICKÉ PROSTŘEDÍ **59**

5.1 TELEKOMUNIKACE A IT **59**
5.2 VĚDA A VÝZKUM **60**
5.3 VYSOKÉ ŠKOLY **61**

6 VZTAHY S ČESKOU REPUBLIKOU **62**

6.1 VSTUP NA TRH **62**
6.2 VÝVOJ OBCHODNÍ A EKONOMICKÉ SPOLUPRÁCE ČR A SAK **64**
6.3 ZKUŠENOSTI SPOLEČNOSTÍ OBCHODUJÍCÍCH SE SAÚDSKÝMI PARTNERY **66**
6.3.1 VLASTNÍ ZKUŠENOSTI SE SAÚDSKÝMI PARTNERY 70

ZÁVĚR **72**

SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ **76**

SEZNAM PŘÍLOH **82**

ÚVOD

Ke zvláštnostem Saúdské Arábie jsem si vytvořila vztah před několika lety při psaní bakalářské práce o obchodních a kulturních zajímavostech tohoto teritoria. Od té doby uplynuly čtyři roky, české exporty na saúdský trh vzrostly téměř dvojnásobně, všechny ekonomiky bez rozdílu zasáhla celosvětová krize a v Saúdské Arábii se objevily první náznaky reforem v oblasti sociální, právní i politické. Z toho důvodu jsem se rozhodla na původní bakalářskou práci navázat a rozšířit ji zpracováním důkladné analýzy podnikatelského prostředí. Cílem této diplomové práce je přiblížení podnikatelského prostředí jako celku, jeho vlivů působících na rozhodování firem o vstupu na trh a zpracování užitečných informací společností, které už na tomto zajímavém a stále ještě ne zcela probádaném trhu působí. Zároveň jsem si stanovila následující dvě hypotézy, které v závěru práce na základě výsledků analýzy potvrdím nebo vyvrátím: 1. V Saúdské Arábii existují početné překážky bránící snadnému vstupu na místní trh; 2. Podnikatelské prostředí Saúdské Arábie je vhodné pro obchod s Českou republikou.

Podnikatelské prostředí můžeme charakterizovat jako soubor politických, ekonomických, sociálně – kulturních a technologických faktorů, které významným způsobem ovlivňují rozhodování firem při vstupu na trh a poskytují o něm ucelenou informaci. Základním nástrojem mezinárodního prostředí je analýza všech těchto faktorů, tzv. PEST analýza.

Práce je rozdělena celkem do šesti kapitol. První kapitola popisuje základní fakta o teritoriu Saúdské Arábie zahrnující geografické informace, popis administrativně správního členění země, státních symbolů, úředního jazyka, místní peněžní jednotky a také bližší pohled na demografické složení obyvatelstva a jeho vývoj.

Druhá kapitola je věnována prvnímu faktoru PEST analýzy, a to politickému a právnímu prostředí, podle kterých můžeme charakterizovat míru stability podnikatelského prostředí. Kapitola postupně přibližuje strukturu politické moci, právní systém založený na náboženském právu Šaría a také problematiku korupce

Třetí kapitola je rozborem vývoje ekonomického prostředí Saúdské Arábie a poskytuje důležitá ekonomická data. Oficiální statistické výkaznictví nebývá téměř k dispozici, hlavně co se týče aktuálních údajů. Z toho důvodu je přesné zpracování trhu velmi složité a nepřesné, protože často používáme stará data nebo odhady nezávislých institucí. Kromě

základních ekonomických ukazatelů, struktuře zahraničního obchodu a investičním klimatu zmiňuje tato kapitola také bankovní systém fungující pod vlivem islámské víry nebo potřebu odsolování mořské vody a statistiky s tímto problémem spojené.

Kapitola čtvrtá je nejdelší co do rozsahu. Zahrnuje kulturní a sociální aspekty podnikatelského prostředí. Stěžejní částí je zde podkapitola o náboženství, protože v Saúdské Arábii jako kolébce islámu jsou veškeré činnosti a aspekty života náboženstvím ovlivněny a prostoupeny. Od víry se potom odvíjejí další podkapitoly o kulturních dimenzích, srovnání vnímání lidských práv a zejména práv žen. Kulturní prostředí je popsáno kulturními a obchodními zvláštnostmi teritoria.

Poslední složkou PEST analýzy je technologické prostředí, kterému je věnována kapitola pátá. Investice do výzkumu ovlivňují konkurenceschopnost země, stejně jako rozvoj informačních a komunikačních technologií.

Závěrečná kapitola popisuje vztahy Saúdské Arábie s Českou republikou. Nejdůležitější podkapitolou je potom vlastní výzkum zkušeností firem podnikajících na saúdském trhu. Pro přiblížení pozice žen v obchodním styku se saúdskými partnery jsem použila osobních zkušeností.

Pro zpracování teoretické části jsem použila především metodu analýzy a dedukce. Analýzou jsem rozdělila obsáhlé informace na jednotlivé části podle jejich charakteru a takto získané údaje jsem potom použila v jednotlivých kapitolách. U všeobecných témat zaměřených na arabskou kulturu a zvyklosti jsme použila metodu dedukce a získané poznatky jsem aplikovala na jednotlivé aspekty saúdského podnikatelského prostředí.

Praktická část a samotný výzkum zkušeností firem z praxe byl založen na osobních rozhovorech, dotazníkovém šetření a vlastních zkušenostech. Dotazníky byly sestaveny formou otevřených otázek, které umožnily přesněji popsat úskalí a zvláštnosti daného prostředí. Následně byly rozeslány elektronickou poštou mezi exportéry vyvážející na saúdský trh a jejich odpovědi zpracovány v poslední kapitole.

1 Základní fakta o Saúdské Arábii

1.1 Geografické údaje

Saúdská Arábie je největším arabským státem v oblasti Blízkého východu. Svojí rozlohou 2 240 350 km^2 zabírá zhruba 80% Arabského poloostrova. Západní břehy země omývá Rudé moře, východní Perský záliv. Saúdská Arábie sousedí na severu Jordánskem (délka hranic 744 km), Irákem (814 km) a Kuvajtem (222 km), na východě s Bahrajnem, Katarem (60 km) a Spojenými Arabskými Emiráty (457 km). Hranici s Bahrajnem tvoří 24 km dlouhý most spojující oba státy. Jižními sousedy země jsou Omán (667 km) a Jemen (1 458 km). Hranice v pouštních oblastech ovšem nejsou zcela přesně vymezeny. Z tohoto důvodu se údaje o rozloze v různých pramenech mohou lišit.[1]

Obrázek 1: mapa Saúdské Arábie

Zdroj: www.saudi-us-relations.org

Saúdská Arábie se nachází v tropickém podnebném pásu. Převážnou část celého území (zhruba 59%) pokrývá poušť. Na jihovýchodě pokrývá téměř ½ území největší písečná poušť světa Rub Al Khali, na severu poušť Nafúd a na severovýchodě poušť Dahná. Právě jižní oblast bývá označována jako tzv. Empty Quarter, protože je z důvodu nepříznivých přírodních podmínek neosídlená a je tam jenom několik menších ložisek ropy, která se ale

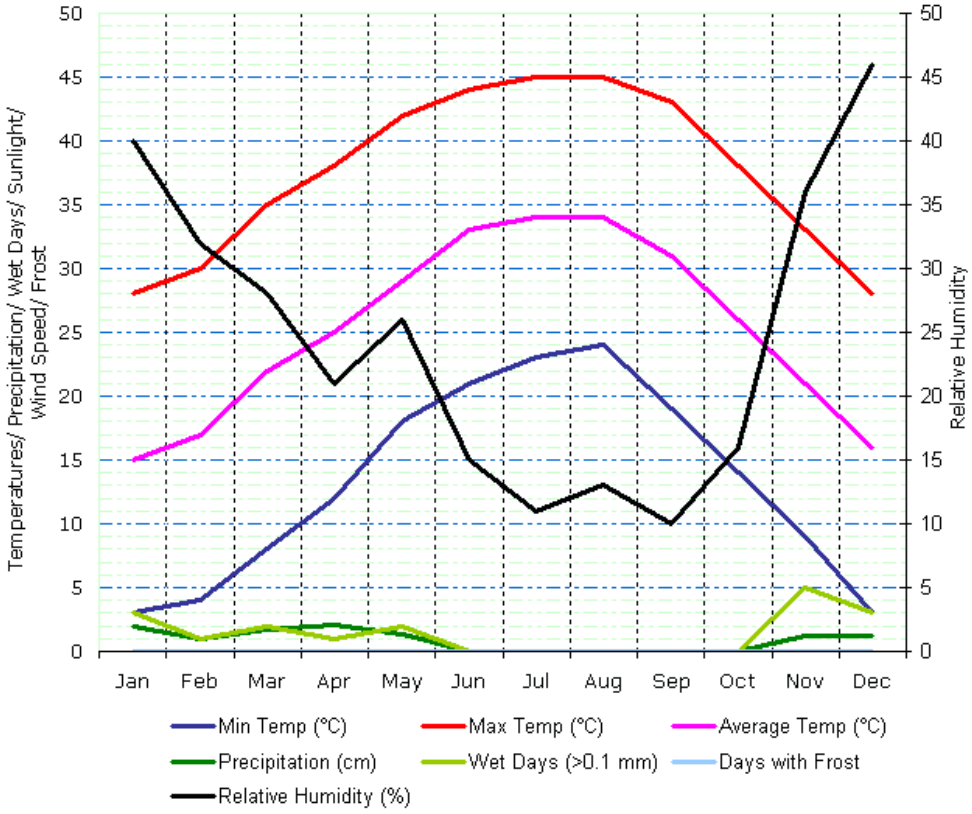
[1] Publikovaná rozloha se pohybuje v rozmezí od 1,96 mil do 2,24 mil km^2.

v současné době nevyužívají. Západ země je převážně hornatý, východ naopak velmi nízký a půda zde je často zasolená.

Ve vnitrozemí panuje kontinentálního podnebí, jehož typickým znakem jsou extrémní výkyvy teplot nejen v létě a v zimě, ale také přes den a v noci. Letní teploty často dosahují 50°C, zimní klesají na 10 - 15°C. Úhrn srážek je v této oblasti minimální a prší hlavně v zimě. S klasickým pobřežním podnebím se setkáme v přímořských oblastech Rudého moře a Perského zálivu. Teplotní rozdíly zde nejsou tak výrazné. Teplota v létě zřídka přesáhne 35°C. Na pobřeží jsou ovšem srážky častější. Nejvíce prší v jižních oblastech v pohoří Asir, a to díky monzunům vanoucím od jihozápadu. Vzhledem k relativně vysokým teplotám a hojnějším srážkám je pro pobřežní oblasti typická vysoká vlhkost vzduchu. V oblasti Perského zálivu dosahuje i 100% hodnoty. Západní pobřeží sousedí s pouští Sahara, a proto bývá vlhkost vzduchu v této oblasti nižší okolo 85%.

V zemi neexistují žádné trvalé vodní toky ani vodní plochy. Veškerá užitková a pitná voda je získávána z hlubinných vrtů a odsolováním vody mořské, tzv. desalinací.[2]

Obrázek 2: Celoroční podnebí v Saúdské Arábii

Zdroj: www.climatetemp.info/saudi-arabia/

[2] Viz podkapitola č. 4.2.1

1.2 Administrativně správní členění

Oficiálním názvem země je v českém překladu Saúdskoarabské Království (dále SAK). Země je rozdělena do 13 provincií tzv. emirátů (manatiq), z nichž je většina pojmenována podle svého hlavního města. Každý z těchto regionů se dále dělí na menší provincie, kterých je celkem 118. V čele regionů stojí emírové, kteří jsou zároveň ministry vlády. Největším městem je hlavní město Rijád (Riyadh) ležící v centru SAK. V Rijádu sídlí veškeré státní a zahraniční instituce. Druhým největším městem a letním sídlem vlády je Džidda (Jeddah)[3]. Jedná se o hlavní přístav na západním pobřeží a největší obchodní centrum země. Jelikož Džidda spadá do provincie Makkah (Mekka), je také vstupní bránou poutníků do Mekky.

Tabulka 1: Provincie SAK

Name	Original	Capital	A (km²)	2004	2008
Al-Bāḥah	الباحة	Al-Bāḥah	9,921	377,9	398,92
Al-Ḥudūd ash-Shamālīyah	الحدود الشمالية	'Ar'ar	111,797	279,971	301,199
Al-Jawf (incl. Al-Qurayyāt)	الجوف	Sakākah	100,212	361,738	398,451
Al-Madīnah al-Munawwarah	المدينة المنورة	Madīnah	151,99	1,512,724	1,675,731
Al-Qaṣīm	القصيم	Buraydah	58,046	1,015,972	1,110,913
Ar-Riyāḍ	الرياض	Riyād	404,24	5,458,273	6,084,967
Ash-Sharqīyah	المنطقة الشرقية	Dammām	672,522	3,360,031	3,641,064
Asīr	عسير	Abhā	76,693	1,687,939	1,822,388
Ḥā'il	حائل	Ḥā'il	103,887	526,882	569,23
Jīzān	جازان	Jīzān	11,671	1,187,587	1,327,908
Makkah al-Mukarramah	مكة المكرمة	Makkah	153,128	5,797,184	6,229,313
Najrān	نجران	Najrān	149,511	420,345	474,109
Tabūk	تبوك	Tabūk	146,072	691,716	773,08
Saudi Arabia	**السعودية**	**Riyād**	**2,149,690**	**22,678,262**	**24,807,273**

Zdroj: www.citypopulation.de/SaudiArabia.html

1.3 Úřední jazyk a státní symboly

Oficiálním a úředním jazykem SAK je jazyk Koránu, tzn. arabština. Druhým nejpoužívanějším jazykem je angličtina, která se používá hlavně v obchodních kruzích a ve státní správě na vyšších postech. Převážná většina Saúdů pracujících na manažerských pozicích získala vysokoškolské vzdělání v USA nebo ve Velké Británii. Angličtina je také

[3] Džidda je od Rijádu vzdálena cca 1000 km, což znesnadňuje působení Zastupitelského úřadu ČR zejména v obchodních záležitostech. Z tohoto důvodu Ministerstvo průmyslu a obchodu uvažuje o otevření kanceláře CzechTrade v Džiddě.

vyučována na školách v SAK jako druhý povinný jazyk. Zhruba ¼ obyvatelstva[4] tvoří tzv. expatrianti, cizinci se stálým pobytem na území SAK, ale bez státního občanství. Velká část expatriantů pochází z Afriky a Asie, a proto se lze v SAK setkat i s hindštinou, urdštinou (Pákistán), filipínskými a ostatními dialekty z těchto oblastí.

Státní vlajka má klasický obdélníkový tvar se stranami v poměru 2/3 a sytě zelenou barvu, tradiční barvu Islámu a proroka Mohameda. Zelená barva se hojně se vyskytuje i na vlajkách ostatních arabských států. Ve středu vlajky je bílý nápis v arabštině tzv. ***šaháda***. Jde o první pilíř islámu[5] a vyznání islámské víry - „Není boha kromě Alláha a Muhammed je jeho prorokem." Šaháda se správně čte zprava doleva. Arabský meč umístěný pod nápisem jako symbol spravedlnosti a sjednocení země směřuje ke stožáru, na kterém je vlajka zavěšena. Z náboženských důvodů a úcty k šahádě nesmí být vlajka vyvěšena na půl žerdi, a to ani v případě úmrtí krále. Takový způsob vyvěšení je považován za zneuctění islámu a trestný čin.

Státní znak je tvořen datlovou palmou, symbolizující prosperitu a růst. Dva zkřížené meče pod palmou představují původní oblasti Nadžd a Hidžáz, které byly sjednoceny v roce 1926 pod vládu Saúdů. Zároveň symbolizují autoritu a spravedlnost.

Obrázek 3: Vzor státní vlajky používaný od roku 1973 a státní znak přijatý v roce 1950

Zdroj: www.crwflags.com/FOTW/FLAGS/sa.html

1.4 Peněžní jednotka

Oficiální měnou SAK je saúdskoarabský rijál (SAR), který lze rozdělit na 100 halalů. Existují bankovky v nominálních hodnotách 1, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 rijálů a mince v nominálních hodnotách 5, 10, 25, 50, 100 halalů a 1 rijál. Posledních několik let ale mince

[4] Údaje se opět liší v závislosti na zdroji. Oficiální čísla poskytovaná vládou bývají často zkreslená a nepřesná.
[5] Základ víry a chování každého muslima tvoří pět pilířů islámu. Detailněji viz kapitola 3.1.

ztrácí na významu, lze s nimi sice platit, ale v obchodech se většinou drobné pod 1 rijál nevracejí. Centrální banka Saudi Arabian Monetary Agency (SAMA) v průběhu roku 2007 vpustila do oběhu již pátou sérii bankovek. Nové bankovky se od starých na první pohled příliš neliší. Na nových bankovkách se král víc usmívá. Říká se, že si SAK chce zlepšit image ve světě a tak je král zobrazen přívětivěji.[6] Bankovky platí paralelně, stará edice se z oběhu zatím nestahuje. Z oběhu mizí pouze bankovka o hodnotě 200 SAR, která již v nové edici není. Saúdskoarabský rijál je od roku 1961 volně směnitelný. Od roku 1975 je zavěšen na americký dolar a od roku 1986 je udržován směnný poměr 3,75 Rijálů za 1 americký dolar, tj. v přepočtu cca 5,43 CZK za rijál.[7] Pevně navázány na americký dolar jsou také měny většiny dalších států Rady spolupráce arabských států Perského zálivu (Gulf Co-Operation Council - GCC), a to měny Bahrajnu, Kataru, Ománu a Spojených Arabských Emirátů.[8]

Při běžných platbách v oblasti maloobchodu je akceptována pouze místní měna. Bahrajn a Spojené Arabské Emiráty jsou v tomto směru mnohem liberálnější. Tamní obchodníci běžně akceptují téměř jakoukoliv měnu. V mezinárodním platebním styku je v SAK ale již základní obchodní měnou USD. Místní podnikatelé tak mají velkou výhodu v tom, že nenesou kurzové riziko. Výjimečně se můžeme setkat také s použitím EUR. Euro a v podstatě jakoukoliv jinou měnu než USD je v místních bankách velmi problematické obstarat, přestože většina zahraničního obchodu probíhá v měně Evropské Unie. V SAK je častým zvykem bankovky popisovat a značkovat. Zvláštností ale je, že ačkoliv saúdské banky takto upravené bankovky vydávají, nejsou ochotny je zpátky přijímat (týká se bankovek USD).

1.5 Demografické ukazatele

Stejně jako u ostatních oficiálních statistik jsou i hodnoty demografických ukazatelů velmi nepřesné a odhady ostatních zdrojů značně odlišné. V roce 2009 žilo v SAK celkem 25,37 milionů obyvatel, z toho přibližně 6,83 milionů expatriantů.[9] Počet cizinců se stálým pobytem může být ale mnohem vyšší díky četným přistěhovalcům z oblasti Asie a Afriky. Nejčetnější skupiny expatriantů, pracujících hlavně na méně kvalifikovaných pozicích, pochází z Pákistánu, Íránu, Indie, Turecka atd. Na základě toho lze rozdělit obyvatelstvo

[6] Zdroj: Seminář „Saúdská Arábie, Bahrajn – nové exportní příležitosti v arabském světě," Mgr. Petr Hošťálek, 11.3.2010,
[7] Dle kurzů ČNB k 15.5.2010
[8] Tabulka směnných poměrů těchto států je uvedena v Příloze č.2.
[9] SAMA 46th Annual Report 2010, Population, str. 214

podle národnostního složení. V zemi tak žije 90% Arabů a 10% Afro-Asiatů, z hlediska státní příslušnosti potom 73% Saúdů a 27% expatriantů. Díky rozlehlosti země a nepříznivým přírodním podmínkám se hustota zalidnění pohybuje okolo 11 obyv./km^2. Pro srovnání, např. rozlohou podobné Mexiko má hustotu 53 obyv./km^2 a Česká republika 132 obyv./km^2.

Věková struktura obyvatelstva je velmi zajímavá. Celých 38,2% obyvatel země je v předproduktivním věku (0 – 14 let). Produktivního obyvatelstva ve věku od 15 do 64 let žije v SAK 59,5% a nepatrných 2,5% tvoří obyvatelstvo starší 65 let. Průměrný věk se pohybuje okolo 22 let. V porovnání s Českou republikou je průměrný věk zhruba poloviční.[10] Na základě výše zmíněných hodnot lze s jistotou označit saúdskou populaci jako mládnoucí populaci. Tento typ sebou přináší budoucí vysokou poptávku po pracovních místech a pravděpodobně ještě větší nárůst nezaměstnanosti. Trend mládnutí populace vykazuje většina muslimských zemí. Podle odhadů by do roku 2020 musely arabské státy vytvořit 100 milionů pracovních míst, aby rychle rostoucí poptávku uspokojily.[11] V současné době se nezaměstnanost dle oficiálních statistik pohybuje na úrovni 5,4%[12]. Tato hodnota je zarážející vzhledem k tomu, že v minulých letech se oficiální míra nezaměstnanosti pohybovala vždy lehce nad 10%. Skutečná hodnota je podle nezávislých zdrojů mnohem vyšší, což je logické. Populace rychle roste a stát nestačí produkovat dostatek volných a hlavně vhodných pracovních míst pro saúdské občany.

Díky přirozenému přírůstku okolo 1,8% ročně, vykazuje obyvatelstva SAK rostoucí trend. Sklon křivky je ale oproti předešlým několika rokům méně strmý, v letech 2005 – 2006 se hodnoty pohybovaly okolo 3%. Pokles hodnoty ukazatele lze odůvodnit jeho dopadem na sociální systém. Do nedávné doby fungoval v zemi velmi štědrý systém sociálních podpor a dotací. Podpory zajišťovaly Saúdům dostatečné prostředky k plnohodnotnému životu, aniž by museli pracovat. S rostoucím počtem obyvatel roste nezaměstnanost a systém podpor se stává neudržitelným. Valnou část prací v odborných oblastech průmyslu, medicíny, stavebnictví a hlavně služeb vykonávají cizinci. Vezmeme–li v potaz, kolik v SAK pracuje expatriantů, je zhruba 6,8 mil pracovních míst obsazeno právě cizinci. Jako jedno z možných řešení snížení domácí nezaměstnanosti byl zaveden program tzv. saúdizace, kdy jsou

[10] Central Intelligence Agency, *The Word Factbook 2010* [on-line, cit. 25.6.2010], dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook
[11] Revue Politika, *Ekonomika proti extremismu* [on-line, cit. 27.6.2010], dostupné z: http://www.revuepolitika.cz/clanky/1220/ekonomika-proti-extremismu
[12] SAMA 46th Annual Report 2010, Manpower, str. 220

zahraniční pracovníci nahrazování pracovníky domácími. V roce 2005 byla schválena nová legislativa upravující pracovní otázky včetně otázky saúdizace. Stanoví např. minimální hranici 75% pro počet domácích, tedy saúdských zaměstnanců v každé firmě. Jedním z problémů je často nedostatečná kvalifikace pro určité obory (proto v nich pracují cizinci). Saúdové jsou také zvyklí pracovat jen na určitých pozicích. Často pracují na manažerských postech, ve státní správě, u armády, v bankách nebo jako obchodníci. Práce v ostatních oborech pro ně není příliš lákavá.[13] V neposlední řadě představuje zaměstnání Saúda několikanásobně vyšší mzdové náklady než v případě expatriantů.

[13] Zkoumal, S.: „Jak je organizováno panství v Saúdskoarabském království." Exportér, 4/2006, str. 7 - 8

2 Politické a právní prostředí

Království Saúdské Arábie, jak ho známe v dnešní podobě, bylo založeno Abdulazizem bin Abdulrahmanem Al Súdem, který v roce 1932 kmeny i oblasti sjednotil a vyhlásil založení nového nezávislého státu – Království Saúdské Arábie. Od té doby se drží u moci rod Al Saúdů.

2.1 Politický systém

Saúdská Arábie je islamistickou absolutistickou monarchií s teokratickými prvky, která se přímo odvolává na boží právo Šaría. Hlavou státu je král, Abdullah bin Abdul Aziz al Saúd, jehož moc je omezena pouze Šaríou a saúdskými tradicemi. Je nejvyšším představitelem moci náboženské, výkonné, zákonodárné i soudní. Tzn., že zastává současně funkci „správce dvou svatých mešit," předsedy vlády, jediného zákonodárce, nejvyššího soudce a vrchního velitele ozbrojených sil. Veškeré ostatní státní instituce jsou pouze institucemi poradními.

Královský titul ovšem není dědičný. Panovníka volí přední představitelé královské rodiny a vždy je jmenován také oficiální nástupce. Ale v podstatě je to boj v rodině, protože rivalita je obrovská. V současném systému je nástupnictví možné pouze v přímé linii z otce na syna, to znamená, že titul se předává mezi syny krále Abdulazize Al Saúda. Na živu je okolo 20 jeho legitimních synů, nicméně všichni ve věku kolem 80 let. Proto bývá SAK někdy označováno jako tzv. *gerontokracie*. Gerontokracie je vláda starých (od řeckého slova *geron* neboli stařec), „tedy společenské uspořádání, kde rozhoduje "Rada starších", kde vůdcové jsou mnohem starší, než většina ostatní dospělé společnosti. Politické struktury jsou zde často uspořádány tak, že staří drží politickou moc uvnitř vládnoucí třídy. Při tom formálně nemusí být vůdci, stačí jim jen dominantní názorové postavení."[14] Tento fakt představuje podstatný problém. Velká část princů se netěší dobrému zdraví, což není vzhledem k jejich věku překvapující. Pokud bude stávající systém zachován, SAK se brzy dostane do stádia, kdy králové budou na postu pouze několik let a jejich vláda nebude příliš efektivní. Důvod je prostý. V tak pokročilém věku je přirozené, že člověk neoplývá už příliš energií ani schopnostmi vykonávat povinnosti dobrého vladaře. Řešením této situace by bylo rozšíření možnosti nástupnictví na mladší generaci, tj. na vnuky krále Abdulazize. Ostatně tak je otázka nástupnictví řešena v tzv. Základním právu z roku 1992, které je jakýmsi ústavním zákonem

[14] Wikipedia, *Gerontokracie* [on-line, cit. 14.10.2010], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Gerontokracie

a uvádí, že „vůdce státu by měl být z řad synů krále Abdulazíze a jejich potomků.“[15] Podle neoficiálních odhadů by se jednalo o zhruba 700 nových kandidátů. Tento přístup by ale ještě zvýšil už tak značnou rivalitu v královské rodině. Proti se staví také stávající garnitura starších, protože by to znamenalo zmenšení jejich vlastní moci a možností. Proto se i v této oblasti zástupci státu a královské rodiny většinou drží zavedených tradic

Být princem a princeznou není v SAK nic tak neobvyklého. Titul nosí všichni potomci prvního krále Abdulazize. Oficiální statistiky neexistují, proto můžeme pracovat opět pouze s odhady. Počet princů z nejužšího kruhu rodiny se odhaduje na 12 000. Pokud bychom zahrnuli veškeré potomstvo, pak odhady hovoří o 20 000 až 27 000 princů.[16] Rozmezí hodnot je značné, proto opravdu nelze hovořit o reálných a přesných číslech. Údaje jsou ke všemu z roku 2004, tudíž lze předpokládat značný nárůst během uplynulých let. Synové a vnukové zakladatele státu se pyšní titulem Jeho královská Výsost, zastávají nejvyšší a nejvýznamnější posty a podílí se na rozhodování o otázkách vedení země. Ostatním princům náleží pouze titul Jeho Výsost.

V rámci reforem byl v roce 2006 vydán nový zákon o nástupnictví. Tento zákon by měl regulovat otázku nástupnictví v případě zdravotních problémů nebo úmrtí krále nebo korunního prince a zajistit hladké předání moci. Byla ustavena tzv. Rada loajality, jejíž členové jsou opět seniorní princové královského rodu. Předsedou je nejstarší Abdulazízův syn, tj. po králi princ Sultán. Rada by měla posoudit kandidáta navrženého králem a jeho jmenování. Podle zákona jsou veškerá zasedání Rady neveřejná.

Zákonem byl také ustaven pětičlenný zdravotní výbor, který má na základě žádosti Rady posoudit schopnost krále a korunního prince vykonávat svoje povinnosti. Jestliže výbor potvrdí, že král není schopen ze zdravotních důvodů funkci vykonávat, přechází jeho funkce dočasně na korunního prince. V případě trvalých potíží vyzve Rada korunního prince k převzetí výkonu funkce panovníka země. Zajímavostí je, že veškeré náležitosti spojené s přesunem moci musí proběhnout během 24 hodin.

V roce 1992 bylo zřízeno Poradní shromáždění „*Majlis Ash – Shura*,“ kterému byla přiznána zákonodárná iniciativa. Je vlastně obdobou Parlamentu. Faktickou legislativní moc Shromáždění nemá, jelikož o konečné verzi a vyhlášení zákonů (formou Královských dekretů)

[15] Basic Law of Governance, článek 5, odstavec B
[16] *Doing business with Saudi Arabia*, Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade,2004, str.1

rozhoduje král. Všech 150 členů jmenuje král a bližší královská rodina, a to na pětileté období. Roku 2005 byl oznámen záměr, že bude 1/3 členů Shromáždění volena. Dosud nebyl naplněn.

Institucí výkonné moci je klasicky vláda „*Council of Ministers*." Má 28 členů, v čele stojí opět král na postu předsedy vlády. Prvním místopředsedou je tradičně korunní princ, druhým místopředsedou potom druhý možný nástupce krále. Ministry jmenuje opět vladař královským dekretem. Jedná se o členy z řad královské rodiny, rodin spřízněných a odborníků. Vláda zasedá každé pondělí. Král může delegovat některé pravomoci na korunního prince. K tomu ostatně již v minulosti došlo, když kvůli vážným zdravotním problémům předposledního krále Fahda převzal rozhodovací pravomoci korunní princ Abdullah.

Podle Základního zákona, článku 24 je jednou z povinností státu pečovat o dvě svaté mešity a zajistit bezpečnost poutníkům při vykonávání poutě do Mekky. Z tohoto důvodu bylo zřízeno zvláštní Ministerstvo pro Hadždž, které má na starosti dohled, přípravy, bezpečnost a koordinaci svaté poutě.[17]

2.2 Právní systém

Nejpodstatnějším rysem islámského (mohamedánského) práva je prolínání náboženských i právních pravidel. Proto bývá označováno i jako právo náboženské. Tím se zásadně liší od nám známého kontinentálního a anglo-amerického právního systému, kde jsou církev a náboženství od státu a práva odděleny. Arabský název Šaría znamená v překladu „cestu k vodě." Z názvu lze vyčíst velký význam práva pro pouštní národ Saúdské Arábie, která je kolébkou islámu. Hlavním principem islámského práva je úplné podrobení se Alláhově vůli ve všech aspektech života každého muslima. Tvůrcem práva je tedy Alláh, který zjevil proroku Mohamedovi tato pravidla. Logicky tedy tvůrcem práva nemůže být stát, jak je to běžné v kontinentálním právu. Proto primárním pramenem nemůže být zákon, který je vždy vytvořený člověkem, ale zákon vytvořený Alláhem. To ale platí pouze pro právo hmotné, které bylo Alláhem zjeveno a je neměnné. Procesní právo Alláh Mohamedovi nezjevil. Z toho důvodu je výsledkem činnosti člověka resp. státu, může se vyvíjet a měnit. Primárními prameny tedy v tomto případě nebude ústava a zákony, ale svatá kniha Korán a Suna, které jsou v podstatě ústavou Saúdské Arábie.[18]

[17] Ministry of Hajj, dostupné z: http://www.hajinformation.com/index.htm
[18] The Basic Law of Government, kapitola 1, článek 1

Rigidita islámského práva naráží na problémy současnosti. Některé aspekty současného života nejsou v Koránu upraveny, protože jednoduše v době jeho vzniku neexistovaly. To se týká hlavně podnikatelské sféry, většiny obchodních smluv a obchodních společností. Islámské právo upravuje právo rodinné, dědické, vlastnické, postavení žen, některé tresty (např. za krádeže nebo vraždu). Korán je tedy zaměřen především na právo soukromé, pravidla veřejnoprávního charakteru jsou pouze výjimečná. Oblast podnikání je potom většinou upravena právem přejatým z kontinentálního nebo anglo-amerického právního systému.

Největším problémem současného právního systému je obecně řešení soudních sporů a obtížná vymahatelnost soudních rozhodnutí. Stávající soudci často nemají potřebnou kvalifikaci a spory rozhodují na základě Koránu, Šaríe a jejich následného vlastního výkladu. Protože soudcem mohou být pouze muži, je téměř nemožné, aby se žena domohla před soudem jakýchkoliv práv, i když jsou zakotvena např. v manželské smlouvě.

2.3 Korupce

Říká se, že peníze hýbou světem. Totéž by se dalo říci i o korupci a podplácení, jelikož jsou s penězi většinou velmi úzce spojeny. V některých zemích se je daří s úspěchem potírat, v jiných méně. V arabských zemích obecně (země severní Afriky a Blízkého východu) má na bujení korupce velký vliv už jejich samotné státní zřízení. Faktory ovlivňující tento jev jsou politické, ekonomické i sociální. Absolutistická monarchie, vojenská diktatura a totalitní režimy jsou vždy vhodným prostředím pro tento druh zločinu. Další faktory se potom od režimu odvíjejí - typická „přezaměstnanost“ veřejného sektoru, kde zaměstnanci pracují za poměrně nízké mzdy, velmi omezené možnosti zasahovat do dění ze strany veřejnosti, hrozby konfliktů a v neposlední řadě i závislost na ropě. Proto je v arabském světě korupce běžná a velmi rozšířená, což je vzhledem k islámské víře paradoxní. Úplatkářství je totiž v Koránu považováno za hřích:

> „Nepohlcujte vzájemně majetky své podvodným způsobem! Nedávejte z nich dary soudcům, abyste tak hříšně připravili lidi o část majetku, jsouce si toho vědomi!“[19]

> „A za nespravedlnost některých z těch, kdož vyznávají židovství, jsme jim zakázali výtečné pokrmy, jež dříve jim byly dovoleny, a také za jejich četná uchýlení od

[19] Korán, súra Kráva, verš 2:188

> cesty Boží, i za to, že brali lichvářské úroky, ačkoli jim to bylo zakázáno, a za to, že pohlcovali majetky jiných lidí podvodně. A připravili jsme pro ty, kdož mezi nimi nevěří, trest bolestný.“[20]

Získat přesná data a informace o korupci v Saúdské Arábii je stejně obtížné, jako získat jakékoliv jiné oficiální saúdské statistiky. Setkáme se proto s různými názory na korupci v zemi, a to podle použitých informačních zdrojů. Zahraniční investoři mnohdy uvádí korupci v zemi jako jednu z výrazných překážek investování.[21] Úplatky se nejhojněji vyskytují ve státní správě, velmi často i při zadávání veřejných zakázek, kde jsou dokonce přímo vyžadovány. Zahraniční společnosti musí podplácet zprostředkovatele a vládní úředníky, aby si zajistili smluvené obchody.

Míru korupce v zemi se snažili prokázat i Arab News výzkumem v roce 2009, a to hlavně na základě anonymních odpovědí místních, tedy saúdských podnikatelů a společností. Z výsledků výzkumu vychází Saúdská Arábie jako země s bující korupcí ve vládním sektoru. Až 95% veškerých vládních úkonů je prováděno na základě podplácení a úplatků, většinou v podobě luxusních darů nebo vzájemné protislužby. Vládní úředníci vnímají úplatek jako kompenzaci svojí nízké mzdy nebo prostě jako jakési „spropitné“ za poskytnutou službu. Je logické, že s cenou požadované služby roste i výše „kompenzace“. Úplatky se mohou vyšplhat až na RSA 100 000 (v přepočtu zhruba 0,5 milionu Kč) dle služby a osobních konexí. Situace pro domácí společnosti je složitá i při auditech a kontrolách. Inspektoři si totiž často přímo říkají o úplatek, a to pod pohrůžkou uzavření společnosti. Důvod se vždycky nějaký najde. Velmi oblíbené je také pokutování společností za sebemenší přestupky. Úředníkům obvykle připadne okolo 10% z celkové výše pokuty. Není tedy divu, že pokuty jsou velmi často nadměrně vysoké.

Korupce prostupuje celý systém, některé oblasti zasahuje méně, některé více. Pravděpodobně nejméně je korupcí postižena policie, a to jak v běžném tak obchodním prostředí. Občas se objevují spekulace, že policie obchoduje s beztrestností. Všeobecně je ale míra korupce u policie vnímána jako nízká. Naopak s vysokou mírou se setkáme v celní správě, kdy platí přímá úměrnost – čím větší náklad, tím vyšší úplatek.

---

[20] Korán, súra Ženy, verš 4:160 a 4:161

[21] U.S. Department of State, 2010 Investment Climate Statement – Saudi Arabia [on-line, cit.3.10.2010], dostupné z: http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138142.htm

Bohužel vysoké hodnoty vykazuje i tzv. velká korupce. Vyskytuje se ve vládním sektoru a mezi politickou elitou. V této sféře dosahují úplatky vysokých hodnot a profitují z nich obě strany. Typicky se tzv. velká korupce objevuje při udílení licencí a veřejných zakázek. Vedle těchto druhů se v Saúdské Arábii stále ještě setkáme s protekcí a prosazování příbuzných. Vše je důsledkem zneužití pravomocí a úřadu.

Ani královské rodině se úplatkářství nevyhýbá. Není ani divu, když vezmeme v potaz, že velká většina členů královské rodiny pracuje ve vládní sféře a státní správě. Zatím největší korupční aférou, která proběhla médii, bylo vyšetřování korupce ve zbrojní zakázce vojenských letounů pro Saúdskou Arábii. Britská společnost BAE Systems údajně zaplatila celkem přes £1 miliardu saúdským princům, aby zakázku dostala. Jedním z protagonistů skandálu byl princ Bandar bin Sultán, tehdejší ministr obrany, který kontrakt v hodnotě £40 miliard vyjednával. Společnost mu zasílala platby za „podpůrné služby" na účet saúdské ambasády v USA, kterou prince řídil. Údajně si za takto získané peníze pořídil luxusní 800 hektarové sídlo Glympton v Anglii. Relativně méně, a to „pouze" £60 milionů bylo použito na financování volného času prince Turki bin Nassera, velitele vzdušných sil Saúdské Arábie. Později se na veřejnost náhodně dostala dokumentace britské strany prokazující, že i základní cena objednaných letounů byla nadsazena o 32%, čímž vznikl prostor pro zhruba £600 milionů na provize saúdským partnerům. Na své obvinění z přijímání úplatků reagoval princ Bandar slovy: „My jsme korupci nevymysleli. Ta funguje už od dob Adama a Evy. Pro člověka je to prostě přirozené."[22] Britská strana se po celou dobu bránila obviněním. Po zásahu premiéra Tonyho Blaira bylo nakonec v prosinci roku 2006 vyšetřování zastaveno, z důvodu „ochrany národních zájmů".[23]

Koncept transparentnosti a kontroly celého systému je zakořeněn v samotném Koránu a Sunně, na jejichž základě vzniklo právo Šaría. I z tohoto důvodu se Saúdská Arábie jako tradiční stát vyznávající islámskou víru, snaží všemi silami proti korupci bojovat. A to nejen domácími prostředky, ale také mezinárodní spoluprácí s ostatními zeměmi.

Základem jsou samozřejmě právně stanovené předpisy. V roce 1992 byly královským dekretem vyhlášeny Zákony na potírání úplatkářství a praní špinavých peněz, které jsou zaměřeny na problematiku v rámci veřejného sektoru a v případech kdy jedna strana

[22] Public Broadcasting Service, *Interview with Bandar bin Sultan* [on-line, cit. 3.10.2010], dostupné z: http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/terrorism/interviews/bandar.html
[23] The Guardian, *The BAE Files* [on-line, cit. 3.10.2010], dostupné z: http://www.guardian.co.uk/world/bae

zastupuje veřejný a druhá soukromý sektor. Čistě soukromý sektor zákon neupravuje. Protiprávní je jak aktivní tak pasivní úplatkářství, tzn., ať osoba úplatek dává nebo přijímá. Korupce má samozřejmě mnoho tváří, vedle již zmíněných úplatků se trestá zneužití autority pro osobní prospěch, zpronevěra, protekce, vydírání, zastrašování atd. Tresty za porušení práva se mohou vyšplhat až na 1 milion rijálů pokuty (v přepočtu na necelých 5 milionů Kč) a až 10 let odnětí svobody. Při recidivě může jít až o dvojnásobek.

Na dodržování zákonů a stanovených strategií potom dohlíží různé instituce, některé založené speciálně k boji proti korupci. Takovou institucí je např. Národní komise pro boj s korupcí. Jedná se o agenturu odpovídající přímo králi. Jako taková má na starosti hlavně plánování protikorupčních reforem, strategií a programů a následný dohled na jejich implementaci.

Už od roku 1954 funguje také Kancelář generálního auditu (volně přeloženo z General Auditing Bureau)). Instituce se zabývá auditem státních výdajů, příjmů, majetku a veškerých aktivit spojených se zneužitím pravomocí. Opět odpovídá a reportuje přímo králi na bázi výročních zpráv, které ovšem nejsou dostupné veřejnosti.

Král podporuje také soukromé organizace, university, instituty, školící centra atd., aby se aktivně zapojili do boje proti tomuto zločinu. Jejich přínosem jsou výzkumy a studie, které pomohou korupci monitorovat a její míru snížit. Velký důraz je ovšem kladen také na víru a posílení úlohy rodiny. Jak již bylo zmíněno, úplatek je podle Koránu hřích. Správně cílený výklad Islámu je tedy v podstatě základním kamenem pro boj s korupcí. V této oblasti hrají důležitou roli média, prostřednictvím kterých jsou informace šířeny mezi veřejnost.

Saúdská Arábie se zapojuje i do mezinárodních programů a snaží se využít zkušeností ostatních států. Příkladem mezinárodní spolupráce v této oblasti jsou podpisy následujících smluv:

- Úmluva OSN proti korupci – podepsaná 9. ledna 2004, ale stále čeká na ratifikaci,[24]
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu,
- Rijádská dohoda mezi arabskými zeměmi o soudní spolupráci,
- Dohoda o bezpečnosti mezi státy Perského zálivu,
- Arabská protidrogová dohoda a další.

[24] Česká republika podepsala Úmluvu 22. dubna 2005, ani zde nebyla Úmluva ještě ratifikována.

Index vnímání korupce (CPI – Corruption Perception Index)[25] je ukazatelem vnímání korupce ve veřejném sektoru, tzn. ve veřejné správě a mezi politickou elitou. Korupci chápe jako zneužití úřadu a pravomocí pro osobní prospěch. Zdrojová data pro stanovení indexu nereflektují skutečnou míru korupce, odráží např. počty zatčení a odsouzených za tento zločin. Proto spíš vypovídají o vůli a schopnosti státu korupci odhalovat a potírat. Index nabývá hodnoty 0 – 10, kdy nejvyšší hodnota znamená nejnižší korupci.

V rámci regionu Středního Východu nemá Saúdská Arábie podle dat z roku 2009 velmi pozitivní výsledky. S CPI 4.3 patří mezi země s nejrozšířenější korupcí. Celkově drží 63. místo ze všech 180 hodnocených zemí. Na obhajobu je ovšem nutné dodat, že v porovnání s rokem 2007 a 2008 si významně polepšila, a to z CPI 3,5 a 80. pozice. Tento optimistický trend můžeme přičíst právě výše zmíněných reformám a snaze s korupcí opravdu bojovat. Česká republika vykazuje bohužel trend opačný. Během posledních 2 let se propadla ze 41. pozice na pozici 52., index poklesl 0,3 body. Jedním z důvodů může být nestabilita politického systému a skandály mezi politickou elitou v uplynulých letech.

Tabulka 2: Index vnímání korupce v oblasti Severní Afriky a Blízkého východu (2009)

Rank	Regional Rank	Country / Territory	CPI 2009 Score	90% Confidence Interval		Surveys Used
				Lower bound	Upper bound	
22	1	Qatar	7.0	5.8	8.1	6
30	2	United Arab Emirates	6.5	5.5	7.5	5
32	3	Israel	6.1	5.4	6.7	6
39	4	Oman	5.5	4.4	6.5	5
46	5	Bahrain	5.1	4.2	5.8	5
49	6	Jordan	5.0	3.9	6.1	7
63	7	Saudi Arabia	4.3	3.1	5.3	5
65	8	Tunisia	4.2	3.0	5.5	6
66	9	Kuwait	4.1	3.2	5.1	5
89	10	Morocco	3.3	2.8	3.9	6
111	11	Algeria	2.8	2.5	3.1	6
111	11	Djibouti	2.8	2.3	3.2	4
111	11	Egypt	2.8	2.6	3.1	6
126	14	Syria	2.6	2.2	2.9	5
130	15	Lebanon	2.5	1.9	3.1	3
130	15	Libya	2.5	2.2	2.8	6
154	17	Yemen	2.1	1.6	2.5	4
168	18	Iran	1.8	1.7	1.9	3
176	19	Iraq	1.5	1.2	1.8	3

Zdroj: Transparency International

[25] Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2009* [on-line, cit. 5.10.2010], dostupné z: *http*://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009

Saúdská Arábie je sice ekonomicky velmi vyspělou zemí, ale korupce je brzdícím faktorem, pokud chce stát obstát v silné světové konkurenci. Král Abdullah si je tohoto faktu velmi dobře vědom. Snaží se proto s korupcí bojovat. Bohužel je tento fenomén hojně rozšířený i ve vládní sféře a silně zakořeněné tradice a návyky politických špiček mohou boj značně ztížit. Je důležité, aby byl nastavený systém reforem a strategií dodržován, pravidelně kontrolován a porušení pravidel sankciováno. Pouze tehdy může země bující korupci potlačit.

3 Ekonomické prostředí

3.1 Vývoj základních ekonomických ukazatelů

Saúdská Arábie je nejrozvinutější a největší ekonomikou v regionu Severní Afriky a Středního Východu. Podle statistických výkazů Světové banky i Mezinárodního měnového fondu je v celosvětovém měřítku 25. nejaktivnější ekonomikou.[26] Její bohatství je dáno bohatstvím surovinovým. Na jejím území se nachází ¼ celosvětových zásob nevytěžené ropy. Právě cena ropy ovlivňuje aktuální stav ekonomiky a hodnoty některých makroekonomických ukazatelů. Ropa se podílí 85% na celkovém vývozu země. Rostoucí příjmy z vývozu díky její rostoucí ceně v posledních několika letech se projevily i na růstu HDP.

Tabulka 3: Vybrané makroekonomické ukazatele SAK

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (odhady)
nominální HDP v mld. USD	315,3	356,2	384,7	472,3	372,3	422,5
reálný růst HDP v %	6,1	3,2	2	4,2	0,6	3,5
reálný růst HDP v ropném sektoru v %	6,2	-0,8	-3,6	4,2	-6,4	4,1
reálný růst HDP v neropném soukromém sektoru v %	5,8	6,1	5,5	4,8	3,7	3,9
HDP na 1 obyv. v USD	12 988	14 218	14 888	20 500	14 675	16 654
Podíl na tvorbě HDP v %						
- těžba a zpracování ropy a zemního plynu	52,4	54,8	55,0	59,7	48,1	
- ostatní odvětví	47,6	45,2	45,0	40,3	51,9	
Inflace (spotřebitelské ceny)	0,7	1,9	6,5	9,9	5,1	4,7
Míra růstu životních nákladů v % (1999 = 100)	0,7	1,8	6,0	16,5	22,4	26,1
Míra nezaměstnanosti v %	13,0	12,0	11,0	9,8	5,4	10,1
Kurz měny k USD (fixní)	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75

Zdroj: Saudi Arabian Monetary Agency (SAMA), BusinessInfo.cz

Hrubý domácí produkt udržoval od roku 2005 mírně vzestupný trend s obrovským nárůstem v roce 2008. Toho roku totiž cena ropy dosáhla rekordní hodnoty $150 za barel. Finanční krize neměla na SAK tak silný dopad, a to hlavně díky konzervativní bankovní politice a rezervám nashromážděným v průběhu let z přebytků obchodní bilance. Nabídka

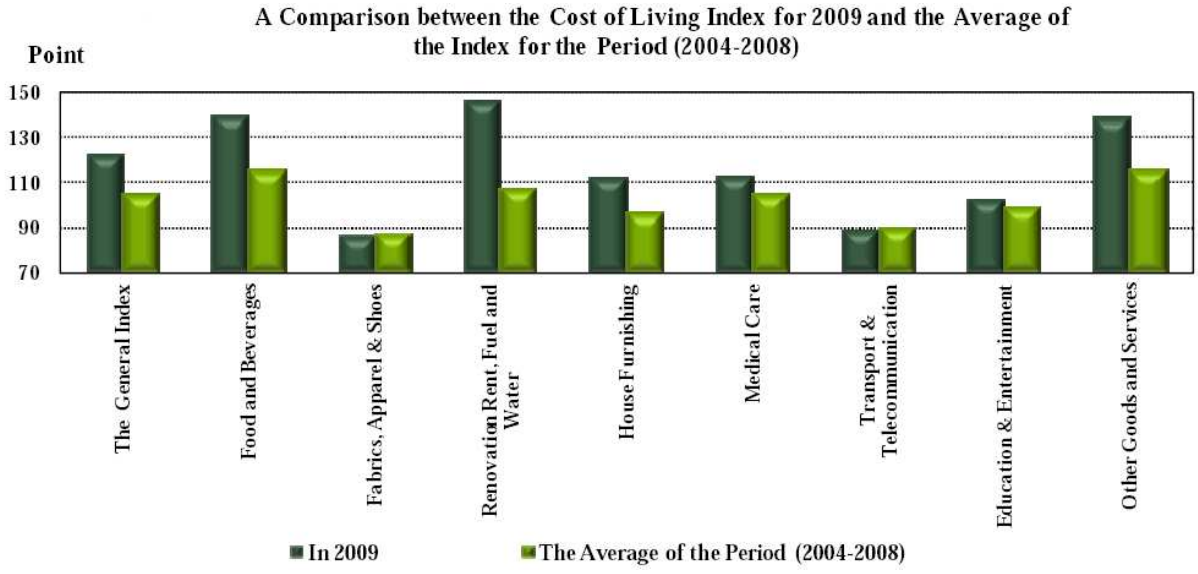
[26] Měřeno podle celkového HDP za rok 2009.

i poptávka po ropě v roce 2009 mírně poklesla cca o 1,5%, v podstatě tedy byla víceméně stabilní v hodnotách roku 2008. V roce 2009 ale radikálně poklesla cena ropy na $40 za barel, což se samozřejmě projevilo poklesem reálného růstu HDP v ropném sektoru. Drastický pokles nominálního HDP ale zachránil růst v neropných odvětvích. Mezi těmito odvětvími se nejvíce dařilo finančnímu sektoru, pojišťovnictví, trhu s nemovitostmi, velkoobchodu, maloobchodu a stavebnictví.

Inflace se v dlouhodobém horizontu pohybovala na velmi nízkých hodnotách. Prudké zvýšení během let 2007 a 2008 předcházel prvotně slábnoucí nestabilní americký dolar, rozkolísaný ekonomickou a finanční krizí. Saúdský rijál je totiž pevně navázaný na dolar. Přitom zhruba pouze 15% dovozů je realizováno právě v USD. Zbylých 75% dovozů je z Evropské Unie. Proti dolaru neustále posilující Euro tím pádem značně zdražilo importy z EU, jejichž navýšená cena se spolu se slabým rijálem projevily v růstu spotřebitelských cen a následně i v růstu inflace.

Navýšení spotřebitelských cen v roce 2008 se samozřejmě automaticky projevilo v prudkém zvýšení domácích výdajů, což znepříjemnilo život hlavně nižší a střední vrstvě obyvatelstva. Přetrvávající vysoké hodnoty indexu životních nákladů, resp. míry růstu životních nákladů jsou způsobeny především růstem ceny potravin, nájmů, paliv, vody, dopravy a telekomunikačních služeb.

Obrázek 4: Přehled změn indexu domácích výdajů (2004 – 2008)

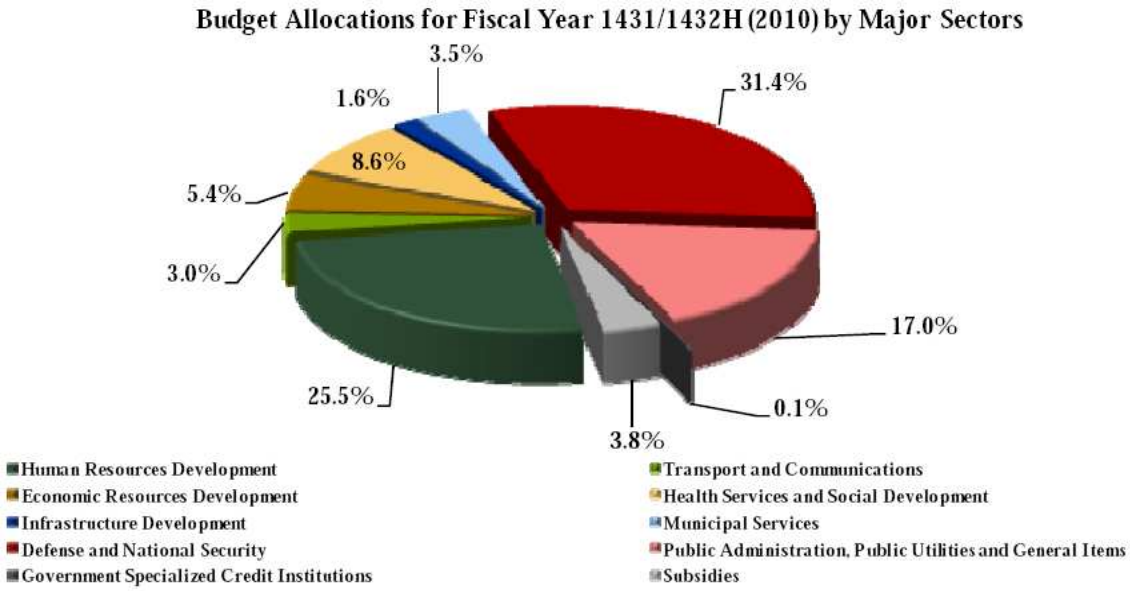
Zdroj: SAMA [46th] Annual Report 2010

Ukazatel míry nezaměstnanosti v hodnotě 5,4% za rok 2009 je zarážející, jelikož nic nenasvědčuje takovému prudkému zlepšení. Stát sice v rámci reforem rozjíždí velké projekty v rámci vzdělávání a zvýšení zaměstnanosti, ale jsou většinou ve fázi rozpracování. Podle aktuálních dat obsahují statistiky nezaměstnanosti už i ženy, což v minulých dobách nebylo obvyklé. Nezaměstnanost expatriantů se pohybuje maximálně okolo 1%, což je logické, protože cizinci jezdí do SAK za prací na pozvání sponzora. Oficiální odhady se také velice liší od neoficiálních zdrojů. Ty odhadují nezaměstnanost v hodnotách mezi 10 až 15%, stejně jako v minulých letech.[27] Lze tedy předpokládat, že oficiální údaje jsou záměrně zkreslené.

Státní rozpočet byl dlouhá léta přebytkový. Extrémní hodnota přebytku byla zaznamenána v roce 2008, což bylo opět ovlivněno nárůstem ceny ropy. Změna nastala s příchodem krize a od roku 2009 je deficitní. V roce 2010 je naplánovaný schodek rozpočtu na cca $17 miliard.

Rozložení alokace státních výdajů uvádí následující graf. Typicky nejvíce výdajů z rozpočtu je určeno pro resort armády a státní správy. Osobně jako pozitivum vnímám fakt, že téměř 26% ze státního rozpočtu připadne na rozvoj v oblasti lidských zdrojů, hlavně vzdělání, školení atd. Důvodem je již zmíněná snaha státu vyprodukovat kvalifikovanou domácí pracovní sílu.

Obrázek 5: Alokace státních výdajů pro rok 2010

Zdroj: SAMA 46th Annual Report 2010

[27] Central Intelligence Agency, *The World Factbook 2010* [on-line, cit. 25.6.2010], dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook

3.2 Zahraniční obchod

Saúdská Arábie zaznamenala během posledních 11 let díky vývozu ropy trvale aktivní obchodní bilanci i přes celkový pokles objemů obchodní aktivity díky celosvětové krizi a pádu ceny ropy. Ropa se podílí na celkovém exportu země 85%. Pokles její ceny v roce 2009 měl za následek meziroční pokles vývozu ropy o 42% a vyústil v poklesu celkového objemu exportu o 38,7%. Vývoz z neropných odvětví si víceméně udržel úroveň minulých let. SAK vyváží produkty hlavně do Japonska 16%, Jižní Korey 13,4% , USA 12,8%, Číny 10,2% a Evropské Unie 8,5% z celkového vývozu. Z hlediska komoditní struktury se jedná z 89% o minerální produkty, dále hlavně chemické a plastové produkty.

Tabulka 4: Obchodní bilance Saúdské Arábie mld. USD (2004 – 2010)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vývoz	126,00	180,39	210,86	233,07	313,33	192,19	205,00
Dovoz	44,70	53,76	63,03	81,49	100,64	86,41	94,70
Saldo	81,30	126,63	147,83	151,58	212,69	105,79	110,30

Zdroj: SAMA 46th Annual Report 2010

Také oblast dovozu zaznamenala v návaznosti na světovou situaci pokles, a to v hodnotě 17% oproti roku 2008. Saúdská kultura obecně upřednostňuje dlouhodobé vazby a kontakty, v obchodních vztazích především. V posledních letech můžeme spatřovat zajímavý trend, kdy mezi tradiční dodavatele z USA podílejících se na importech 14,2%, Německa 8%, Japonska 7,6%, Jižní Korey 4,4%, Francie 4% či Velké Británie 3,6 proniká silná konkurence z Číny. Od roku 2009 se drží s 11,3% na druhém místě v žebříčku dovozů hned za americkými importy. Čínské zboží představuje dostupné řešení pro třídu obyvatelstva s nejnižšími příjmy (přistěhovalci z chudších zemí Afriky a Asie, především Pákistánci a Indové). Do země se dováží nejvíce stroje a strojní zařízení, dopravní prostředky, potraviny, chemické produkty a produkty kovovýroby (řazeno podle procentuálního zastoupení). Převážná část veškerého zboží (cca 50 mil tun ročně) je přepravována námořní dopravou, většina potom přes přístavy v Džiddě na západním pobřeží a Dammánu na pobřeží východním.

Tabulka 5: Komoditní struktura saúdského vývozu a dovozu za rok 2009

Export 2009	
surová ropa	74%
chemické deriváty z ropy	11%
plasty a ostatní chemické produkty (hnojiva apod.)	8%
potraviny a zemědělské produkty	2%
základní kovy a výrobky z nich	1%
ostatní	4%
celkem	100%

Import 2009	
Stroje, strojní zařízení, elektrické zařízení a jejich díly	29%
dopravní prostředky	17%
potraviny a nápoje	15%
chemické produkty	13%
základní kovy a výrobky z nich	11%
textil a textilní výrobky	4%
dřevo a výrobky z něho	2%
ostatní	21%
celkem	100%

Zdroj: Businessinfo.cz

Už téměř 20 let je v jednání dohoda o zóně volného obchodu mezi zeměmi Evropské unie a státy GCC (Gulf Cooperation Council). V roce 2008 byla jednání odložena z důvodu neshody nad otevřenými otázkami. Jednání uvízla na mrtvém bodě především kvůli exportním clům. Státy GCC v současné době sice exportní cla nepoužívají, ale zároveň se nechtějí vzdát možnosti je použít (především Saúdská Arábie).[28]

3.3 Primární, sekundární a terciární sektor hospodářství

Klimatické a přírodní podmínky nejsou pro zemědělství příznivé. Zemědělsky využitelných je pouze 40% rozlohy země. Ostatní plochu tvoří pouštní a horské oblasti. Většinu zemědělské plochy zabírají pastviny, kde je provozován pastevecký chov dobytka. Tato činnost je jako jediná relativně nenáročná na vodní zdroje. Velmi nízký roční úhrn srážek a nedostatek stálých vodních toků jsou důvodem, proč se ostatní zemědělské činnosti neobejdou bez zavlažování. Umělé zavlažování sebou přináší nároky na sladkou vodu a náklady spojené s jejím získáváním, včetně nárůstu spotřeby energie. Skutečně obdělávaná

[28] Gulf News, *GCC halts global free trade talks* [on-line, cit.10.11.2010] dostupné z: http://gulfnews.com/business/investment/gcc-halts-global-free-trade-talks-1.706653

a zavlažovaná plocha představuje pouze zhruba 0,5% celkové rozlohy království. Na tvorbě HDP se celková zemědělská produkce podílí 3 – 5%. Přesné a aktualizované statistiky bohužel nejsou k dispozici a webové stránky Ministerstva zemědělství SAK jsou dostupné pouze v arabštině. Saúdská Arábie musí okolo 70% veškerých potravin dovážet. Z tohoto důvodu jsou od roku 2008 pozastaveny původně štědré dotace domácím producentům a nové investice směřují do zahraničí.

Pěstují se hlavně obilniny (pšenice 48%), pícniny, ovoce (24%) a zelenina. Vysoko v horách jižně od Džiddy pěstují beduínské kmeny růže, ze kterých potom vyrábějí růžový olej. Chov dobytka se orientuje na ovce (74%), kozy (20%), krávy a velbloudy. V přímořských oblastech je rozvinutý rybolov.[29]

Vedoucím oborem je samozřejmě těžební a zpracovatelský průmysl. Kromě ropy se SAK soustředí na těžbu fosfátů, mědi, vápence, drahých kovů a drahokamů. Téměř 80% celkového průmyslového výkonu pochází z těžby ropy, zemního plynu, minerálů a z petrochemické oblasti. V současnosti jsou podporovány investice do cementářského průmyslu, oblasti chemické a elektrotechnické výroby a informačních technologií.

Sektor služeb není v SAK příliš rozvinutý. I zde se projevuje náboženství a jeho vliv na způsob života. V oblasti služeb pracují většinou cizinci, protože sloužit někomu je v rozporu se saúdskou náturou. Velkou část potřeb zajistí Saúdům jejich služebnictvo. Městská hromadná doprava funguje velice omezeně, neexistují téměř žádná kulturní zařízení, kde by přišli do styku muži a ženy. Přesto se služby dle odhadů podílí na HDP zhruba 35 %.[30]

3.3.1 Desalinace

Nedostatek užitkové a pitné vody je v SAK řešen odsolováním vody mořské. Prioritně je voda odsolována, aby byla zabezpečena potřeba pitné vody. Takto zpracovanou vodou je pokryto zhruba 70% spotřeby obyvatelstva. Druhořadně je potom odsolovaná voda používána pro závlahové systémy v zemědělství. Z celkové produkce „sladké“ vody je 85% využito právě v zemědělství.

Produkci vody zajišťuje 30 odsolovacích závodů na východním i západním pobřeží. Saúdská Arábie se řadí na celosvětovém žebříčku na první místo v produkci pitné vody. Tři největší odsolovací zařízení leží právě v SAK. Jedním z nich je projekt Shoaiba Desalination

[29] SAMA Statistical Yearbook 2008, chapter 13 *Agriculture and Fishing*
[30] SAGIA, *Comparison Charts* [on-line, cit.10.11.2010],dostupné z: http://www.sagia.gov.sa/en/Investor-tools/Comparison-charts1/

Plant ležící na pobřeží Rudého moře. Zajišťuje vodu pro Džiddu a okolí a ročně jí vyprodukuje 150 mil. m^3. S rychle rostoucí populací je zajištění dostatku pitné vody jednou z priorit. V současné době je rozplánováno dalších 6 projektů.

Podle posledních dostupných informací bylo v roce 2009 vyrobeno 1 022 mil. m^3 sladké vody, tzn. denní produkci o objemu 2,8 mil. m^3.[31] S rostoucí životní úrovní vzrůstá i spotřeba vody, tím pádem i nároky na odsolované množství a následně spotřeba elektrické energie, která je pro produkci nezbytná. V dnešní době se proto na výrobě energie částečně podílí i samotné desalinační závody. Přestože spotřeba pitné vody roste a produkce meziročně vzrůstá cca o 2%, je celkový objem produkce v porovnání s předešlými roky řádově nižší. Důvodem je cílený odklon zemědělství od výroby náročné na vodu.[32]

Obrázek 6: Spotřeba vody dle regionů v období 2008 a 2009 (v m3)

	Average daily consumption		Annual consumption	
Region	1429	1430	1429	1430
Makkah	1,013.6	1,190.0	367,307.2	428,233.1
Al-Madinah	391.2	410.5	132,416.3	149,832.5
Riyadh	1,457.8	1,457.8	513,655.9	516,067.8
Eastern Region	1,209.1	1,244.4	417,998.2	447,730.3
Asir	111.7	125.6	41,572.3	45,833.8
Al-Qassim	406.5	333.1	115,657.6	119,920.6
Tabuk	153.6	163.4	53,538.8	59,651.6

Zdroj: SAMA 46th Annual Report 2010

3.4 Systém daní

Department of Zakat and Income Tax (DZIT) je zvláštní oddělení ministerstva financí, které bylo založeno v roce 1951 za účelem správy výběru daní. DZIT sídlí v Rijádu. Daňový systém je postavený hlavně na přímých daních, které zdaňují příjem nebo majetek poplatníka.

Jedná se o zakát, který můžeme charakterizovat jako povinnou náboženskou daň. Z odborného hlediska je to 2,5% daň z kapitálu domácích subjektů.[33] Daň z příjmu fyzických a právnických osob bez saúdské příslušnosti byla v roce 2004 upravena novým zákonem o dani z příjmu. Do té doby byly příjmy daněny progresivně. U fyzických osob se daň

[31] SAMA 46th Annual Report 2010, str. 176
[32] Business Info, Souhrnná teritoriální informace – Saúdská Arábie, Zastupitelský úřad ČR v Rijádu, 2010
[33] Tj. subjektů saúdských a ostatních ze zemí GCC (Gulf Cooperation Council)

z příjmu pohybovala v hodnotách od 0 do 30%, u osob právnických od 25 do 30%. Podle nynější právní úpravy jsou příjmy obou skupin daněny shodně 20%. Jelikož ropa je pro SAK citlivou položkou, zákon stanoví výjimku pro investice v oblasti ropného průmyslu. V tomto odvětví se daň z čistého příjmu z těžby a zpracování ropy může vyšplhat až na 85%.[34] Ropný průmysl a těžba ropy je čistě v rukou královské rodiny, takto přemrštěnou daň lze tedy chápat i jako určitou formu protekcionismu ropného sektoru proti vstupu soukromých investorů. V Saúdské Arábii se nedaní mzdy a platy, což je dle mého názoru jeden z hlavních důvodů přílivu cizinců za prací.

Dále není zavedena daň z přidané hodnoty a spotřební daň. Jedinou nepřímou daní je tak dovozní clo. Pro většinu položek je 5% celní sazba. Clu nepodléhá např. dovoz základních potravin, živých zvířat, některých léků a antibiotik. Naopak u některých položek chemického průmyslu se celní sazba může vyšplhat na 20%. Vysoké clo je stanoveno také na dovoz tabáku a tabákových výrobků. V zemi platí přísný zákaz dovozu alkoholu, drog, pornografických materiálů, vepřového masa nebo dokonce žabích stehýnek.[35] Dovážené výrobky musí většinou splňovat standardy a normy, které stanovuje Saudi Standards, Metrology and Quality Organization.[36]

3.5 Bankovnictví

Islámská ekonomie jako celek je založena na myšlence spravedlnosti a rovnosti. Tuto myšlenku podporuje samotný Korán, který přikazuje věřícím poskytovat almužnu (zakát) a zakazuje lichvu ***ribá*** a úroky. Lichvou Korán rozumí nepřípustné, nepřiměřené navýšení dluhu (přehnaný úrok) nebo odměnu za odloženou splatnost.

> „Vy, kteří věříte! Neživte se lichvou rozmnožujíce dvakrát zisk, nýbrž bojte se Boha, snad budete blažení."

> „To, co jako lichvu berete, aby to přineslo rozmnožení vzaté z majetku jiných, to nepřinese u Boha úrok žádný. Však to, co jako almužnu dáváte, toužíce po tváři Boží - tak činí ti, jimž odměna bude zdvojnásobena."

[34] Department of Zakat and Income Tax, *Natural Gas Investment Tax: Tax Rates* [on-line, cit. 7.11.2010], dostupné z: http://www.dzit.gov.sa/en/NewIncomeTaxLaw/NewIncomeTaxLaw3_2.shtml
[35] Bližší informace dostupné na www.customs.gov.sa
[36] Bližší informace dostupné na www.saso.org.sa

> „Ti, kdož pohlcují zisk z lichvy, vstanou z mrtvých jako ten, koho satan potřísnil svým dotekem. A to proto, že říkali: "Vždyť prodávání je podobné lichvě!" Bůh však dovolil prodávání a zakázal lichvu. Tomu, komu dostalo se varování od Pána jeho a který přestal s lichvou, bude zachováno to, čeho předtím nabyl, a rozhodnutí o něm bude patřit Bohu. Ti však, kdož vrátí se k lichvě, ti se stanou ohně obyvateli a budou v něm nesmrtelní.“[37]

Protože banky nesmí pracovat s úrokem, stanovují si za své služby většinou pevný poplatek. Tyto poplatky ale bývají často odvozeny právě od výše úrokových sazeb. Islámské bankovnictví je založeno na ziskové bázi. Vedle zmíněných poplatků bance plyne příjem z podílu na zisku, který dlužník nabude ze zapůjčených peněz. Jde o jakýkoliv prospěch, který ze zapůjčených peněz plyne. Podíl na zisku stanovuje banka s klientem dohodou předem. Nesmí se jednat o pevnou částku, vždy pouze podíl resp. procento z budoucího zisku. Tomuto principu jsou přizpůsobeny také následující produkty islámského bankovnictví.

Vyloženě krátkodobým nástrojem financování je tzv. ***mudáraba***. Jedná se o dohodu, při které investor svěřuje svoje prostředky agentovi. Ten s nimi hospodaří a po odečtení vlastních nákladů je vrací investorovi spolu s dohodnutým podílem na zisku, zbytek mu zůstává. Dohodu lze přirovnat ke klasické mandátní smlouvě. Tento nástroj je podstatou vkladů na účet a slouží především k financování nákupu zboží. Banka v tomto případě ukládá zapůjčené prostředky na zvláštní účet, ne přímo agentovi (klientovi). Peníze tak mohou být použity pouze ke stanovenému účelu. Jak již bylo mnohokrát zmíněno, pro saúdskou kulturu jsou důležité dlouhodobé vztahy a vzájemná důvěra partnerů. To platí i v tomto případě. Prostředky jsou po celou dobu vlastnictvím investora, který nese riziko a případnou ztrátu v plné výši. Transakce je tedy vyloženě na bázi důvěry, protože záruky jsou vyloučeny. Mudárabu je možné uzavřít i s nemuslimem. Zde ale investor nemá žádnou záruku, že bude příjemce prostředků postupovat v souladu s islámem (např. nebude investovat do alkoholu, vepřového masa, do transakcí zahrnujících úrok atd.).

Dalším nástrojem založeným na podílu na zisku je tzv. ***mušáraka***. Slouží k financování krátkodobých, střednědobých i dlouhodobých projektů. Jelikož se předpokládá investiční účast obou stran dohody, dělí se i riziko a případná ztráta mezi účastníky, a to podle podílů

[37] Korán, súra Al-Imran, verš 3:130 - súra Byzantinci, verš 30:39 - súra Kráva, verš 2:275

vložených prostředků. Podíl na zisku je stanoven buď dohodou, nebo opět, stejně jako ztráta, na základě podílů jednotlivých investic. Tato metoda je výhodná hlavně proto, že umožňuje spojit nejen kapitál, ale také odborné znalosti a know-how. Investoři mají právo totiž účastnit se řízení firmy, do které kapitál poskytli.

Murábaha se využívá k nákupu s odloženou splatností. Jedná se o třístrannou dohodu, jejímiž účastníky jsou prodávající, banka jako nákupčí a odběratel, nakupující. Banka koupí od prodejce zboží pro klienta, které zůstává v jejím vlastnictví, dokud ho odběratel zcela nezaplatí. Konečná cena je navýšena o předem dohodnutou odměnu. Odměna zahrnuje náklady banky a riziko neodebrání zboží.

Zvláštní půjčkou je tzv. ***Qard hasan***. Jde o bezúročnou půjčku poskytovanou klientů, v nouzi. V současné praxi je půjčka poskytována většinou proti zástavě.[38]

Nabídka produktů je opravdu pestrá. Specifickou formou je financován i pronájem a nákup na splátky. Dále lze využít služeb islámských bank pro financování výroby nebo zemědělství. Protože i ve světě bankovnictví platí islámská pravidla, pro ženy jsou vyhrazeny vlastní pobočky obsluhované dámským personálem. Některé banky nabízejí i účty přímo pro ženy a jejich potřeby.[39]

Saúdská Arábie má silný bankovní sektor s obecně velmi opatrným chováním. Banky stanovují velmi přísná pravidla pro poskytování úvěrů obzvlášť v době krize. Tím trvale vykazují nízkou míru klasifikovaných úvěrů, tj. problémových úvěrů, kde je splacení nějak ohroženo. Bankovní systém řídí Saudi Arabian Monetary Agency , která ve funkci centrální dohlíží na sektor komerčních bank.

3.6 Investiční klima

Saúdský Arábie má relativně liberální vnitřní trh a je otevřená zahraničním investicím, pokud mají přínos pro ekonomiku a její rozvoj, vytvářejí pracovní místa pro saúdské občany nebo znamenají příliv odborných znalostí do země. V rámci reforem v oblasti podpory zahraničních investic vešel v platnost v roce 2000 nový zákon upravující tuto problematiku. Zároveň byla téhož roku založena speciální agentura pro podporu investic SAGIA (Saudi Arabian General Investment Authorithy). Hlavní činností této agentury je především podpora

[38] Weberová Babulíková, G.: Islámská ekonomie a bankovnictví. Praha: Dar Ibn Rushd 2001, str. 69 - 94
[39] Saudi Gazette, *Shariah banks in Gulf open exclusive branches to manage women's wealth* [on-line, cit. 12.11.2010], dostupné z: http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=2010110286590

a pomoc zahraničním investorům, ale také schvalování vstupu kapitálu formou udělování licencí.

Díky reformám investičního a daňového sektoru nabízí Saúdská Arábie bohaté spektrum investičních pobídek. Následuje heslovitý výčet těch nejzásadnějších:[40]

- 100% podíl cizího kapitálu v podniku
- 100% vlastnictví nemovitostí pro výkon investiční činnosti
- neomezená repatriace kapitálu (fondů, zisků, platů), reinvestice nejsou nutné
- není stanovena minimální hranice kapitálu
- daňové úlevy pro investice v méně vyspělých regionech SAK po dobu 10 let od začátku projektu
- sazba daně z příjmu 20%
- možnost být sponzorem pro zahraniční pracovní sílu
- 0% sazba daně ze mzdy nebo platu

Nabídka daňových úlev platí pro méně vyspělé především pohraniční regiony – Severní teritorium, Háil, Al-Jouf na severu země a Al-Baha, Jazan a Najran na jihu. Nezanedbatelné jsou i úlevy a potažmo úspory v oblasti lidských zdrojů, které přímo či nepřímo snižují mzdové náklady investorů. V SAK není zavedena daň ze mzdy a platu. Povinně se hradí sociální pojištění ve výši 18% mzdy, kdy zaměstnavatel i zaměstnanec hradí polovinu. Na místě je poznámka, že sociálním pojištěním jsou zatíženy pouze platy domácích, tedy saúdských zaměstnanců. Zákon stanoví dále 2% ze mzdy jako příspěvek na tzv. „Occupational Hazards," to znamená příspěvky např. na zdravotní pojištění nebo na zpáteční letenky domů pro expatrianty.[41] Podle novelizovaného zákona o zahraničních investicích může být investor sám sponzorem zaměstnanců ze zahraničí. Z výše uvedených faktů logicky vyplývá, že zaměstnání expatriantů je z hlediska nákladů výhodnější. K tomu přispívají i jejich několikanásobně nižší mzdy. Prioritou státu je ale co největší zaměstnanost domácí pracovní síly v rámci programu saúdizace. Proto stát přichází se zajímavou nabídkou také v případě, že zahraniční investor zaměstná saúdské pracovníky, což je ostatně povinné ze zákona. Pobídky mají většinou podobu dotací nebo příspěvků na školení, rekvalifikaci

[40] SAGIA, *Investment Incentives*, dostupné z: http://www.sagia.gov.sa/en/Investment-climate/Some-Things-You-Need-To-Know-/Investment-Incentives/
[41] Social Insurance Law, Article 18, §1 a 2, dostupné z: http://www.gosi.gov.sa/portal/web/guest/regulation/chapter-iv

a nábor Saúdů, které poskytuje Fond pro rozvoj lidských zdrojů (The Human Resources Development Fund).

Přestože Saúdská Arábie zahraniční investice hojně podporuje, nejsou všechna odvětví pro příliv zahraničního kapitálu otevřena. Důvodem je jednak velmi silný státní sektor, kdy jsou ropa a zemní plyn výhradně v rukou státu, ale také povaha kultury ovlivněná náboženstvím. Mezi obory nepřístupné investorům patří těžba ropy, zbrojařská výroba, služby v oblasti náboženské turistiky, realitní služby v Mekce a Medině ale také taxi služba.[42]

Finanční krize se na investičním poli projevila znatelně. Snížily se zahraniční investice, ale také investice domácích subjektů. Jinak silný privátní sektor utrpěl velké finanční ztráty díky hojným investicím v USA. Stát musel omezit nebo zrušit některé miliardové projekty, na které v dnešní době láká právě zahraniční investory. Jedná se především o velice ambiciózní projekt tzv. Economic Cities,[43] což jsou nová, vysoce moderní „města" s nejnovějšími technologiemi, která by měla být dokončena do roku 2020. Nejedná se o industriální park, naopak každé město bude vybudováno v jiné části země a za jiným účelem, aby byl zajištěn vyvážený rozvoj všech regionů a ekonomická diverzifikace. Cílem výstavby je také zvýšení konkurenceschopnosti Saúdské Arábie na mezinárodních trzích a v neposlední řadě vytvoření přes 1 milion nových pracovních míst a ubytovací kapacity pro 4 – 5 milionů rezidentů. Původně bylo naplánováno celkem 6 měst, ale zásahem finanční krize byly 2 projekty úplně zrušeny. Byly to projekty v severní provincii Tabuk a ve Východní provincii. Zbývající čtyři projekty zůstaly otevřené, i když je zřejmé, že budou v důsledku poklesu investičních aktivit a celosvětového zpomalení ekonomiky zpožděny. Celý koncept je financován formou PPP (Public Private Partnership), kdy se na financování podílí státní i soukromý sektor.

King Abdullah Economic City na pobřeží Rudého moře severně od Džiddy má být hlavním obchodním, ekonomický a vzdělávacím centrem. Dále bude disponovat největší ubytovací kapacitou pro téměř 2 mil. obyvatel. Místní přístav by měl mít zvláštní terminál pro účely Hadždže, čímž by měl odlehčit Džiddě, která je v současné době vstupní bránou poutníků do Mekky.

Provincie Háil na severu země bude místem pro **Prince Abdul Aziz bin Mousaed Economic City**. Toto město bude hlavně logistickým a přepravním centrem pro leteckou

[42] Podrobný výčet zakázaných oborů viz tzv. Negative List v Příloze č. 8
[43] Pro bližší informace viz zdroj http://www.sagia.gov.sa/en/Why-Saudi-Arabia/Economic-cities/

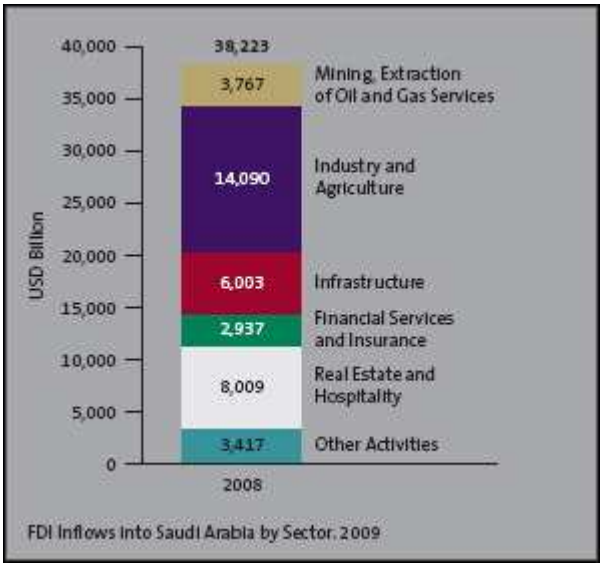
a pozemní dopravu, protože nemá přístup k moři. K dispozici bude nové mezinárodní letiště. Dále se má specializovat na zemědělská a těžební odvětví.

Čistě akademickým centrem se zaměřením na oblast vědy, výzkumu a studií bude **Knowledge Economic City** v Medině, zaměřující se hlavně na high-tech průmyslová odvětví, služby a turismus.

Posledním městem bude **Jazan Economic City** v nejjižnější provincii na pobřeží Rudého moře. Toto centrum bude v podstatě hlavně industriálním parkem, který bude zabírat 2/3 města a důležitým námořním přístavem pro obchodní linky z Evropy, Afriky a Asie. Bude se specializovat na těžký průmysl, rybolov a distribuci zemědělských produktů.

SAGIA podporuje investice do infrastruktury, IT, telekomunikace, vzdělání, zdraví atd. Perspektivním odvětvím pro investice je i energetika a vodohospodářství v souvislosti s pokračujícím rozvojem desalinace mořské vody nebo vybudování komplexního systému čištění odpadních vod (ani ve velkých městech není zavedena kanalizace – např. 80% Rijádu je bez kanalizace a odpad se vozí do vodní nádrže za město [44]).

Obrázek 7: Příliv PZI do Saúdské Arábie dle odvětví (2008)

Zdroj: Saudi Arabian General Investment Authority (SAGIA)

Financování investic zajišťují tradičně komerční banky nebo speciální instituce založené k těmto účelům. Následující přehled je výčtem speciálních fondů, bank a služeb, které investorům nabízejí:

[44] Dle informací od vedoucího obchodně ekonomického úseku Velvyslanectví ČR v Rijádu Mgr. Petra Hošťálka

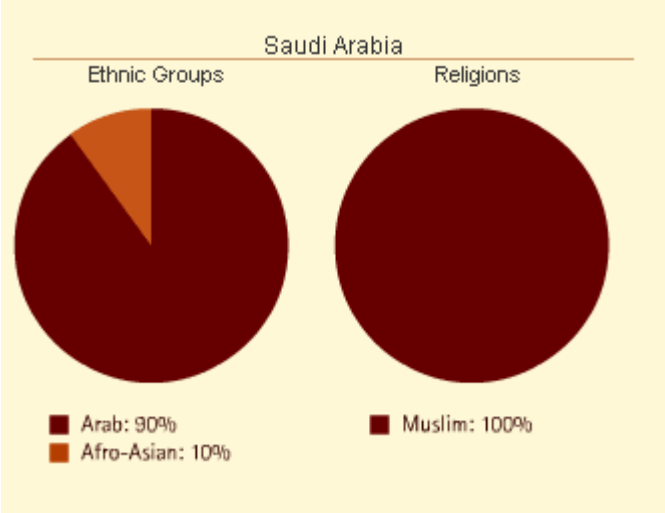
- **Saudi Industrial Development Fund** - zvýhodněné střednědobé a dlouhodobé půjčky pro industriální projekty a poradenství v oblasti marketingu, financí a technických otázek pro financované projekty (podpora až do výše 50% investičního záměru)
- **Public Investment Fund** - střednědobé a dlouhodobé půjčky pro rozsáhlé vládní i nevládní průmyslové projekty, které nepokrývají komerční banky
- **Real Estate Development Fund** - střednědobé a dlouhodobé půjčky jednotlivcům nebo organizacím na rezidenční nebo komerční projekty
- **Saudi Arabian Agricultural Bank** - úvěry pro zemědělce a zemědělské projekty
- **Islamic Development Bank** - základní kapitál a půjčky pro projekty podporující hospodářský sociální rozvoj členských zemí a Muslimů obecně.

4 Sociální a kulturní prostředí

4.1 Náboženství

Území dnešní Saúdské Arábie je místem zrodu islámu. Právě tady se narodil prorok Mohammad a zde vykonal svoji slavnou pouť z Mekky do Mediny, když byl v roce 622 n.l. z rodné Mekky vyhnán. Občanství Saúdské Arábie může získat pouze muslim. Z toho můžeme jednoduše odvodit, že všichni občané saúdské Arábie jsou muslimové.

Obrázek 8: Národnostní a náboženské složení SAK

Zdroj: PBS.org – Global Connections: The Middle East

SAK vyznává striktně wahhábistický sunnitský výklad islámu. Šíitská menšina se vyskytuje pouze ve východních provinciích a na jihu u jemenských hranic. Veřejné projevy ostatních náboženství jsou zakázané. Islám zakazuje jakékoliv projevy jiné víry, problém v tomto případě může způsobit i obyčejný stříbrný křížek na krku. Vláda je v tomto směru ale už tolerantnější, a to s ohledem na velké množství expatriantů. Neoficiálně toleruje i bohoslužby, pokud jsou ovšem slouženy v soukromí domova věřících. Také je povolen jeden výtisk Bible pro osobní potřebu.

Wahhábistický výklad vznikl v 18. století a pojmenování dostal podle svého šiřitele Muhameda Abd Al-Wahhába. Jeho podstatou je návrat ke starým tradicím a víře, které nejsou v rozporu s Koránem ani s islámským právem Šaría. Korán je nejen svatou knihou islámu, ale zároveň, spolu se Sunnou, i ústavou Saúdské Arábie. Zatímco Korán je veršovaná sbírka božích sdělení, Sunna zaznamenává Mohammedovy činy a výroky.

Muslimové jsou povinni dodržovat tzv. Pět pilířů islámu:

Šaháda = vyznání víry, víry v jediného boha Alláha a jeho proroka Mohammeda

Salát = modlitba. Věřící jsou povinni modlit se 6x denně – brzo ráno při rozbřesku (fadžr), při východu slunce (šrúk), v poledne (dhúr), odpoledne (asr), při západu slunce (maghreb) a při setmění (išhá). Každá modlitba trvá zhruba 30 minut, musí být pronesena v arabštině a směrem k Mekce. Modlitby probíhají ve všední dny a jejich čas je pohyblivý.[45]

Tabulka 6: Modlitební časy pro jednotlivé oblasti SAK (30. října 2010)

	Fajr	Sunrise	Dhuhr	Asr	Maghrib	Isha
Makkah	5:06	6:22	12:05	15:21	17:46	19:16
Madinah	5:09	6:26	12:06	15:19	17:44	19:14
Riyadh	4:41	5:58	11:37	14:51	17:15	18:45
Buraidah	4:52	6:11	11:48	15:00	17:24	18:54
Dammam	4:28	5:47	11:24	14:35	16:59	18:29
Abha	5:09	6:25	12:07	15:23	17:49	19:19
Jeddah	5:08	6:24	12:07	15:24	17:50	19:20

Zdroj: www.arabnews.com

Zakát = almužna, náboženská daň, ale hlavně povinnost nařízená Alláhem v zájmu celé společnosti. Každý muslim má povinnost ročně zaplatit 2,5% hodnoty veškerých statků, které vlastní nebo získává a dále může rozdávat dobrovolnou almužnu chudým (většinou při odchodu z mešity). Podle Koránu bude každý muslim rozdávající almužnu bohatě odměněn:

> „Věřte v Boha a posla Jeho a rozdávejte z toho, v čem učinil vás posledními vlastníky! Těm z vás, kdož uvěřili a almužnu rozdávali, je určena odměna veliká.“[46]

Zakát očišťuje majetek bohatých od dílů, které jim nenáleží. Pokud si muslim tento díl ponechá, jedná se už o korupci. Měl by očišťovat také srdce věřících od touhy po bohatství a snižovat strádání chudých.

Sijám = půst od rána do večera během celého postního měsíce Ramadánu.

Hadždž = pouť do Mekky, kterou by měl alespoň jednou za život uskutečnit každý dospělý muslim, a to bez rozdílu pohlaví. Samozřejmě pokud mu to zdravotní stav a jeho finanční situace umožňuje. Na pouť se sjíždí každoročně okolo 3 milionů poutníků z celého světa.

[45] Přesné časy modliteb jsou dostupné na www.arabnews.com nebo http://www.islamicfinder.org/world.php pro státy celého světa.
[46] Korán, súra Železo, verš 57:7

Vykonat ji může výhradně jenom muslim. Nemuslimům je vstup do Mekky (i do Mediny) zakázán.

4.2 Hofstedeho kulturní dimenze[47]

V této podkapitole jsem pro přiblížení arabské kultury, resp. saúdské kultury využila všeobecně známé analýzy kulturních dimenzí nizozemského vědce Geerta Hofstedeho. Jednotlivé indexy se pohybují v hodnotách od 0 do 100 a platí přímá úměrnost. Tzn. čím vyšší hodnota indexu, tím silnější tendence k dané dimenzi. Všechny dimenze se vzájemně prolínají a ucelují představu o saúdské společnosti.

VTAH K AUTORITÁM (Power distance, PDI = 80)

Saúdská společnost je silně hierarchizována. Ač to může být pro někoho zvláštní, ne všichni Saúdové jsou bohatí. Společnost je rozdělena do třech tříd. První třídu představuje královská rodina a velké, zámožné rodiny s vládnoucím rodem spřízněné. Tato třída rozhoduje v zemi o veškerém politickém, obchodním a ostatním dění. Střední třídu zastupují vládní úředníci, učitelé a obchodníci. Potom následuje obrovský sociální propad do třídy nejnižší, do které se zařazuje chudina, venkované, masa beduínů v poušti, ale také nejchudší expatrianti (Pákistánci, Indové). Každý Saúd respektuje skupinu, ve které se narodil. Pohyb mezi sociálními třídami je velmi složitý, mnohdy i nemožný. Nikdy se totiž nezapomíná na původ. Takže i když sociálně slabší člověk získá kvalitní vzdělání a dobrou profesi, neznamená to automaticky, že byl povýšen do vyšší sociální vrstvy. Naopak dobrý původ je zárukou snadnějšího života, přijetí ve společnosti, dobrého vzdělání a lepšího zaměstnání.[48] Hranice mezi sociálními třídami jsou tedy respektované a pevné.

VZTAH K NEJISTOTĚ (Uncertainty avoidance, UAI = 68)

Arabské kultury obecně jsou velmi často málo ochotné pracovat s nejistotou. Typickým znakem společnosti je proto rozsáhlý systém striktních zákonů, regulí a pravidel, formálních i neformálních, které mají nejistotu omezit. Společnost je spíš konzervativní, nedůvěřuje inovacím a změnám. Dává přednost pevným normám a stabilním sociálním vztahům, které jsou zárukou snížení rizika a nejistoty. Což je typický případ Saúdské Arábie. V takových společnostech se častěji projevuje také xenofobie a extremistické tlaky.

---

[47] Geert Hofstede™ Cultural Dimensions [on-line, cit. 30.10.2010], dostupné z: http://www.geert-hofstede.com/hofstede_arab_world.shtml

[48] Zamykalová, M.: Mezinárodní obchodní jednání. Praha: Professional Publishing, 2003. str. 150

MÍRA INDIVIDUALISMU (Individualism, IDV = 38)

Saúdská kultura je se svým indexem IDV o hodnotě 38 velmi kolektivistickou. Tato dimenze se prolíná se vztahem k autoritám. Ve společnosti převládá silná příslušnost a loajalita k sociální vrstvě, ze které člověk pochází. Velkou roli hraje rodina a zachování její cti. Od členů skupin, rodin se přímo očekává, že budou jednat tak, aby svoji skupinu nepoškodili.

Rodina a kmen jsou základem společnosti a jednou z nejvyšších uznávaných hodnot. Rodinné záležitosti jsou vždy na prvním místě, a to i v obchodních záležitostech. Není tedy žádnou zvláštností, když je obchodní jednání přerušeno z rodinných důvodů. Celistvost a soudržnost rodiny se promítá do soudržnosti celé společnosti. Saúdové jsou hrdí na svoje kořeny a zachování rodinné cti je povinností každého člena rodiny. Silné rodinné vazby a kontakty jsou využívány v hojné míře i v obchodních záležitostech. Dobré kontakty jsou zárukou dobrého obchodu. Protekce a upřednostňování známých je v SAK běžná. Saúd totiž raději zaměstná osobu, kterou mu doporučil známý, než někoho úplně cizího, o jehož důvěryhodnosti nemá ani ponětí. Zároveň si pro sebe do budoucna zajistí obdobnou protislužbu a „ protekční spirála“ se začíná roztáčet.

MASKULINITA (MAS = 52)

Maskulinní kultury se orientují na úspěch, výkon, hrdinství a pokrok. Feminní kultury se naopak soustředí na péči o sebe a své okolí, mezinárodní vztahy, kvalitu života. S ohledem na postavení žen ve společnosti by se dala hodnota indexu maskulinity očekávat celkem vysoká. Analýza ale uvádí hodnotu 52, která je pouze o dva body vychýlená od celosvětového průměru a na stupnici od 0 do 100 představuje průměr a víceméně vyváženost maskulinních a feminních znaků.

KRÁTKODOBÁ/DLOUHODOBÁ ORIENTACE

Saúdská kultura je dle mého názoru spíše dlouhodobě orientovaná s ohledem na tradice a upřednostňování dlouhodobých kontraktů a obchodních vztahů. Pro cizince je často velmi obtížné začlenit se do společnosti a obchodních vtahů. Je to běh na dlouho trať vyžadující hlavně trpělivost. To potvrzují i zkušenosti z podnikatelské praxe.

4.3 Lidská práva

Z pohledu Západoevropana jsou některé saúdskoarabské tradice v dnešní době nepochopitelné, dalo by se říci až barbarské. Jedná se hlavně o oblast lidských práv, která je

stejně jako ostatní oblasti života ovlivněna vírou a islámem. Prohřešky proti právu jsou i v dnešní době trestány téměř středověkými metodami. Tresty jsou většinou tělesné. Výjimkou není ani trest smrti, který momentálně zůstává v trestních řádech pouze 58 zemí světa. V roce 2009 bylo v SAK popraveno přes 69 lidí. Saúdská Arábie se tak řadí ve světovém žebříčku na 4. místo za vedoucí Čínu, Írán a Irák.[49]

Obrázek 9: Přehled zemí s největším počtem poprav za rok 2009

Zdroj: Amnesty International

Absolutní trest je ukládán za závažné porušení morálního řádu, který stanovil sám Alláh. Jedná se hlavně o cizoložství, pokud se ho dopustí vdaná žena nebo ženatý muž. V tomto případě je provinilec většinou ukamenován. Tento druh popravy je ostatně nejhojnější. Dalšími možnými způsoby jsou např. setnutí hlavy nebo zastřelení. Bohužel jsou k trestu smrti ukamenováním často odsuzovány také oběti násilných činů, jakým je znásilnění. Islámské právo stanovuje v tomto případě až absurdní požadavky na svědectví. Ve prospěch zneužité ženy musí svědčit 4 svědci muži nebo 8 žen, protože ženský hlas má pouze polovinu váhy hlasu mužského. V případě svědectví mužů ale narážíme na další problém, a to že žena byla většinou bez povolení a tudíž protizákonně v přítomnosti cizích mužů. Obecně soud vychází z toho, že si žena násilí způsobila sama, protože si o něj řekla a muže k němu vyprovokovala.

[49] Amnesty International, *The Death Penalty in 2009* [on-line, cit. 2.11.2010], dostupné z: http://www.amnesty.org/en/death-penalty/death-sentences-and-executions-in-2009

Méně závažné prohřešky jako je například požívání alkoholu na veřejnosti, opilost, setkání cizího muže a ženy bez povolení jejího zástupce či smilstvo jsou trestány mrskáním. Počet ran záleží na závažnosti prohřešku a míře ohrožení veřejné morálky. Cílem mrskání není člověka zmrzačit, ale pomoci mu uvědomit si svůj prohřešek a napravit se. Proto také osoba trest vykonávající drží vždy Korán, a to v podpaží ruky, ve které má bič. Korán má tak zmírňovat sílu úderů.

Jakékoliv sexuální aktivity mimo heterosexuální manželský svazek jsou protiprávní. Z toho jasně vyplývá, že homosexualita není podporována a její projevy jsou trestány většinou stejně jako smilstvo mrskáním, výjimečně i trestem smrti. Příkladem je nedávný incident ve Velké Británii, kdy saúdský princ Abdalazíz bin Násir Saúd ubil k smrti svého sluhu, s nímž měl údajně i homosexuální poměr. Ve Velké Británii byl odsouzen k doživotí za vraždu. V případě vydání do rodné vlasti mu však hrozí trest smrti, ne však za vraždu, ale za poměr s mužem. Pokud rodina prohlásí, že ji zostudil, může požadovat trest smrti pro zachování rodinné cti.[50]

Opakované krádeže a loupeže jsou trestány useknutím pravé ruky. Pokud se i nadále objeví recidiva, je možná amputace i ruky levé. Za jednorázové přestupky jsou provinilci trestáni většinou pokutou a odnětím svobody.

Další ze zvláštností je tzv. krevní msta za zabití, kterou islámská víra připouští. Jedná se v podstatě o mstu ve smyslu „oko za oko, zub za zub." Její původní staroarabskou formu, kdy docházelo k vražedným bojům mezi celými kmeny a generacemi, se snažil zmírnit už sám prorok Mohammed. Ten omezil odpovědnost za zločin pouze na pachatele a právo msty na nejbližšího příbuzného poškozené osoby. Z jeho doby pochází také právo na tzv. „krvavé peníze" nebo „cenu krve" (dija), což je hmotné odškodné namísto samotné krevní msty. Dříve sloužili k tomuto účelu velbloudi. V dnešní době se jedná skutečně o peníze. Požadovaná částka záleží čistě na rodině oběti. Za zabití ženy se ale obecně platí polovina sumy, kterou by rodina požadovala za muže.[51]

[50]Hospodářské noviny, *Saúdský princ dostal v Británii doživotí za vraždu svého sluhy a milence* [on-line, cit. 27.10.2010], dostupné z: http://zahranicni.ihned.cz/c1-47353710-saudsky-princ-dostal-v-britanii-dozivoti-za-vrazdu-sveho-sluhy-a-milence

[51] Koktejl, *Trest smrti v muslimských zemích* [on-line, cit. 30.10.2010], dostupné z: http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2115%3Atrest-smrti-v-muslimskych-zemich&Itemid=4

4.3.1 Politická a náboženská práva

Jak již bylo zmíněno, v SAK neexistuje náboženská svoboda a možnost svobodné volby víry. Islám zakazuje projevy jiné víry než islámské. V dnešní době je ale vláda v této oblasti už tolerantnější s ohledem na velké množství expatriantů pracujících v zemi. Nicméně veřejné projevy jiných náboženství jsou stále zakázány.

Vláda je plně v rukou královské rodiny. Jsou zakázány politické strany, jakékoliv formy sdružování za účelem demonstrací a kritizování vlády. Svoboda tisku a slova je značně omezena. Cenzura je dokonce povolena zákonem a vztahuje se na téměř všechny druhy médií – film, televizní a rozhlasové vysílání, tiskoviny atd. Podle zákona musí být veškeré manuskripty a rukopisy schváleny Ministerstvem vnitra předtím, než mohou být vůbec vytištěny a publikovány. Vydavatelé novin musí mít zvláštní licenci, aby mohli živnost provozovat.[52] Dále jsou zakázány například i satelitní televize, jejichž vysílání kazí morálku. I v tomto případě je král liberální a zákaz se všeobecně ignoruje. V roce 2009 král dokonce sesadil nejvyššího soudce za výrok, „že je přípustné zabíjet vlastníky satelitních kanálů, které vysílají nemorální programy.“[53]

4.3.2 Práva žen

Samostatnou kapitolou jsou práva žen. Korán vymezuje postavení žen ve společnosti a přesné mantinely jejich chování. Přestože islám hlásá rovnost všech muslimů, tato rovnost není zaručena pro ženy. Opět zde narážíme na určitý střet protikladů. Velká úcta k rodině je jedním z typických znaků saúdské společnosti. Proto i ženy jsou většinou ctěny jako matky, opečovávatelky rodinného krbu a rozšiřovatelky rodu. Na druhé straně jsou ale ženy plně pod kontrolou svého nejbližšího mužského příbuzného (manžela, otce či bratra) a musí ho vždy poslouchat.

> „Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás

[52] Law of Printing and Publication, 2003 [on-line, cit. 1.11.2010] dostupné z: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/

[53] Týden.cz, *Saúdská Arábie: král přivedl do vlády první ženu* [on-line, cit. 20.6.2010] dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/saudska-arabie-kral-privedl-do-vlady-prvni-zenu_105540.html

jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký".[54]

Bez jeho svolení mají velmi omezená práva a možnosti k činnostem mimo zdi domova. Ať už se jedná o svobodnou volbu budoucího manžela, dodržování zákazu setkávání žen a mužů, omezenou možnost pohybu a s tím spojené ostatní problémy (přístup ke službám a institucím, doprava do zaměstnání atd.).

Úlohou dnešních žen je především péče o děti, domácnost a o zachování dobré pověsti rodiny a její cti. Z pohledu Saúdů pošpiňuje rodinu více nevhodně se chovající žena než muž. Existuje mnoho případů, kdy rodiny dívku nebo ženu zavrhnou a dokonce pro ni určí jako potrestání trest smrti, aby očistili vlastní rodinu od hanby. Ukamenování může provádět otec a bratři provinilé ženy. Důvody mohou být opět pro Evropana bizarní. Stalo se tak v případě znásilnění nebo dokonce stačí, aby byla dívka s cizím mužem na veřejnosti nebo o samotě. Protože žena nesmí vycházet na ulici bez doprovodu manžela nebo blízkého mužského příbuzného. Pokud jde s příbuzným, musí mít s sebou písemné povolení manžela (otce nebo bratra), a to v arabštině. Na dodržování Bohem stanovených pravidel (dodržování separace žen a mužů, správný oděv) dohlíží náboženská policie ***Mutawa*** známá také jako Komise pro rozšiřování ctnosti a potírání neřesti. Členové náboženské policie jsou velmi často až fanatičtí. Setkáme se s případy, kdy mutawa obvinila sedmdesáti pětiletou ženu z nepovoleného stýkání, když ji přistihli se dvěma mladými muži. Žena byla potrestána mrskáním a 4 měsíci vězení za to, že jí synovec s přítelem přinesli chléb. Postupy náboženské policie čelí v poslední době velké kritice veřejnosti. Z toho důvodu bylo v roce 2007 vydáno nařízení Ministerstva vnitra, že hned po zatčení musí člen mutawy předat provinilce královské policii. Bohužel toto nařízení není v praxi příliš dodržováno a dodržování není ani nikým vyžadováno. Členové náboženské policie mohou dále bez postihu zneužívat své moci. Jako příklad uveďme požár školní budovy. Mutawa tehdy odmítla z hořící budovy pustit školačky, dokud si neobléknou abayu.[55] Následkem toho ve škole uhořelo 15 dívek a nikdo nebyl za tento nelidský čin potrestán.[56]

[54] Korán, súra Ženy, verš 4:34
[55] Viz. podkapitola 4.4.1. Odívání
[56] Freedom House, *Women´s rights in the Middle East and North Africa* [on-line, cit. 7.11.2010] Dostupné z: http://freedomhouse.org/template.cfm?page=383&report=86

Náboženské právo je pro ženy také omezeno. Ženy musí vykonávat pravidelné modlitby doma. Přestože všechny učebnice a modlitební příručky uvádí, že modlitba je nejúčinnější a nejchvályhodnější, pokud je vykonávána v mešitě. Vstup do většiny mešit je ale ženám uzavřen. Výjimkou je pouze vykonání Hadždže, kdy je vstup do mešity povolen všem věřícím bez rozdílu pohlaví.

Žena má právo pracovat, pokud je samoživitelka, tzn. vdova. V ostatních případech opět pouze se svolením manžela. Zaměstnávání žen upravuje Zákoník práce v kapitole IX. [57] Soukromý sektor umožňuje práci mužů a žen v jedné budově (samozřejmě odděleně). Bohužel zakořeněné tradice a negativní pohled Saúdů na reformy a nové postupy jsou příčinou toho, že mnoho společností kopíruje formát vládních institucí, kdy jsou pozice vyhrazeny pouze pro muže. Ženy tak mají velmi omezený výběr oblastí práce. Většinou pracují jako učitelky, zdravotní sestry nebo lékařky. Pokud pracují na mužském oddělení nemocnice, pohybují se často pouze na operačním sále. Když je pacient v narkóze, nedopouští se doktorka či sestra tak velkého přestupku proti právu, jakým by bylo jejich setkání s mužem v ordinaci. Přesto na těchto pozicích pracují spíše cizinky. Podle aktuálních dat představují ženy pouze 13% veškeré pracovní síly v SAK.[58] V minulosti byla uváděna data pouze o zaměstnanosti či nezaměstnanosti mužů. Správná žena nemá pracovat, ale měla by být doma a pečovat o blaho rodiny.[59] Fakt, že poslední statistiky zahrnují i data o ženách lze brát jako velký posun kupředu.

Ženy nesmí řídit automobil. Tento zákaz se obecně porušuje hlavně na venkově, kde je kontrola slabší než ve velkých městech. Nemožnost řízení automobilu představuje velké problémy pro pracující ženy. Bohaté rodiny ve velkých městech většinou financují ženám osobního řidiče. Náklady jsou ale velmi vysoké, takže si tuto vymoženost nemohou dovolit ženy ze středních vrstev. Městská hromadná doprava prakticky neexistuje. Pokud ano, musí ženy použít zvláštního vstupu do vozidla a vyhrazeného prostoru. Dopravní společnosti ve velkých městech v Rijádu a Džiddě ale do vlaků a autobusů ženy nepouští vůbec. Pracující ženy se tedy musí dopravovat do zaměstnání taxíkem nebo pěšky. Tím se ovšem opět vystavují nebezpečí obvinění ze strany náboženské policie. Z tohoto důvodu je taxikářům

[57] The Kingdom of Saudi Arabia, Labour Law, kapitola IX. Employment of Women
[58] SAMA 46th Annual Report 2010, Manpower, str. 220
[59] Prokopová, M.: „Zemětřesení u Saúdů.“ Reflex, 14/2005

udělena výjimka ze zákazu styku ženy s cizím mužem.[60] Nicméně v poslední době vzrůstá kritika proti zákazu řízení, a to hned z několika důvodů. Tento zákaz nevychází na rozdíl od jiných vůbec z Koránu a islámu. Systém v podstatě nutí ženy k porušení zvyku oddělení mužů a žen. I když se na taxi služby vztahuje výjimka, věřící ženy musí překonat morální zábrany. Náklady na takovou dopravu jsou také docela vysoké, mohou se vyšplhat i na 30% celkových příjmů.

Ženám je odepřeno i volební právo, aktivní i pasivní. Volit mohou pouze muži starší 21 let. Historicky první volby proběhly v roce 2005, a to volby do regionálních zastupitelstev. Účast byla ale obecně velmi nízká.

Otázky rodinného práva a jejich řešení jsou opět více nakloněny ve prospěch mužské části společnosti. Žena může zažádat o rozvod pouze v případě, že jí toto právo udělil manžel v předmanželské smlouvě. V tomto případě je ale rozvod většinou stejně problematický, jelikož o něm rozhodují soudci muži, kteří nejsou v rodinném právu školeni. Vychází z vlastních úsudků a právo na rozvod udělené ve smlouvě není tedy fakticky soudně vynutitelné. Žena se může pokusit z manželství také „vykoupit." A to tím, že se vzdá svého věna a práva na péči o děti. Při rozvodech manželství je stejně péče o děti svěřena téměř vždy otci. Naopak muž podává žádost o rozvod bez jakéhokoliv vysvětlení. Stačí, když svůj záměr se rozvést 3x zopakuje. Muž má povinnost zabezpečit po rozvodu bývalou manželku po stanovené časové období. Bohužel ani tato povinnost není v dnešním saúdském soudním systému vynutitelná.

Z hlediska sociální podpory je ale stát k ženám velmi štědrý, především co se týče podpory během mateřské dovolené. Důvodem jsou opět vysoce ceněné rodinné hodnoty. Žena má dle Zákoníku práce právo na 4 týdny mateřské dovolené před a následně 6 týdnů po porodu. Během této doby jí musí zaměstnavatel platit mzdu v plné výši, pokud u něj pracuje žena alespoň 3 roky. V ostatních případech dostává polovinu mzdy. Zaměstnavatel je dále povinen zajistit ženám zdravotní péči v průběhu jejich těhotenství a porodu. V případě, že zaměstnává alespoň 50 žen, musí zajistit ženám s dětmi opatrovatelku. Po návratu do práce mají matky nárok na cca 1 hodinu volna denně speciálně na péči o potomka. Stejně jako v České republice nemůže zaměstnavatel ženu propustit v době, když je na mateřské dovolené.[61] Nastavení systému znamená pro soukromé zaměstnavatele příliš vysoké náklady.

[60] Mostýn, M.: „Země, kde je Mamlasa, mutawa a Aramco." Exportér, 4/2006
[61] The Kingdom of Saudi Arabia, Labour Law, kapitola IX. Employment of Women, článek č. 151 - 154

Proto je spíš od zaměstnávání žen odrazuje. Pracovní příležitosti ve veřejné a státní sféře jsou vyhrazeny pouze mužům. V realitě tedy bohužel tento systém ženám opět život paradoxně ztrpčuje.

4.3.3 Vzdělání

Do roku 1964 bylo vzdělání povoleno pouze pro muže. V roce 2004 se stalo základní vzdělání povinné pro chlapce i dívky ve věku od 6 do 15 let. Objevili se i tendence zavést povinnou středoškolskou docházku. Veškeré státní školy jsou zdarma. Opět platí přísné rozdělení prostor na dívčí a chlapecké. Většinou se jedná přímo o dívčí nebo chlapecké školy, než aby byly oddělené prostory v jedné budově. Výuka na základních školách obecně nedosahuje příliš vysokých kvalit. Žáci se učí číst, psát a téměř zpaměti znát Korán. Zatím co české děti recitují říkanky a básničky, saúdské děti verše Koránu. Výuka dívek je obecně na horší úrovni než chlapců. Dívky jsou vedeny k domácím pracím a učeny jak být dobrou matkou.

Jak se mění postavení žen ve společnosti, mění a reformují se i mnohé oblasti veřejného života. Školský systém prochází momentálně také řadou reforem, a to nejen z důvodu populační exploze a zajištění kvalitního vzdělání pro všechny. Ale také částečně i z důvodu nárůstu počtu žen toužících po vyšším vzdělání. Až 75% vysokoškolských studentů jsou ženy. Problémů čekajících na odstranění je hned několik. Ne všechny univerzity, především ty veřejné, mají oddělené prostory pro chlapce a dívky. Pokud prostory mají, část určená pro dívky zdaleka nedosahuje standardu mužské části jak z hlediska vybavení tak služeb. Pro dívky je vypisováno méně kurzů a někteří profesoři dokonce odmítají učit ženy. Proto v dnešní době využívá většina dívek z movitějších rodin možnost studovat v zahraničí, kde jejich práva nejsou nijak omezena a společnost nerozlišuje mezi muži či ženami.

Revoluční universitou je dle mého názoru Al – Faisal University, která byla otevřena v roce 2008 a pojmenována podle prince Khalida Al Faisala bin Abdulazize. Zařízení je totiž přímo navrženo tak, aby bylo respektováno pravidlo oddělených prostor mužů a žen a přesto jsou tyto prostory smíšené. Studenti budou navštěvovat stejnou přednášku. Přístup do učeben je řešen oddělenými chodbami, v samotné posluchárně jsou potom oddělená patra pro studentky a studenty.[62]

[62] Al –Faisal University, dostupné z: http://www.alfaisal.edu

Je zřejmé, že s nástupem krále Abdullaha na trůn přišlo i dlouho očekávané období reforem, které mají SAK přiblížit dnešnímu modernímu světu. V zemi s tak hluboce zakořeněnými tradicemi se ale změny neprosazují snadno. Ale nejdůležitější je snaha, která je zde patrná. Ženy by tak v budoucnu měly mít právo volit a být voleny. Budou moci žádat o osobní identifikační kartu a prokazovat se jí bez souhlasu a potvrzení manžela. Na veřejnost se již také dostal návrh Shromáždění na zrušení absolutního zákazu řízení automobilu. Ženy budou moci řídit auto pouze za denního světla a s povolením manžela (otce). Za důležitý mezník pro zlepšení postavení žen ve společnosti můžeme považovat rok 2009, kdy král Abdullah jmenoval na jeden z vládních postů ženu. Nora bint Abdullah al – Fayez se stala náměstkyní ministra školství pro ženské otázky.[63]

4.4 Ostatní kulturní zvláštnosti

4.4.1 Odívání

Typický saúdskoarabský oděv má působit skromně a ne příliš výrazně, přesně podle požadavku islámu. Šaty jsou dlouhé a široké, téměř beztvaré. Materiály jsou přizpůsobeny klimatickým podmínkám země. V létě se nosí lehké vzdušné látky, v zimě vlněné nebo bavlněné.[64] V prostředí domova mohou muži a hlavně ženy nosit v podstatě cokoliv. Zákon stanovuje pravidla pro oblečení při pohybu na veřejnosti. Oděv ženy by měl zakrývat celé její tělo kromě rukou a očí, aby ji chránil od urážek a poznámek mužů. Chce-li jít žena ven, musí přes běžné oblečení přehodit dlouhé roucho ***abaya,*** hlavu a ramena si zakrýt černým šátkem ***hijab*** a obličej závojem ***niqáb***, který zakrývá celý obličej kromě očí. V některých liberálnějších kulturách se niqáb nenosí. Pokroková a obchodní Džidda je ve směru oblékání liberálnější než konzervativní Rijád. Dlouhá léta platilo, že abaya má být barvy, která je neutrální a nepřitahuje pozornost. Dnes se už i v saúdském stylu projevují módní trendy, abaye jsou zdobené výšivkami, krajkami a dostupné v módních střizích. Nicméně barvy zůstávají stále nevýrazné, převažuje černá a šedá. Cizinky by při pobytu v zemi měly ctít tradice. Oblečení by mělo zahalovat celou postavu, výstřihy a krátké sukně jsou nežádoucí. Na veřejnosti musí i cizinky nosit abayu, avšak nemusí mít zahalenou hlavu a vlasy. Obecně se ale doporučuje mít šátek vždy při ruce kvůli možnému nařčení náboženskou policií. V případě, že žena zahlédne

[63] Týden.cz, *Saúdská Arábie: král přivedl do vlády první ženu* [on-line, cit. 20.6.2010] dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/saudska-arabie-kral-privedl-do-vlady-prvni-zenu_105540.html

[64] The Kingdom of Saudi Arabia: The Saudi way of life, Riyadh: Ministry of Informatik, 2002, str. 18

členy mutawy, měla by si okamžitě zakrýt šátkem vlasy a obličej, aby se vyhnula případným problémům. Členy mutawy lze snadno identifikovat. Většinou mají dlouhý neupravený plnovous a jejich bílá roucha jsou znatelně kratší než běžné oblečení ostatních mužů. Kuriozitou pro nás jsou nepochybně dámské plavky v arabském stylu. Jedná se o jakousi teplákovou soupravu. Plavky jsou navrhovány tak, aby nebylo nic v rozporu se zásadami a náboženstvím, tudíž nejsou stejně jako oděv přiléhavé. Osobně si myslím, že volné a těžké oblečení je při koupání velmi nebezpečné.

Hlavní částí tradičního pánského oděvu je dlouhé roucho ***thobe***. Tato tunika zakrývá celé tělo kromě hlavy, rukou a chodidel. Letní thobe je bílé barvy, v zimních měsících se nosí zemité tmavší barvy. Černou barvu muži většinou nenosí, tu prorok Mohammed určil ženám.[65] Při slavnostních příležitostech se přes tuniku nosí plášť ***mishla***. Vyrábí se z čisté vlny v bílé, černé nebo hnědé barvě se zlatě zdobenými okraji. Další částí tradičního oblečení je čtvercový šátek ***ghutra*** sloužící jako pokrývka hlavy a malá bílá pletená čapka zvaná ***tagiyah***, která se nosí pod šátkem. Ghutra bývá buď čistě bílá, nebo červeno – bílá kostkovaná. Barvy šátku nemají žádný zvláštní význam. Obecně se kostkovaný šátek nosí v zimních měsících, bílý v létě. Ghutru přidržuje na hlavě dvojitý černý provaz zvaný ***iqal***. Bývá z bavlny a vlny, ale také z velbloudí či kravské kůže. Ve městě nosí muži kvalitní kožené boty dle západního vzoru. Tradičním obutím jsou ale sandály vyrobené z ovčí, velbloudí nebo kravské kůže.

I ve způsobu oblékání lze spatřit určitou nerovnost mužů a žen. Zatímco muži mohou nosit krátké rukávy a jejich oblečení je bílé barvy, ženy musí chodit celé zahalené v oblečení černé barvy i v tom nejparnějším létě.

4.4.2 Svatba jako běžný obchod

Svatba je v Saúdské Arábii významnou společenskou událostí. Sňatek utužuje rodinné vztahy a vazby. Oproti západním kulturám mohou být oddáni i vzdálenější příbuzní. Svatba v muslimském světě má nejen formu smlouvy společenské, ale hlavně smlouvy kupní. Islámské právo přímo požaduje sepsání manželské smlouvy a podmínek manželství. Snoubenci a budoucí manželé jsou potom touto smlouvou vázáni.

Prvním krokem vyžadovaným k uzavření manželství je souhlas obou potenciálních snoubenců. Svobodný výběr partnera je omezen hlavně pro ženy. Nicméně ani muž si nevěstu

[65] Security Middle East, *Dress Code in Saudi Arabia* [on-line, cit.8.11.2010], dostupné z: http://www.securitymiddleeast.com/articles/read/dress-code-in-saudi-arabia-2009-10-16

sám nevybírá, tedy alespoň ne na začátku. Budoucí manželku totiž vyhledává a vybírá jeho matka. On se pak podle doporučení matky rozhoduje, kterou ženu si zvolí za manželku. Následně jde spolu s několika staršími členy rodiny navštívit otce (popřípadě bratra) dívky a požádat ho o její ruku. Pokud se svatbou souhlasí i budoucí nevěsta, následují zasnoubení.

Po zásnubách náleží nevěstě věno ***mahr***. Jak jsem již uvedla výše, saúdská svatba není nic jiného než obyčejný obchod. Proto je věno vlastně odměnou za nevěstu. Nicméně věno náleží pouze nevěstě, ne její rodině a představuje jakousi zástavu v manželství a kompenzaci za to, co stála rodiče její výchova. Zároveň také zaručuje nárok rodiny manžela na jejich děti. Šaría neuznává společné jmění manželů.[66] Mahr je proto výlučně nevěstiným majetkem. V případě rozvodu jí zůstane nebo jí je odebrán, pokud se ho sama dobrovolně vzdá, aby se mohla rozvést. Věno může mít různé formy. Nejčastěji se jedná o peníze a šperky, ale i o nemovitosti.

Předem dohodnuté podmínky společného života jsou následně potvrzeny podpisem manželské smlouvy ***niqah*** a stávají se pro oba účastníky právně závazné. Podmínky mohou být jakékoliv, pokud neodporují islámskému právu a oba účastníci se na nich dohodnou. Ve smlouvě bývají často dohodnuta práva manželky – jestli bude moci pokračovat ve vzdělání, pracovat, cestovat, navštěvovat příbuzné z manželovy strany apod. Při podpisu smlouvy je vyžadována přítomnost dvou svědků. Tuto úlohu často zastupují otcové snoubenců. Jakmile je kontrakt podepsán, snoubenci jsou legálně svoji.

Nicméně pár může sdílet společnou domácnost až po svatebním obřadu zvaném ***walima***. Obřady se konají v pondělí nebo v pátek a oslavy trvají i několik dní. I při této významné události musí být dodržována povinnost separace mužů a žen, takže oslava je rozdělena na dámskou a pánskou část.

Podle Koránu může mít muslim až 4 manželky. Podle Svaté knihy se ale muž musí o všechny bez rozdílu starat stejně a zabezpečit jim oddělené bydlení a pohodlný život. Musí každé věnovat stejné množství času. Možnost mít více manželek je hlavně výhodou pro ženy, které by se jinak obtížně vdávaly, jistotou zabezpečí pro ženy ze slabších sociálních poměrů atd. Protože mít více manželek je pro muže finančně i časově náročné, od tohoto trendu se pomalu upouští.

---

[66] Boháček, M.: Základy srovnávacího obchodního práva islámského a Dálného východu, Praha, Nakladatelství Oeconomica, 2006, str. 46

„…berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnou pravice vaše. A tak se nejlépe vyhnete odchýlení.“[67]

4.5 Specifika obchodního jednání

4.5.1 Pracovní doba a aspekt času

V roce 622 n.l. byl prorok Mohammad se svými stoupenci vyhnán z rodné Mekky a vydal se na památnou pouť do Mediny. Tento nucený útěk je označován jako ***hidžra***. Arabský letopočet začíná právě touto událostí. V Saúdské Arábii a ostatních muslimských státech platí lunární kalendář. Rok má 12 měsíců, z nichž každý má 29 nebo 30 dní v závislosti na poloze měsíce. Lunární rok je zhruba o 11 dní kratší. Písmeno H (hidžra) za letopočtem napovídá, že se jedná o arabské číslování. Protože je islámský kalendář lunární, nelze ho převádět na gregoriánský jednoduchým odečtením.[68]

Den saúdské státnosti připadající na 23. září je jediným pevným státním svátkem. Jedná se o výročí dne vyhlášení samostatného nezávislého státu v roce1932. Ostatní svátky jsou pohyblivé, protože se řídí lunárním kalendářem. Nejvýznamnějšími každoročními událostmi jsou v arabském světě a v SAK obzvlášť Ramadán a Hadždž. Respektive svátky, které je zakončují. Ramadán je měsíc, kdy byl zjeven Korán. Připadá na 9. měsíc arabského kalendáře. Během tohoto měsíce je přísně zakázáno přes den jíst, pít, kouřit a zdržet se jakýchkoliv špatných návyků. Den patří čistě modlitbám a dobrým skutkům. Cizinci půst držet nemusí, neměli by ale jíst ani pít na veřejnosti. Stejná výjimka platí i pro těhotné ženy a děti. Půst končí každý den se západem slunce a poslední modlitbou. Nedávno se mi dostalo vysvětlení od jednoho arabského kolegy, že důvod půstu je čistě otázkou výkladu víry a vlastního přesvědčení. On sám věří, že Ramadán a s ním spojený půst mu pomůže zbavit se zlozvyků a špatného chování. Také ale přiznává, že řada muslimů se postí zkrátka jenom proto, že to nařizuje islám. Postní měsíc je zakončen svátkem *Eid Al-Fitr* připadající přibližně na první 3 pracovní dny 10. měsíce. V letošním roce probíhal Ramadán 11.8. – 9.9. s následným svátkem. Většina úřadů a velkých společností měla ještě prodlouženou dovolenou až do 18.9.

[67] Korán, súra Ženy, verš 4:3
[68] Postup přepočtu viz Příloha č. 6

Dle pátého pilíře islámské víry by měl každý muslim, muž i žena, vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky a připomenout si tak strádání proroka Mohammada. Věřící se sjíždějí do Džiddy, odkud se vydávají na cca 80 km dlouhou pěší pouť. Zhruba 10 km před Mekkou se převléknou do bílého roucha, které je symbolem čistoty a rovnosti. Před samotnou cestou by měl poutník splatit svoje dluhy, napravit všechny špatné činy a zabezpečit rodinu po dobu své nepřítomnosti. Hadždž připadá na 9. – 12. den dvanáctého měsíce a končí Svátkem obětí *Eid Al-Adha*. Letos tak připadá na konec listopadu. Veškeré pokyny a důležité odkazy týkající se svaté pouti zaštiťuje Ministerstvo pro záležitosti Hadždže.[69]

Vedle těchto nejvýznamnějších událostí a svátků si muslimové připomínají např. Hidžru (večer před 1. dnem prvního měsíce) a narození proroka Mohammada (večer před 12. dnem třetího měsíce). Svátky a modlitby zasahují jak do běžného tak obchodního života a ovlivňují tak dobu vhodnou pro jednání.

Pracovní týden má stejně jako u nás 5 dní, ovšem s tím rozdílem, že Saúdové pracují od soboty do středy. Čtvrtek a pátek potom připadají na víkend. Díky této kolizi máme v podstatě k dispozici pouze 3 komunikační dny. Úřady mají běžnou pracovní dobu od 8 do 14:30 hodin. Nesmíme ovšem zapomenout dvouhodinový časový posun od časového pásma v České Republice. Potom nám zůstává pro komunikaci se státními úřady velmi omezené časové rozmezí. Ostatní instituce, kanceláře a obchody jsou otevřené prakticky během celého dne. Fungují od 8 – 12 hodin, tj. do polední modlitby a potom od 16 – 22 hodin. V průběhu měsíce Ramadánu se pracovní tempo zpomaluje a provozní doba se posouvá do pozdějších večerních hodin. Úřady mají úřední hodiny od 10 do 14 hodin, ale podle zkušeností z praxe na to nelze během Ramadánu spoléhat. Pravidelné modlitby přerušují pracovní dobu i obchodní jednání.

Pro arabskou kulturu je typická polychronická koncepce času. Arabové se věnují v jeden časový okamžik více aktivitám a více lidem. Tzv. chronemika je částí neverbální komunikace, která se zabývá tím, jak člověk zachází a hospodaří s časem, jak je dochvilný a kolik času jednotlivým problémům a osobám věnuje.[70] V arabské kultuře je čas relativní veličinou. Pokud se rozhodneme navázat kontakt se saúdským partnerem, musíme si na jednání vymezit dostatek času. Je nutné počítat se zpožděními a průtahy. Vnímání času je

[69] Pro bližší informace viz Ministry of Hajj, dostupné z: www.hajinformation.com/
[70] Psychologie v teorii a praxi, *Komunikace v prostoru a času* [on-line, cit. 5.11.2010] Dostupné z: http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/komunikace-v-prostoru-a-casu

opět ovlivněno náboženstvím. Arabové většinou nestanovují přesné termíny a data. Pokud Vám ho přislíbí, s největší pravděpodobností svůj časový závazek nedodrží, přijde pozdě nebo schůzku odloží na poslední chvíli. Saúdové věří, že vše je pouze vůlí boží, takže i to, jestli se dostaví na sjednanou schůzku je pouze a jenom Alláhovou vůlí. Od nás se naopak očekává dochvilnost. Z výš uvedených důvodů bychom si neměli schůzky domlouvat na přesnou hodinu, ale na delší časové rozmezí. Vhodné je jednání načasovat například mezi denními modlitbami, popřípadě po modlitbě poslední okolo 19. hodiny. Potom se může jednání protáhnout až do pozdních hodin, aniž by bylo přerušováno, resp. přerušováno modlitbami. V době Ramadánu a Hadždže není vhodné jezdit do Saúdské Arábie a domlouvat schůzky vůbec.

Polychronická povaha kultury se projeví velmi často právě při jednáních. Musíme počítat s tím, že naše jednání bude stále něčím nebo někým narušováno. Do jednací místnosti bude stále někdo chodit s dotazy, které se vůbec netýkají právě diskutované záležitosti, popřípadě přijde jenom pozdravit. Sám saúdský partner si často odskočí vyřídit telefonát, popovídat si s přítelem a podobně. V případě neodkladných, zejména rodinných záležitostí může partner jednání dokonce přerušit a odložit. Na všechny tyto potenciální problémy bychom měli být předem připraveni. Jakoukoliv nervozitu a netrpělivost si totiž náš saúdský partner může vyložit především jako neúctu k jeho osobě. Naopak ocení, pokud bereme ohledy na jeho víru a saúdské tradice. Takže vyjádření pochopení v takových situacích může být k prospěchu věci.

4.5.2 Zvyklosti při setkání

Při setkání se všichni muslimové zdraví obvyklou frází „As-salam Aleikum," což v překladu znamená „mír s Tebou." Je zdvořilé odpovědět frází „Wa Aleikum As-Salam," nebo-li „i s Tebou." Při setkání zahraničních partnerů je běžným pozdravem anglická fráze „How are you," každopádně saúdský partner určitě ocení naši snahu, pokud pozdravíme v arabštině. Pokud jdeme na návštěvu k někomu domů, měli bychom před vstupem do přijímacího pokoje pozdravit a vyčkat ve dveřích. Dostaneme-li odpověď, můžeme vstoupit. Jestliže ale odpověď nedostaneme ani po zopakování pozdravu, nejsme v domě vítáni a měli bychom odejít. Také se může stát, že náš saúdský partner není doma. Jeho žena nás přesto vždy pozve dovnitř. Podle saúdské etikety a tradice se ale počítá s tím, že pozvání odmítneme.

Vedle verbálních pozdravů je klasickým pozdravem podání rukou. Rodina a blízcí přátelé se „líbají“ na obě tváře (1 polibek na pravou a 3 na levou). Ve skutečnosti se jedná o objetí s krátkým dotekem oběma tvářemi. Arabská kultura je všeobecně velice kontaktní a je pro ni typická malá interpersonální vzdálenost. Často lze na ulici potkat muže vedoucí se za ruce. Nejedná se o žádnou sexuální odchylku, ale pouze o čistý projev přátelství a důvěry.

Saúdskoarabská kultura je silně hierarchizovaná a vyznačuje se velkou úctou ke stáří. Je důležité si tento fakt zapamatovat, abychom se při setkání nedopustili nepříjemných omylů. Pokud máme schůzku s více lidmi, vždy zdravíme jako první osobu nejstarší. Setkáme-li se se starší osobou ve dveřích, dáváme jí samozřejmě přednost. Ženám muž ruku nepodává, ale vyčká, zda mu ji nabídne ona.

Na používání titulů si Saúdové velmi potrpí. Členy královské rodiny oslovujeme titulem Jeho královská Výsost, ostatní vysoké státní úředníky Vaše Excelence. Obě oslovení jsou běžně používána v mezinárodní terminologii. Tituly získané vzděláním jsou následovány křestním nebo celým jménem a používají se stejné jako u nás – Doctor (doktor), Mohandas (inženýr) a Ustadh (profesor). Pokud si nejsme titulem jisti, doporučuje se před příjezdem titul partnera zjistit. Původní titul Sheikh se v dnešní době používá hlavně jako oslovení nadřízeného a pojí se vždy pouze s křestním jménem. V arabštině neexistuje pro nás typické oslovení „pane.“ Saúdové k tomuto účelu používají hlavně v korespondenci oslovení Sayyed.[71] Tykání je výrazem přátelství a důvěry. Proto bychom měli nechat na partnerovi, aby sám rozhodl, kdy chce na tykání přejít.

Arabská jména jsou dlouhá a složitá, reflektují úctu k rodině a rodovou posloupnost. Po vlastním jménu osoby následuje jméno otce, dědečka z otcovy strany a rodinné jméno. Je běžné oslovovat saúdského partnera od začátku křestním jménem, které je v podstatě jediné vlastní jméno. Přídomky *bin* nebo *ibn* umožňují oslovit partnera dostatečně přátelsky, avšak respektem a bez přehnané familiárnosti. Výraz bin či ibn znamená doslova „něčí syn.“ Předchází vždy jménu otce. Jako příklad uveďme „Bin Abdul“ nebo-li „syn Abdula.“ Obdobou pro dámská jména je výraz *bindt*, jeho použití je ale méně časté. Občas se můžeme setkat s přídomkem odvolávajícím se na jméno prvorozeného syna. Obecně se označuje jako *kunya*, používá se ve formě *abū* pro otce a *umm* pro matku. Abū Abdul tak bude oslovení pro otce Abdula, přičemž Abdul je jeho prvorozený syn.

[71] Executive Planet, *Saudi Arabia* [on-line, cit. 8.11.2010], dostupné z: http://www.executiveplanet.com/index.php?title=Saudi_Arabia

4.5.2.1 Dary

Předávání darů při setkáních není tak časté jako v Evropě, partner si daru cení, ale nevyžaduje ho. Měli bychom se vyvarovat toho, že budeme na návštěvě u saúdského partnera obdivovat nějakou věc. Stavíme ho tím do nepříjemné pozice, protože se cítí povinen nám onu věc dát. Pokud někoho chceme obdarovat, musíme vybrat dar v každém případě hodnotný a kvalitní. Velmi oblíbené jsou ručně tkané koberce, drahé parfémy, z českých výrobků hlavně sklo a český křišťál. Nevhodný je alkohol, knihy s náboženskou tématikou a ostatní věci, které jsou v rozporu s islámskou vírou. Jestliže jsme pozváni k někomu domů, je slušné přinést hostiteli cennou maličkost. Nesluší se však nosit jeho manželce květiny, jak je běžným zvykem západních kultur. Dary se předávají a přijímají zásadně pravou rukou, levá ruka je podle islámu nečistá a slouží pouze k osobní hygieně. Dary si předávají většinou nejbližší přátelé jako projev úcty a přátelství. Z toho důvodu je neslušné nabízený dar odmítnout.

4.5.2.2 Pohoštění a stolování

V Saúdské Arábii se setkáme s tradiční arabskou kuchyní. Běžně je hlavním jídlem dne oběd s výjimkou v měsíci Ramadánu, kdy muslimové drží přes den půst. Jídlo se proto přesouvá na večer. Typickým hlavním jídlem je kabsah – pečené kousky skopového masa s rýží a kebab – pečené kousky skopového, hovězího i kuřecího masa. V přímořských oblastech se hojně konzumují plody moře a ryby. Jako příloha se podává zelenina, rýže, chlebové placky, zeleninové a luštěninové kaše. Saúdové mají velmi rádi sladké, proto na stole nesmí chybět sladkosti, čokoláda a ovoce. K pití se servíruje přeslazený čaj, silná sladká káva, ovocné šťávy i kozí mléko.[72] Díky globalizačním trendům jsou k dispozici vedle arabské kuchyně i mezinárodní řetězce jako je Burger King, McDonald´s, KFC atd. Velká různorodost národnostních přistěhovaleckých menšin nabízí možnosti kuchyně indické, turecké nebo libanonské.

Saúdové jsou proslulí svojí pohostinností. Pokud nás pozve domů na hostinu, vždy je na stole připraveno velkém množství různorodých pokrmů. Předpokládá se, že ochutnáme od každého trochu. Typickým občerstvením podávaným při uvítání je káva nebo silný čaj. Káva může být zelená, černá nebo světlá, každopádně vždy je silná a přeslazená. Pije se z malého kalíšku velikosti zhruba náprstku. Kalíšek se drží v pravé ruce. Kávu bychom

[72] Špaček. L.: „Ramadán: půst a hostiny.“ Komfort 3/2004

neměli odmítnout, abychom hostitele neurazili. Podle místního bontonu je neslušné nechat si dolít kávu více než třikrát. Číšník nám bude dolívat stále. Je na jen na nás, abychom včas zakývali šálkem v prstech na znamení, že už máme dost. Měli bychom být připraveni i na situace, které nejsou v naší kultuře stolování obvyklé. Hostům se nabízí nejvzácnější kousky jako např. ovčí hlava. Hostitel nám také může vlastnoručně uplácat kuličku z masa a rýže. Z jeho strany jde o projev úcty, přátelství a důvěry. Je velmi neslušné a urážející takové gesto odmítnout. Jídlo se servíruje často ve společných mísách přímo na zemi, kde se buď klečí, nebo sedí v tureckém sedu. Z tohoto důvodu je důležité dbát na hygienu nohou a mít kvalitní ponožky. Při jídle opět používáme pravou ruku. Dostatek občerstvení je zajištěn nejen doma, ale i v průběhu obchodního jednání. V těchto případech jsou přichystány nealkoholické nápoje, sušenky, oříšky a sušené ovoce.

V rámci utužování přátelských vztahů očekává saúdský partner, že mu co nejdřív pozvání domů oplatíte. V SAK platí přísný zákaz konzumace alkoholu a vepřového masa. Tuto zásadu bychom měli dodržovat, pokud hostíme arabského partnera a neměli bychom mu alkohol ani pokrmy z vepřového masa vůbec nabízet. Jako drobné občerstvení nabízíme silnou kávu, ovoce, sušenky, drobné pečivo. Jestliže partner přijíždí na návštěvu v době Ramadánu, měli bychom taktně zjistit, jak dalece dodržuje zvyklosti a jestli drží půst. Může se stát, že občerstvení během dne přijme. Někteří muslimové totiž na cestách nedodržují půst a tradice tak striktně. V zahraničí panuje volnější řád a tak se setkáme i s tím, že náš partner ochutná i české pivo. Saúdský partner velice ocení pozvání na oběd nebo na večeři. Pokud ho zveme do restaurace, měli bychom vybrat takovou, která zaručuje velký výběr pokrmů české i mezinárodní kuchyně. Klasická kuchyně je pro většinu zemí neznámá až exotická. Měli bychom dát hostovi možnost výběru, případně doporučit české speciality. Konečné rozhodnutí ale necháme na něm. Pokud pokrm nebude v rozporu s islámskou vírou, určitě se ochutnání bránit nebude.

4.5.3 Obchodní jednání

Velký vliv arabské kultury je jasně patrný ve společenském, ale i obchodním styku. Pro saúdský protějšek je důležitý osobní kontakt, vzájemná důvěra a preference dlouhodobých vztahů. Čas není rozhodující, rozhodující jsou vztahy mezi lidmi. Při obchodním jednání je nezbytná znalost místní etikety, trpělivost a vytrvalost. S agresivním stylem vyjednávání orientovaným na co nejrychlejší dosažení cíle v Saúdské Arábii

neuspějeme. Naopak, měli bychom být skromní ale zároveň zdravě sebevědomí, stejně jako náš protějšek. Saúdští partneři od nás očekávají perfektní přehled, přípravu a argumenty. Vzájemná důvěra, upřímnost a přátelství jsou přesto nejdůležitějším článkem cesty k uzavření úspěšného obchodu.

Určitým depozitem pro nás je i schopnost umět odhadnout, co si partner myslí nejen z jeho slov, ale i z jeho neverbálního projevu a gest. Ať už se jedná o mimiku, řeč těla nebo tón hlasu. Arabové dávají najevo své emoce mnohem více než Evropané. Jsou výřeční, občas dost hluční a překřikují se. Protože co je řečeno nahlas, to je důležité. V tomto směru jsou Saúdové klidnější a rezervovanější. Zásadní otázky a argumenty omílají stále dokola. My bychom se měli jejich stylu přizpůsobit, tzn. nemluvit příliš tiše a neustále opakovat naše argumenty. Jinak může partner nabýt dojmu, že obchod ani jeho osobu nebereme příliš vážně. Pokud nám partner začne v průběhu jednání skákat do řeči, je to opět pouze projev zájmu o dané téma resp. naši osobu. Jeho mlčení nás také nemusí znepokojovat. Mlčí-li, znamená to, že přemýšlí. Rozhodně není vhodné vykládat si situaci tak, že už Vám nemá co říct a začít mluvit jen proto, abychom vyplnili nepříjemné ticho. V průběhu celého jednání je důležité udržovat přímý oční kontakt. Budeme-li roztěkaní a odtažití, vyloží si to partner opět jako neupřímnost a útok na jeho osobu.

Saúdští obchodníci velice rádi mluví v metaforách a příslovích, je proto důležité umět významu správně porozumět a vyvodit, co nebylo přímo řečeno. Většinou nikdy nevyjadřují svůj souhlas nebo nesouhlas přímo a otevřeně. Věří, že vše je vůlí Alláha a oni sami nemohou přímo rozhodovat o ničem. Typické je vyjádření „Insh´allah," „dá-li Bůh." Vyjádření pozitivního stanoviska jasným ANO zdaleka nic neznamená. Saúdové chápou ANO jako „rozumím, slyšel jsem." Negativní stanovisko dávají najevo odkládáním problému a jeho řešení. V tomto případě často používají frázi „bukra" případně „bukra Insh´allah," v překladu „zítra (dá-li Bůh)." Správný význam slova bukra je „někdy."[73] Pokud požijí tento výraz, neznamená to ovšem definitivní zamítnutí. Budeme-li trpěliví, je stále ještě šance, že si to promyslí a k danému tématu se později sami vrátí. V případě, že použijí „bar bukra" nebo dokonce „bar bar bukra," je zřejmé, že se o daném tématu kategoricky odmítají bavit.

Etiketa oblékání v obchodních vztazích je mírně odlišná od tradičního stylu. Saúdští partneři budou vždy oblečeni do tradičního oděvu. Zahraniční mužští partneři by si měli

[73] Význam slova lze přirovnat ke španělskému „mañana," kterým Španělé také odsouvají úkoly a řešení v podstatě na dobu neurčitou.

obléknout kvalitní tmavý oblek. Nikdy ne tradiční thobe, tím by zneuctili islámskou víru. Máme – li ve vyjednávacím týmu ženu, měli bychom na to saúdský protějšek předem upozornit a respektovat jeho rozhodnutí, zda ji při jednání akceptuje nebo ne. Žena si na jednání obléká většinou kalhotový kostým, košili nebo rolák. Přípustná je i sukně, ovšem dlouhá minimálně pod kolena. Každopádně je nutné vyhnout se výstřihům, přiléhavým fazonám, krátkým rukávů a krátkým sukním.

Běžným jednacím jazykem je v SAK angličtina. V obchodních vztazích a ve vyšších státních kruzích se anglicky domluvíme vždy. Velká část Saúdů odjíždí studovat na prestižní univerzity do USA, Austrálie nebo Velké Británie, takže anglický jazyk perfektně ovládají. Samozřejmě je výhodou, pokud jsme schopní jednat v arabštině, partner to ocení. Je možné využít při jednání i pomoci tlumočníka. Měli bychom si s ním předem stanovit jasná pravidla. Nepůsobí dobře, pokud tlumočník sám rozvádí konverzaci nebo rovnou převezme rozhovor s naším arabským partnerem. Tlumočník a všichni podřízení vyjednávacímu týmu by nám měli prokazovat úctu a respekt. Jinak můžeme v očích partnera klesnout.

Vizitek bychom měli mít dostatek. Běžně se totiž vyměňují téměř s každým, koho potkáme. Saúdové mají vytříbený vkus a styl, potrpí si na kvalitu, jejich vizitky jsou luxusní z kvalitních materiálů. Proto bychom neměli vzhled našich vizitek podcenit. Měly by být tištěné nejlépe oboustranně, v arabštině i angličtině. Vizitky předáváme a přijímáme opět zásadně pravou rukou.

4.5.3.1 Počáteční fáze

Počáteční fáze je v podstatě fází poznávací. Jak jsem již zmínila výše, pro saúdského partnera je nejdůležitější vzájemná důvěra. Proto nás bude chtít nejdříve poznat. Často si s námi je ochotný domluvit schůzku až když dorazíme do Saúdské Arábie. Tím mu dokážeme, že máme o jednání opravdu zájem. Počáteční jednání se mohou protáhnout i na několik schůzek. Arabové jsou zvídaví, rádi se vyptávají, čímž projevují zájem o naši osobu. Je zvykem zahájit úvodní fázi nezávazným rozhovorem o obecných tématech. Vhodné je hovořit např. o historii země, sportu, klimatických podmínkách. Vyvarovat bychom se měli témat ohledně politiky, islámského náboženství a obecně kritice oblastí, ke kterým má partner bližší vztah. Největší tabu jsou otázky na jeho ženu, ale zeptat se obecně na rodinu a syny je zdvořilé.

Když hostitel znovu přivolá obsluhu s kávou, slušně tím vyjádří, že jednání pro dnešek končí. U kávy se většinou dohodne termín příští schůzky, otázky k dalšímu projednání apod. Je neslušné zdržet se déle než pět minut po naservírování kávy.

4.5.3.2 Fáze vyjednávání

Každá nová schůzka začíná zdvořilostním rozhovorem, který potom ukončuje arabský partner a přechází k vlastnímu obchodním jednání. Vyjednávací styl pro saúdskou kulturu je „vítězství – vítězství." Saúdové upřednostňují dlouhodobé vztahy a spolupráci před jednorázovými obchody. Jsou zkušenými a zdatnými obchodníky, vyžadují vždy profesionální přístup, maximální pozornost a především nejvyšší kvalitu pokud možno za nejnižší cenu. Arabský vyjednávací styl je dán kulturou a tradicemi. Je založen na smlouvání, vyjednávání a postupných dohodách. Na jednání bychom se měli pečlivě připravit, protože v našich podmínkách nejsme na smlouvání zvyklí. Naše nabídka je rozhodujícím faktorem o průběhu dalšího jednání. Připravme se na to, že s první nabídkou nikdy neuspějeme. Arabové prostě bez smlouvání obchody neuzavírají. Očekávají od nás slevy, lepší platební podmínky, záruky apod. Počáteční cena by proto měla být dostatečně vysoko, abychom mohli na jejich hru přistoupit. Na druhé straně nesmí být přemrštěná. Saúdové jsou v obchodování mnohem zkušenější, mají cit pro cenu a dokážou odhadnout, kolik by měl výrobek nebo služba stát. Totéž čekají i od nás. Jestliže přistoupíme na jejich nabídku příliš brzo, budou nás považovat za slabého protivníka.

Důstojnost a respekt patří k základním hodnotám saúdské kultury. Zachování tváře je pro Saúdy velice důležité. Nikdy bychom proto neměli partnerovi cokoliv vytýkat, kritizovat a vyčítat. Natož před ostatními. Vždy bychom se k ostatním měli chovat s úctou a vyjadřovat se o nich s obdivem. Jedná-li se o vážnou nebo vyhrocenou situaci, je nejlepší ji vyřešit s partnerem v klidu a bez urážek v soukromí mezi čtyřma očima.

4.5.3.3 Fáze rozhodování

Obchodní jednání a vyjednávání je v Saúdské Arábii zdlouhavé, vyžaduje hodně času a trpělivosti. Rozhodovací pravomoci nemívá osoba, která nejvíc diskutuje a klade nejvíce otázek. Poslední slovo má osoba, která celý průběh jednání pouze mlčky pozoruje. Tomuto stylu bychom se pro vlastní dobro měli přizpůsobit i my. Přijíždíme-li na schůzku s vyjednávacím týmem, necháme klást dotazy kolegy. Sami potom pozorně sledujeme průběh

jednání. Pro protějšek je to důkazem, že nás podřízení plně respektují a poslouchají. Obecně se doporučuje nevyplýtvat veškeré benefity a ústupky hned na začátku. Partneři si obvykle na poslední chvílí chtějí vymínit ještě další výhody. Je velice důležité vyjádřit podmínky ve smlouvě jasně a co nejpřesněji. Nejasně stanovené podmínky si totiž vykládají vždy ve svůj prospěch. Ústní dohoda má větší váhu než psaná. Není tedy nic neobvyklého, že se partner snaží pokračovat ve vyjednávání, přestože byla smlouva již podepsána. Dohoda je definitivní, až když se obě strany rozdělí a zahraniční partner odcestuje zpátky domů. Saúdové jsou považováni za solventní obchodníky. Měli bychom s nimi zůstat v kontaktu i po odjezdu. Pokud v nás neztratí důvěru, dohodnuté podmínky určitě dodrží. Na vzájemné důvěře je ostatně celý obchod postaven. V případě sporů a porušení povinností je nejlepší řešení dohoda mezi obchodními partnery. Řešení soudní cestou není příliš časté. Jedním z důvodů je také fakt, že saúdská strana má vždy výhodu domácího prostředí, její právníci znají velice dobře místní právo Šaría a v současném soudním systému je vynutitelnost práva příliš zdlouhavá. Spor se může táhnout i několik let bez ochoty soudu něco řešit. Vzájemná dohoda je proto v případě sporů nejlepším řešením.

5 Technologické prostředí

Analýza technologického prostředí poskytuje informace o technologické vyspělosti země a využití jejího vědecko – výzkumného potenciálu. Dostupná data z této oblasti bohužel většinou nejsou aktuální a musíme se proto spokojit s údaji z roku 2008.

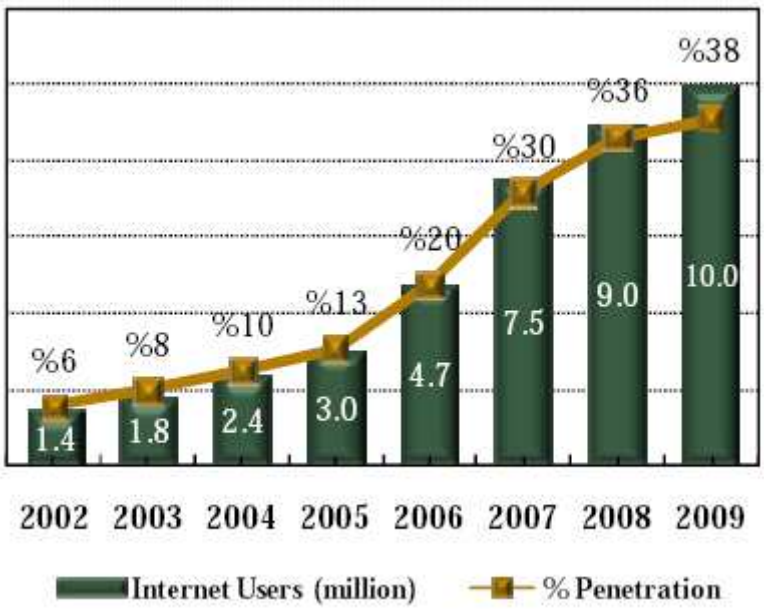
5.1 Telekomunikace a IT

V roce 2008 byly v SAK aktivní cca 4 mil. pevných linek. Mobilní služby jsou silně zacíleny hlavně na mladou populaci, představující převážnou část obyvatelstva. Poslední čísla z roku 2008 uvádí téměř 20 mil. aktivních mobilních telefonů.[74] Na každého obyvatele tak připadl necelý jeden mobilní telefon. Během uplynulých dvou let lze předpokládat další značný nárůst, který je důsledkem trendu, kdy je vlastnictví několika mobilních telefonů součástí image mladých Saúdů. Současný saúdský trh je pro mobilní operátory přitažlivý kombinací relativně stabilní a velmi výkonné ekonomiky a početnou populací, tzn. vysokým počtem potenciálních uživatelů. Trh je rozdělen mezi 3 mobilní operátory. Celých 6 let zaujímal monopolní postavení domácí operátor STC – Saudi Telecom Company až do roku 2004, kdy byla udělena licence operátorovi Etisalat ze Spojených Arabských Emirátů. Etisalat působí na trhu pod značkou Mobily a získal 1/3 místního trhu. V roce 2008 se ke stávajícím připojil dosud poslední operátor Zain z Kuvajtu.

IT oblast zaznamenala obrovský nárůst v počtu uživatelů internetu. V prvním čtvrtletí roku 2010 bylo dle statistik evidováno 11 mil. uživatelů internetu, což znamená nárůst o 7 mil. v průběhu uplynulých 4 letech Klesající ceny počítačů, internetového připojení a prudký rozvoj e-služeb (internet banking, e-commerce, e-government) jsou hlavními příčinami tohoto vývoje. Udělování licencí v oblasti internetu spadá do kompetencí *Communications and Information Technology Commission*. Komise zároveň provádí cenzuru internetových adres s cílem ochránit uživatele před nevhodnými zdroji a adresami, které nejsou v souladu s islámskou vírou.

[74] Statistical Yearbook, *Total telecommunications services 2004 – 2008*, kapitola č.7 Transport and Communication, dostupné z: http://www.cdsi.gov.sa/english/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=172

Obrázek 10: Vývoj počtu internetových uživatelů (v milionech)

Zdroj: SAMA 46th Annual Report 2010

5.2 Věda a výzkum

Hlavním výzkumným centrem je King Abdulaziz City for Science and Technology sídlící v Rijádu. Pro zdokonalení v oblasti vývoje vědy, technologií a inovací byl v roce 2003 sestaven 20tiletý plán *Saudi National Science, Technology and Innovation Plan*. Podle harmonogramu má probíhat ve 4 pětiletých etapách až do roku 2025. Postupnými cíli jsou vybudování kvalitní základny pro oblast vědy a technologií, získání vedoucí pozice v regionu, Asii a nakonec připojení k ekonomikám vyspělým v této oblasti. V roce 2009 bylo ze státního rozpočtu na implementaci plánu vyčleněno SAR 8,3 miliard (USD 2,21 miliard). Díky hojné podpoře investic do vědy a výzkumu se na financování podílí i privátní sektor. Budeme-li měřit míru výdajů v této oblasti ve vztahu k HDP, použijeme ukazatel GERD (Gross Domestic Expenditure on R&D). Jeho hodnota se tedy v roce 2009 pohybovala kolem 0,5% HDP.[75] Přestože se Saúdská Arábie věnuje této oblasti velice intenzivně, za technologicky vyspělými zeměmi stale značně pokulhává. V těchto zemích se totiž hodnota GERD pohybuje okolo 2 – 2,5% (v Japonsku dokonce kolem 4%).[76] Nicméně je třeba dodat, že Plán je v počáteční fázi a v budoucnu proto lze s rostoucími nároky na jeho plnění a implementaci očekávat i nárůst investic do vědy a výzkumu.

[75] Pro srovnání ČR vykazuje v posledních letech hodnotu GERD pouze 0,1%.
[76] UNESCO Science Report 2010, [on-line, cit.29.11.2010], dostupné z: http://www.unesco.org/science/psd/publications/sc_rp_10.shtml

5.3 Vysoké školy

Vysoké školy se svým vědeckým potenciálem významně podílejí na rozvoji vědy a výzkumu, protože velká část těchto aktivit probíhá právě zde. Vysoké školy jsou rozptýleny po celé zemi, nicméně největší koncentrace univerzit je v největších saúdských centrech – Rijádu a Džiddě. Univerzity jsou většinou státní plně podporované Ministerstvem pro vyšší vzdělání. Celkem je v Saúdské Arábii 21 státních, 6 soukromých univerzit a dále velké množství vyšších odborných škol hlavně pro pedagogiku a zdravotnictví.[77] Převažují hlavně přírodovědné, technické a ekonomické obory. Humanitně zaměřené jsou většinou školy pro ženy. V Saúdské Arábie byla v roce 2007 v Rijádu otevřena první ryze ženská univerzita Princess Nora bint Abdulrahman University, nabízející hlavně obory jako farmacie, ošetřovatelství, pedagogiku pro mateřské školy atd.

Velká část Saúdů vyjíždí také za studii na zahraniční univerzity. V akademickém roce 2008/2009 studovalo v zahraničí dle oficiálních statistik okolo 26 000 Saúdů.[78] Z hlediska teritoriálního jsou to především univerzity v USA, Kanadě a Velké Británii, pomineme-li země arabské. Mezi nejpopulárnější obory mezi studenty z řad mužů patří fyzika, medicína, inženýrství a sociální vědy. Ženy vyjíždí nejvíce za studiem fyziky a humanitních věd. V současné době se ovšem nadcházející celoplošné reformy a liberálnější prostředí promítá i do vysokoškolského vzdělání žen, resp. do jejich rostoucí poptávky po dříve ryze mužských oborech jako je inženýrství nebo právo.

Tabulka 7: 10 největších státních univerzit z hlediska počtu zapsaných studentů v roce 2009

Academic Institution	Total of Students
King Abdulaziz University	123 043
Umm Al-Qura University	63 815
King Khalid University	52 625
King Saud University	52 187
Taibah University	40 322
Al-Imam Mohammad Ibn Saud Islamic University	39 710
Princess Nora bint Abdulrahman University	38 100
Jazan University	33 994
Qassim University	31 549
Taif University	30 085
Government Universities Total	630 193

Zdroj: Ministry of Higher Education

[77] Zdroj: Ministry of Higher Education, dostupné z: http://www.mohe.gov.sa/en/aboutus/Pages/default.aspx
[78] Zdroj: Ministry of Economic and Planning, Statistical Yearbook 2008

6 Vztahy s Českou republikou

6.1 Vstup na trh

Nedokonalé statistické výkaznictví oficiálních institucí bývá překážkou vypracování kvalitního průzkumu saúdského trhu. Oficiální data jsou často zastaralá a nepřesná. Určitou podporou nám v tomto případě mohou být průzkumy nezávislých organizací. Jejich data jsou ale většinou stanovena na základě odhadů a hodnoty se od sebe mohou velice lišit. Pokud se rozhodneme začít obchodovat v Saúdské Arábii, je důležité nejdříve vyhledat místního zprostředkovatele, tzv. sponzora. Bez saúdského partnera se na trhu neobejdeme, resp. se vůbec do Saúdské Arábie nedostaneme. Jeho souhlasu je totiž třeba při žádosti o obchodní vízum. Sponzor nám pomůže překonat počáteční nejasnosti a interkulturní rozdíly. Ale hlavně je velice důležitým spojovacím článkem s místními úřady. V SAK vládne obrovská byrokracie, administrativní postupy jsou složité a neprůhledné, vyžadují arabské překlady a v některých případech i zapojení místních právních poradců (např. při zakládání pobočky). Neměli bychom ale spoléhat na to, že za nás bude saúdský partner cokoliv vyřizovat. On zaštítí pouze značku a od nás na oplátku očekává kompletní služby. Zbytek si musíme zařídit sami. Sponzora lze najít na četných veletrzích a výstavách nebo s pomocí obchodně ekonomického úseku Zastupitelské úřadu ČR v Rijádu, který pomáhá vyhledávat příležitosti na místním trhu, zpracovává poptávky, pomáhá s jednáním na ministerstvech atd. Než se pro partnera rozhodneme, je důležité prověřit, zda bude schopen pokrýt oblast trhu, na kterou se chceme orientovat. Měli bychom se předem informovat o velikosti firmy, její kapitálové vybavenosti, postavení na trhu, stabilitě atd. To platí hlavně v případě, že chceme zacílit naši nabídku na celý trh SAK. Musíme totiž pamatovat na jeho rozsáhlost a značnou vzdálenost hlavních obchodních center.

Protože SAK nemá s ČR dohodu o bezvízovém styku, potřebujeme pro vstup na saúdské území vízum. Víza vydává Zastupitelský úřad Saúdské Arábie v Praze na základě žádosti zvoucí osoby, tedy sponzora. Žádost o obchodní vízum musí být schválena Obchodní a průmyslovou komorou SAK. Pokud je sponzorem státní společnost nebo společnost s minimálně 50% státní účastí, potom lze žádat o vízum pro partnera přímo bez souhlasu Komory. Obchodní vízum se vydává na dobu 30 dní. Sponzorem může být místní fyzická i právnická osoba. V případě obchodních misí funkci sponzora zastává obchodní komora. Sponzor je za návštěvníka, jeho chování a úkony plně zodpovědný. Dále lze získat víza

pracovní, pobytová (pro rodinné příslušníky), tranzitní a víza pro vykonání náboženských poutí. Zavedení turistických víz bylo sice oznámeno, ale dosud nejsou známy podmínky.[79] Saúdská Arábie zatím není příliš atraktivní pro turismus. Není zde mnoho památek ani divadel a obecně podmínky pro kulturní vyžití jsou téměř nulové. V muzeích se lze setkat pouze s historií začínající vládou rodu Saúdů. Vše je opět ovlivněno islámskou vírou a místní kulturou. Čilý cestovní ruch prozatím panuje pouze v oblasti náboženské turistiky, kterou SAK vydatně podporuje. Nicméně v posledních letech se objevují i tendence na saúdské straně pro podporu turismu obecně. Dosud byla země turistům v podstatě uzavřena a vláda se v rámci reforem snaží zaměřit i na oblast cestovního ruchu a zvýšení povědomí celosvětové veřejnosti o Saúdské Arábii. V České republice pořádají v současné době zájezdy do SAK přímo bez zprostředkovatele pouze dvě cestovní kanceláře – CK Karavela a CK Palmyra. Zájezdy jsou v obou případech poznávací a jsou naplánovány jednou ročně v období únor až duben. I když jsou zájezdy poznávací okruhem po nejvýznamnějších městech a památkách po celé zemi, prohlídku měst Mekky a Mediny nezahrnují. Svatá města jsou přístupná pouze věřícím. Načasování zájezdů na zimní a jarní období je praktické hlavně z důvodu místních klimatických podmínek. V zimních a jarních měsících jsou teploty snesitelné okolo 25°C, na rozdíl od letních měsíců, kdy se pohybují i kolem 50°C. Letní měsíce využívají samotní Saúdové k vycestování do zahraničí, právě z důvodu vysokých teplot v domovině.

Základní podmínkou pro zaměstnání českého občana v SAK je opět patronát sponzora, v tomto případě zaměstnavatele. Zaměstnavatel zajišťuje zaměstnanci dlouhodobé pracovní vízum a místní průkaz totožnosti. Velmi často potom zadrží zaměstnancův pas, takže ten má vždy pouze jeden z dokladů totožnosti. V podstatě si tak zaměstnavatel zajistí určitou kontrolu nad zaměstnancem. V případě vycestování např. na dovolenou pak musí zaměstnanec žádat o speciální vízum pro vycestování a zpětný vstup do SAK. Tyto skutečnosti potvrdil v našem rozhovoru i odborník z praxe pan Tamer Mohsen, působící na saúdském trhu na pozici regionálního finančního ředitele pro společnost Honeywell International. Pokud vyjíždí český občan do Saúdské Arábie za prací, podepisuje se zaměstnavatelem většinou jednoletou, maximálně dvouletou pracovní smlouvu. V případě, že je zaměstnavatel s jeho prací spokojen, může být pracovní smlouva prodloužena, ovšem opět pouze na jeden rok. Sponzor je povinen zajistit zaměstnanci zdravotní pojištění na vlastní

[79] Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Saúdská Arábie – Víza a režim vstupu [on-line, cit. 11.11.2010], dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/cestovani/visa.html

náklady. Dále často zajišťuje zaměstnanci ubytování, dopravu do místa pracoviště a hradí minimálně jednu zpáteční letenku do ČR ročně. Společné ubytování neoddaných párů je v Saúdské Arábii díky místním zvyklostem legální cestou nemožné. Ze stejných důvodů se spolu nemohou ani pohybovat na veřejnosti. Chce-li tedy vyjet takový pár do SAK za prací společně, je nutné situaci pečlivě zvážit a s těmito omezeními počítat již při počátečním rozhodování a plánování.

6.2 Vývoj obchodní a ekonomické spolupráce ČR a SAK

V oblasti Blízkého východu a Severní Afriky směřuje Česká republika nejvíce exportů právě do Saúdské Arábie. Z celkového dovozu do SAK činí český vývoz pouze 0,25%. Následující tabulka uvádí přehled exportů a importů v období let 2003 – 2008. Největší nárůst vývozu je patrný v roce 2008, kdy saúdská ekonomika dosahovala neobvyklých výnosů z ropy. Vysoká cena ropy se ale projevila i na straně importu, a to v rostoucích cenách saúdské finální produkce. Tím lze vysvětlit pokles objemu dovozů v roce 2008. Import ze SAK se drží trvale na nízké úrovni, protože ČR není přímým odběratelem ropy a zemního plynu. Celková obchodní bilance ze zahraničního obchodu se SAK je tedy dlouhodobě vysoce aktivní. Měřeno obratem v roce 2008 se Saúdská Arábie umístila na 58. místě v žebříčku nejvýznamnějších zahraničních obchodních partnerů ČR.[80]

Obrázek 11: Zahraniční obchod ČR a SAK (2003 – 2008)

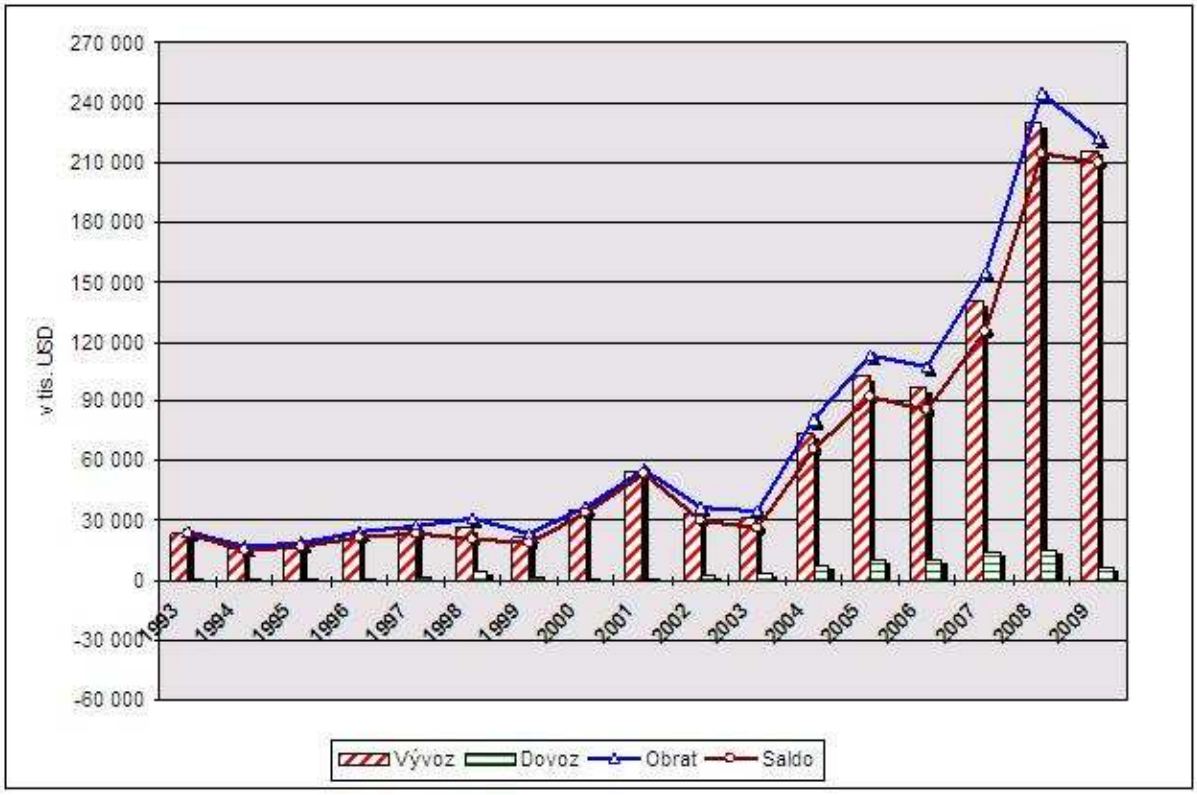
v mil. Kč — CZK mill.

Země Country	Rok Year	Obrat Turnover	Vývoz Exports	Dovoz Imports	Bilance Balance
SA Saúdská Arábie Saudi Arabia	2003	986,7	869,8	116,9	752,9
	2004	2 090,7	1 897,5	193,3	1 704,2
	2005	2 696,7	2 448,7	248,0	2 200,7
	2006	2 426,8	2 186,0	240,8	1 945,1
	2007	3 136,3	2 843,3	293,0	2 550,3
	2008	4 163,1	3 910,4	252,7	3 657,7

Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu

[80] Ministerstvo průmyslu a obchodu, Zahraniční obchod České Republiky za období 2003 – 2008, Praha 2009, str. 21

Obrázek 12: Vývoj česko – saúdského obchodu (v tis. USD)

Zdroj: Businessinfo.cz

Mezi nejdůležitější položky českého vývozu patří zařízení pro automatické zpracování dat, stroje a strojní zařízení, motorová vozidla, mlékárenské výroby, oleje, válcované plechy ze železa a oceli, chirurgický a lékařský nábytek a vybavení, válcované plechy ze železa a oceli. Z dovážených položek to jsou polymery etylenu, ethery a jejich deriváty (77,2% celkových dovozů), konstrukce, plechy a tyče ze železa a oceli, napuštěné textilie a laminátové plasty atd.[81]

Zahraniční spolupráce se SAK je upravena ve „Všeobecné dohodě mezi vládou České republiky a vládou království Saúdské Arábie" podporující spolupráci v mnoha oblastech, která vstoupila v platnost v lednu 2003. V procesu ratifikace je Dohoda o vzájemné ochraně a podpoře investic, kterou podepsali ministři financí obou států v listopadu 2009. Dohoda o zamezení dvojího zdanění je stále v jednání. Země spolu podepsali také několik memorand o expertní spolupráci - v oblasti školení bezpečnostních složek (armádních expertů v boji proti zbraním hromadného ničení) a v oblasti zdravotnictví.

[81] Podrobnou komoditní strukturu exportu a importu viz Příloha č. 7

Česká Republika má v Saúdské Arábii dobrou image hlavně díky kvalitním dovozům a službám především v oblasti zdravotnictví, lázeňství a rehabilitace. Perspektivními položkami pro český vývoz do SAK jsou ale také dopravní prostředky, stroje a příslušenství v oblasti energetiky, výpočetní technika, technologie těžebního průmyslu, výroby cementu, speciální technika armádních složek a mnohé další. Podporou pro české exportéry může být i fakt, že SAK se v poslední době občas snaží o teritoriální diverzifikaci dovozů a snížení závislosti na tradičních dodavatelích.

6.3 Zkušenosti společností obchodujících se saúdskými partnery

Po provedení důkladné PEST analýzy podnikatelského prostředí Saúdské Arábie jsem se rozhodla ověřit si získané poznatky a informace s odborníky z praxe. Sběr primárních dat probíhal formou osobních rozhovorů a dotazníkového šetření. Zaměřila jsem se hlavně na české společnosti, které na saúdský trh vyváží svoje výrobky nebo služby a tudíž mají s obchodováním v oblasti jisté zkušenosti. Seznam těchto firem jsem získala z oficiální databáze exportérů vládní proexportní agentury CzechTrade volně dostupné na internetu [82] a s pomocí Zelené linky pro export. Sama pracuji v mezinárodní společnosti působící mimo jiné jak na českém, tak saúdském trhu. Proto jsem zahrnula do šetření i tuto společnost, vlastní zkušenosti a zkušenosti mých kolegů v jednání se saúdskými obchodními partnery. Dotazníkové šetření bylo zaměřeno rovnoměrně na zkušenosti společností ve všech oblastech PEST analýzy. Z toho důvodu jsem dotazník zvolila formou 12 otevřených otázek, které dle mého názoru umožní dotazovaným vyjádřit lépe svoje zkušenosti a znalosti místního prostředí, než otázky uzavřené. Firmy se zaměřují na různé obory a mohou mít tedy i různé zkušenosti pro tyto obory specifické. Dotazníky jsem postupně rozeslala elektronickou poštou celkem do 32 společností. Postupně odpovědělo 10 společností, bohužel 4 z nich mě informovali o tom, že jejich obchody se Saúdskou Arábií byly pouze jednorázové nebo do daného teritoria vůbec nevyvážejí. Zástupce jedné ze společností označil získané informace a zkušenosti z teritoria za příliš cenné na to, aby je komukoliv sděloval. Celkově byla tedy návratnost dotazníků pouze 15%. Určitý podíl na nízké návratnosti měly dle mého názoru samozřejmě otevřené otázky, nad kterými většina respondentů nechce trávit příliš mnoho času. Přesto trvám na tom, že pro daný výzkum byl tento typ otázek nejvhodnější.

[82] Zdroj: http://exporters.czechtrade.cz/cs/katalog-firem/hledat/

Po vyhodnocení dotazníků jsem se rozhodla uvést hlavně názory a zkušenosti 3 společností, jejichž poskytnuté informace byly opravdu rozsáhlé a velmi užitečné.

První z nich je společnost **BMT Medical Technology s.r.o.** z Brna specializující se na oblast zdravotnictví, resp. na sortiment parních, horkovzdušných a chemických sterilizátorů, laboratorních sušáren, inkubátorů a nerezového zdravotnického nábytku. Na saúdský trh vyváží parní sterilizátory a působí zde již 15 let. Dle informací od pana Ing. Tomáše Tučka, vedoucího marketingu a exportu pro oblast Asie, Afriky, Austrálie a Oceánie, je právě tento trh jedním z prvních a prioritních teritorií, kam společnost směřuje svůj zahraniční prodej. Důvodem je hlavně bohatství země, velký potenciál pro rozvoj obchodu a v neposlední řadě také relativně malá vzdálenost od Evropy.[83]

Společnost **MEDIA MIX, s.r.o.**, taktéž sídlící v Brně, se zabývá výrobou produktů z polyuretanových systémů, technické pryže, zpracováním a tvarováním folií ABS (Anti-lock braking system), PVC, PE (polyetylen). Výrobky jsou využívány v automobilovém průmyslu, stavebnictví, zdravotnictví a nábytkářství. Na saúdský trh vyváží polyuretanová zednická hladítka a působí zde 9 let od roku 2001. Informace mi poskytl přímo jednatel společnosti pan Ing. Martin Humpola.[84]

Nejcennější jsou pro mě informace od mého kolegy pana Tamera Mohsena, který dlouhodobě působí za společnost Honeywell International v Saúdské Arábii v Džiddě jako regionální finanční ředitel pro oblast Blízkého východu. Na rozdíl od ostatních respondentů je tak se saúdskou kulturou a obchodním prostředím téměř v každodenním osobním kontaktu. Společnost Honeywell Intl. Je americkou společností působící mezinárodně ve 37 zemích světa, včetně České Republiky a Saúdské Arábie. Je předním výrobcem a vývojářem produktů v oblasti letectví, automatizace a řízení, speciálních materiálů a dopravních systémů. V ČR je zastoupen 4 pobočkami – v Praze (inženýrské, obchodní a finanční centrum, laboratoře), Brně (výzkumné a vývojové centrum), Olomouci a Ostravě. Na saúdském trhu působí již 34 let, má pobočky v Džiddě, Rijádu a na východním pobřeží v Jubailu a Dammánu.[85]

Obě české firmy působí na saúdském trhu zprostředkovaně přes místního obchodního zástupce. Charakter jejich výrobků pak napovídá i formě obchodního zastoupení. Zednická hladítka nejsou nijak specifickým zbožím, proto firmě pro zpracování trhu stačí nevýhradní

[83] Zdroj: www.bmt.cz
[84] Zdroj: www.media-mix.cz
[85] Zdroj: www.honeywell.com/sites/me/

zastoupení. Naopak výrobky jako parní sterilizátory jsou specifickým výrobkem s několika málo konkurenty, a proto se firma BMT rozhodla pro exkluzivní obchodní zastoupení, kdy je místní zástupce pro tento okruh obchodů oprávněn zastupovat pouze daného zastoupeného. Společnost Honeywell působí na trhu přímo přes vlastní pobočky.

Žádná z dotazovaných firem nemá na saúdském trhu domácího konkurenta. Společnost Media Mix čelí konkurenci levného čínského zboží, což je opět pochopitelné z hlediska charakteru dováženého výrobku. BMT se na trhu setkává se svými tradičními konkurenty z USA, Švédska a Itálie. Tvrdou konkurenci pro Honeywell představují celosvětově působící inženýrsko – technologické firmy z USA (Emerson), Japonska (Yokogawa) a Velké Británie (Invensys).

Na otázku největších překážek vstupu na trh odpověděla každá společnost jinak. V souhrnu můžeme ale závěry ztotožnit s všeobecnou praxí vyplývající z analýzy podnikatelského prostředí a jeho složek. V návaznosti na výše zmíněnou konkurenci z Číny, označil pan Humpola jako největší problém vstupu ceny konkurenčního zboží. Levné čínské dovozy nutí konkurenty snižovat ceny vlastních výrobků, aby mohli na trh vůbec proniknout nebo se na něm udržet. Pro malé firmy dovážející velké objemy levnějšího zboží jako je Media Mix (společnost má 35 zaměstnanců) může mít taková situace fatální důsledky. Může vyústit v rozhodnutí na trh vůbec nevstupovat nebo trh opustit, pokud už na něm působí. Pan Tuček v samotném vstupu na trh žádné překážky nevidí. Obtížné je ale následně dosáhnout očekávaných prodejních výsledků. Ty jsou podmíněny především získáním silného obchodního partnera s dobrými kontakty jak v privátním, tak ve státním sektoru (v případě společnosti BMT na Ministerstvu zdravotnictví Saúdské Arábie). Dle jeho názoru kontakty všeobecně podmiňují obchodní výsledky firmy v zemi. Zástupce Honeywellu spatřuje největší problém v obrovské a neprůhledné byrokracii, která ztrpčuje život nejen začínajícím společnostem. Dalším negativem je podoba pracovního práva a současná politika „saúdizace“. Povinné zaměstnávání domácích pracovních sil představuje několikanásobně vyšší mzdové náklady na zaměstnance za cenu jeho nižší často nedostatečné kvalifikace, než v případě zaměstnávání expatriantů.[86]

S korupcí ve formě úplatkářství se ani jedna z českých firem nesetkala. Potvrzují pouze existenci protekce a upřednostňování rodinných příslušníků nebo již známých doporučených

[86] Viz. podkapitola 1.5 Demografické ukazatele

obchodních partnerů. Panu Tučkovi osobně vadí konzervativní přístup ve státním sektoru. Výběrová řízení neprobíhají objektivně a vyhrávají ti, které rozhodující úředník vybere na základě předchozí zkušenosti či doporučení. Oficiální zdůvodnění je samozřejmě jiné a je vždy formulováno tak, aby bylo v souladu se zákonem.Tamer Mohsen k těmto faktům navíc potvrdil korupci bující v mnoha formách a mnoha oblastech saúdské společnosti. Jsou běžné úplatky za vyřízení drobných úkonů (např. víza) až po podplácení s cílem získání obchodních i vládních zakázek.

Všichni respondenti se shodují, že vybudování pevného přátelského vztahu a důvěry se saúdským partnerem je pro dobře fungující obchody nezbytné. Vzhledem k obecnému významu kontaktů v SAK je velmi důležité udržovat pravidelný kontakt. Společnost BMT se setkává s místním protějškem celkem zhruba čtyřikrát ročně. Z toho dvakrát ročně v rámci osobních pracovních návštěv přímo v Saúdské Arábii a přibližně dvakrát ročně na mezinárodních veletrzích mimo SAK. Pravidelné setkávání považuje partner za jakýsi závazek podporovat více prodej jejich výrobků. Co se týče samotného jednání a komunikace s partnery, potvrzují čeští vývozci náročnost obchodních jednání, nutnou perfektní přípravu, komplikované dohody a obtížné získávání závazných informací od saúdské strany. Podle pana Tučka se novodobá saúdská společnost již blíží standardům ve vyspělých zemích. Ve vztazích na úrovni přátelství se tak již odbourává většina tabuizovaných témat. Jako nejcitlivější témata ale stále vnímá alkohol, otázky náboženství, partnerky/ženy a částečně politická témata, především ta související s terorismem.

Dopad současné celosvětové finanční krize na vývozy dotazované české firmy příliš nepocítily z důvodu charakteru jejich zboží. Tamer Mohsen uvádí, že dopad krize na saúdskou ekonomiku byl podstatně menší než v ostatních zemích a projevil se pouze ve zpoždění několika rozpracovaných projektů. Nicméně podle jeho informací je saúdská ekonomika v relativně velmi dobré kondici.

Řešení případných sporů z porušení povinností ze smluv je v Saúdské Arábii složité a zdlouhavé. Zeptala jsem se tedy firem na zkušenosti i z této oblasti. Žádná z nich ovšem zatím nemusela řešit spory soudní cestou. Pan Tuček uvádí, že s ohledem na vzájemné dobré vztahy souhlasil jejich saúdský obchodní partner dokonce s uvedením práva ČR v kontraktu, jako práva rozhodného pro případné soudní spory. Jinak vše prozatím řešili dohodou.

Poslední dotaz by směřován na ženskou otázku a jejich zapojení do obchodních aktivit. Z výsledků vyplývá, že obchodování v Saúdské Arábii je pro české společnosti

mužskou záležitostí. Zástupci české i saúdské strany jsou výhradně muži. Místní pobočka společnosti Honeywell je jako mezinárodní společnost oproti domácím liberálnější a zaměstnává několik žen. Pan Mohsen potvrzuje současný trend v postupném odbourávání nejrůznějších omezení práv žen, především zlepšující se možnosti a podmínky jejich zaměstnávání. Zároveň však uznává, že nelze očekávat výsledky v oblasti ženských práv na úrovni západních zemí. Nicméně i tyto drobné krůčky jsou prý obrovským posunem kupředu v porovnání se situací před 10 lety. V současné době jsou ženy zaměstnávány hlavně v bankách a mezinárodních společnostech.

6.3.1 Vlastní zkušenosti se saúdskými partnery

Už přes rok pracuji ve společnosti Honeywell International v oddělení Aerospace Credit and Collections na pozici Credit Analysty. Spolu s ostatními členy týmu mám na starosti vymáhání pohledávek z neuhrazených faktur za produkty a služby pro malá a sportovní letadla, která jsou většinou v soukromém vlastnictví. Mé portfolio zákazníků je značně rozsáhlé – zahrnuje zákazníky z Evropy, Afriky, Indie a Blízkého východu. Je tedy samozřejmé, že jsem v častém kontaktu také s klienty ze Saúdské Arábie. Proto bych se ráda podělila i o vlastní zkušenosti z jednání se saúdskými partnery, přestože z trochu jiného pohledu.

Když jsem na tuto pozici nastoupila, obávala jsem, jak na mě budou saúdští klienti reagovat jako na ženu. S překvapením jsem zjistila, že s komunikací není vůbec žádný problém. Jako pro každou velkou mezinárodní firmu tak i pro Honeywell je typická značná fluktuace zaměstnanců, kdy někteří často mění pozici i po jednom roce. Většina zákazníků odebírá služby Honeywellu již řadu let. Vysvětlení proto přisuzuji tomu, že jsou na poměry v Honeywellu a fluktuaci kontaktních osob již zvyklí. Současná liberálnější situace také přispívá k většímu pochopení a uvědomění si, že v západních kulturách pracují ženy stejně jako muži. Nicméně je pravda, že hovořím o malých zákaznících povětšinou z privátního sektoru. Jejich platební morálka je víceméně dobrá, faktury platí včas, pokud ovšem není zrovna Ramadán či Hadždž. Letošní rok připadl postní měsíc na víceméně na celý srpen, resp. od 11. srpna do 9. září. V období svátků klienti zásadně neplatí a nejsou skoro vůbec dostupní, život v arabských zemích se zpomalí. V Saúdské Arábii si často berou klienti ještě 14 dní dovolené navíc, takže mohou být nedostupní až 1,5 měsíce. V případě jakéhokoliv problému jsou saúdští klienti velmi vstřícní a ochotní ho co nejdříve vyřešit. Což je na druhou stranu

logické, protože si tím zároveň zajišťují hladký průběh letů bez nucených odstávek z důvodu nezaplacení služeb. Arabská kultura obecně upřednostňuje ústní dohodu před písemnou. Již jsem se setkala s případem, kdy mi zákazník při telefonické rozhovoru slíbil uhrazení dluhu v určitý den, ale termín platby nakonec odsunul ještě třikrát. Bohužel jsem od nich tehdy neměla žádné písemné potvrzení slibu, abychom ho mohli použít proti neplatiči. Osobně proto preferuji písemnou komunikaci a telefonickou pouze pro upřesnění.

Kolegyně Ing. Nikola Lacinová pracuje na stejné pozici, ale v oddělení aerolinek a dopravního letectví. Do jejího portfolia spadá např. státní podnik Saudi Arabian Airlines obsluhující 50% veškeré letecké dopravy v Saúdské Arábii. Z pozice monopolu a státního podniku vyplývá potom jejich chování a postoj vůči dodavatelům. Na rozdíl od menších soukromníků platí pozdě, často až 3 měsíce po splatnosti faktur. Sice stále slibují úhradu, ale jelikož je moje kolegyně žena, zůstávají tyto sliby nesplněné. Odezva na emaily je vlažná, proto kolegyně upřednostňuje telefonáty. Saudi Arabian Airlines má v portfoliu zákazníků již třetím rokem, mohlo by se tedy zdát, že vztahy budou oboustranně vřelejší na základě dlouhodobého kontaktu. Nicméně se potvrzuje zatvrzelost státních zaměstnanců, která jim prakticky nedovolí přijmout ženu jako sobě rovného obchodního partnera. Na služební cesty proto jezdí mužští zástupci obchodního oddělení, kteří potom tlumočí oběma stranám vzájemné požadavky, reklamace a možná řešení. Přestože by se kolegyně chtěla těchto jednání zúčastnit osobně, není to možné už jen z toho důvodu, že by jako žena nebyla ani vpuštěna do budovy společnosti.

Na základě vlastních zkušeností a kolegů bych označila saúdské zákazníky z privátního sektoru za spolehlivé obchodní partnery, kteří většinou dostojí svým závazkům řádně a včas. Mají minimální zábrany komunikovat se ženou, i když nemohu potvrdit, jaký by byl jejich přístup k osobní schůzce, protože moje portfolio pracovní schůzky nevyžaduje. Státní sektor hodnotím jako klasickou tradiční společnost, ne příliš ochotnou přijmout jakékoliv změny a nové trendy.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mojí diplomové práce bylo přiblížení podnikatelského prostředí jako celku, jeho vlivů působících na rozhodování firem o vstupu na trh a zpracování informací poskytnutých společnostmi, které na saúdském trhu již působí. Cíl práce byl splněn podrobnou analýzou politického, ekonomického, sociálně – kulturního a technologického prostředí provedenou v jednotlivých kapitolách. Již několikrát jsem zmínila nepřesnost údajů, které byly použity při vypracování analýz. Právě nedokonalé statistické výkaznictví a neaktuálnost oficiálních zdrojových dat hodnotím jako největší problém při zpracování této diplomové práce.

Nástup krále Abdullaha na trůn v roce 2005 byl pro Saúdskou Arábii důležitým mezníkem v historii. Do té doby se tato silně tradiční země v podstatě izolovala od okolního světa. Král si je velice dobře vědom, že pokud má být země konkurenceschopná na světových trzích, musí nejdříve přijmout změny vnitřního systému. Plánované a probíhající reformy ve všech oblastech (politika, právní systém, školství atd.) mají hlavně za úkol zvýšit povědomí o Saúdské Arábii, vytvořit příznivé prostředí pro domácí i zahraniční podnikatele a investory a přiblížit se vyspělým zemím. Jedním z přetrvávajících problémů, které ztrpčují život zájemcům o vstup na místní trh je bující korupce a obrovská byrokracie. Pro saúdskou kulturu hrají velkou roli kontakty a dlouhodobé vazby. Často se proto setkáme s protekcí a upřednostňováním známých.

Ekonomika Saúdské Arábie je nejrozvinutější v celém regionu Severní Afriky a Blízkého východu. Prosperuje ze surovinového bohatství. Na území SAK se nachází ¼ celosvětových zásob nevytěžené ropy. Z toho logicky vyplývá, že vývoj hospodářství je silně závislý na cenách ropy, která se podílí 85 % na celkovém vývozu země. Přes propad cen ropy v roce 2009 se celosvětová krize saúdské ekonomiky nedotkla tak výrazně jako jiných zemí, a to hlavně díky rezervám z minulých let a růstu produktu neropných odvětví. Po zkušenostech z nedávné doby byly stanoveny nové priority pro udržení prosperující ekonomiky, např. postupné snížení závislosti na ropě a rozvoj neropných odvětví.

Nové trendy lze pozorovat i v zahraničním obchodě, kdy se Saúdská Arábie snaží o teritoriální diverzifikaci dovozů a pomalu se odpoutává od tradičních dodavatelů. Toho využila hlavně Čína, která díky levným dovozům rychle zaujala pozici druhého největšího importéra na saúdském trhu. Nicméně tento trend hodnotím příznivě z hlediska větší šance

proniknout na trh i pro české podnikatele. České výrobky a služby mají v SAK všeobecně velmi dobrou pověst, především díky jejich kvalitě za relativně nízkou cenu.

Saúdská Arábie je otevřená zahraničním investicím, pokud mají přínos pro ekonomiku a její rozvoj, vytvářejí pracovní místa pro saúdské občany nebo znamenají příliv odborných znalostí. Stát nabízí řadu zajímavých investičních pobídek. Mezi ně patří i různé podpory a dotace na saúdské zaměstnance. Současná politika „saúdizace" ovšem moc prostoru firmám pro volbu zaměstnanců neposkytuje. Zákon přímo udává minimální počet saúdských zaměstnanců ve společnosti. Pro firmu jejich zaměstnání znamená vždy několikanásobně vyšší mzdové výdaje než při zaměstnání expatriantů. Velmi často nejsou bohužel tyto vyšší výdaje kompenzovány dostatečnou kvalifikací. Zájem o příliv zahraničních investic vzrostl hlavně po dopadu finanční krize, kdy stát musel zrušit, omezit nebo odložit rozsáhlé několikamiliardové projekty, na které teď láká právě zahraniční investory. Příkladem je projekt čtyřech nejmodernějších obchodních, logistických, výzkumných a rezidenčních center, tzv. Economic cities, která jsou financována formou PPP (Public Private Partnership).

Veškeré činnosti a aspekty života jsou silně ovlivněny islámským náboženstvím. Podnikatelské prostředí a styl jednání jsou naprosto odlišné od západního stylu. Saúdská kultura lpí na dlouhodobých vztazích a vzájemné důvěře nejen v osobním životě, ale také v obchodním styku. Pro začínající firmu bez velkého množství kontaktů a doporučení je velmi složité se na místní trh probojovat. Při hledání potenciálních obchodních partnerů proto v počáteční fázi doporučuji využít podpory Zastupitelského úřadu ČR v Rijádu, a to hlavně pro kontakty s královskou rodinou. Jinak by měl pro stejný účel posloužit i schopný saúdský partner, resp. sponzor. Z hlediska charakteru kultury vyžaduje jednání se saúdskými partnery spoustu času a trpělivosti. Vliv islámu se projevuje i ve vnímání času. Čas je relativní, protože vše je vůlí Alláha. Saúdové jsou zdatní obchodníci a tvrdí vyjednavači. Vyjednávání probíhá formou smlouvání. Z naší strany vyžaduje pečlivou přípravu, protože se jedná o zcela odlišný způsob jednání, než na jaký jsme zvyklí. I po uzavření obchodu je důležité udržovat s obchodním partnerem pravidelný osobní kontakt. Vzájemná důvěra a vybudované přátelství se saúdským protějškem jsou zárukou úspěchu na náročném saúdském trhu, ale také velkým pozitivem při řešení případných sporů. Řešení sporů soudní cestou je velmi zdlouhavé a soudní rozhodnutí jsou špatně vymahatelná. Pouze pokud nám partner plně důvěřuje, lze vyřešit neshody dohodou.

Velmi diskutovanou otázkou jsou práva žen v saúdské společnosti. V současné době je klima liberálnější a i tato oblast se dočká mnohých reforem. Tyto změny budou zřejmě nejdůležitějším zlomem v saúdské kultuře. Striktní islámské náboženství staví ženu do méněcenné role v porovnání s muži. Hlavní úlohou žen je péče o rodinu a domácnost. Žena se nesmí na veřejnosti pohybovat bez doprovodu manžela či jiného příbuzného, nesmí řídit auto, má velmi omezené možnosti vzdělání a případného zaměstnání, její svědectví má pouze polovinu hodnoty než svědectví muže. Nelze počítat s tím, že změny v této oblasti proběhnou okamžitě. Jedná se o velmi citlivou otázku. Ve velké části společnosti jsou tradice stále silně zakořeněné a jakékoliv inovace nejsou přijímány pozitivně. Přesto je na obzoru několik zásadních novinek. Ženy boudou moci s jistými omezeními řídit automobil. Vysokoškolské vzdělání pomalu rozšiřuje obory pro ženy např. o inženýrství a právní vědu. Podpora právního vzdělání žen jde ruku v ruce s plánovanou reformou soudního systému, kdy mají být vytvořeny samostatné soudy a tribunály obsluhované výhradně ženami a sloužící pro jejich potřeby. Současný systém založený na subjektivním výkladu Koránu každého soudce neumožňuje ženám domoci se čehokoliv. Především proto, že tyto pozice zastávají muži s nedostatečnou kvalifikací v některých právních oblastech a s tradiční vizí saúdské ženy.

Praktickou část mé práce jsem věnovala průzkumu zkušeností firem, které působí na saúdském trhu. Pro zajímavost jsem přispěla i zkušenostmi vlastními. Výzkum jsem prováděla formou osobních rozhovorů a dotazníkovým šetřením. Přestože byla návratnost dotazníků nízká, potvrdil průzkum závěry předešlé PEST analýzy. Na jejich základě mohu vyvrátit hypotézu, že v Saúdské Arábii existují početné překážky bránící snadnému vstupu na místní trh. Z provedených analýz vyplývá, že vstupu na trh nebrání žádné umělé překážky. Naopak stát velmi podporuje vstup zahraničního kapitálu do země formou četných investičních pobídek. Mezi největší překážky a negativa patří dle exportérů hlavně byrokracie, protekce, neobjektivní výběrová řízení především ve státním sektoru a stále ještě relativně silná orientace na známou značku a dobré jméno.

Saúdská Arábie je bohatá země s velkými investicemi ve státním i soukromém sektoru. Místní trh je výzvou pro dobré obchodníky, kteří rádi udržují blízký kontakt s partnery i zákazníky. Výhodou pro české dodavatele je absence lokální výroby a konkurence. Jednání se saúdskými partnery jsou náročná a orientovaná na nízkou cenu, která je jednou z konkurenčních výhod českých exportérů. Česká republika má v Saúdské Arábii velmi

dobrou image především v oblasti zdravotnictví a lázeňství. Nicméně existují i další perspektivní položky pro český vývoz do SAK, např. dopravní prostředky, stroje a příslušenství v oblasti energetiky, výpočetní technika, technologie těžebního průmyslu, speciální technika armádních složek a mnohé další. Podporou pro české exportéry může být i již zmíněný fakt, že SAK se v poslední době občas snaží snížit závislost na tradičních dodavatelích. Potvrzuji proto hypotézu, že podnikatelské prostředí Saúdské Arábie je vhodné pro obchod s Českou republikou. Saúdský trh je perspektivním a zajímavým cílovým trhem pro české výrobky i kvalifikovanou pracovní sílu. Záleží tedy už na každém, zda se na základě analýzy podnikatelského prostředí rozhodne vstoupit do světa typické arabské kultury, smlouvajících obchodníků a velkých příležitostí.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Tištěné zdroje

1) Boháček, M.: *Základy srovnávacího obchodního práva islámského a Dálného východu, srovnávací obchodní právo III.* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2006, IBSN 80-245-0722-6
2) Horák, J.: *Země Středního východu voní exotikou*. Časopis Komfort, 3/2004
3) Machková, H.: *Mezinárodní marketing, 3. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2009, kapitola č. 2, 3 a 5, ISBN 978-80-247-2986-2
4) Mostýn, M.: *Pokud budete podnikat v Saúdské Arábii, čekají na vás obratní obchodníci a úřady*. Exportér, 4/2006, str. 16 - 17
5) Mostýn, M.: *Země, kde je Mamlasa, mutawa a Aramco*. Exportér, 4/2006, str. 4 – 6
6) Němec, P.: *Ribá: přípustný úrok nebo lichva?* Exportér, 4/2006. str. 8
7) Prokopová, M.: *Zemětřesení u Saúdů*. Reflex, 14/2005
8) Suda, V.: *Obchodní jednání a národní zvyklosti – Saúdská Arábie*.Obchod–Kontakt–Marketing, 10/2000, str. 12 – 13
9) Špaček, L.: *Etiketa v zahraničí*. Lobby, 7 – 8/2005
10) Štěpánová, D.: *Hostíme arabské partnery*. Obchod–Kontakt–Marketing, 2/1998, str. 21
11) *The Kingdom of Saudi Arabia: the Saudi way of life*. Riyadh: Ministry of Information, 2002. str. 2 – 20, ISBN (Brož.). ISSN 4-482-39-9960
12) Weberová Babulíková, G.: *Islámská ekonomie a bankovnictví*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2001, ISBN 80-86149-33-1
13) Zkoumal, S.: *Jak je organizováno panství v Saúdskoarabském království*. Exportér, 4/2006, str. 7 - 8
14) Zamykalová, M.: *Mezinárodní obchodní jednání*. Praha: Professional Publishing, 2003. str. 143 – 155, ISBN 8086419282

Internetové zdroje

1) 46th Annual report, The latest Economic Developments 2010. Saudi Arabian Monetary Agency, dostupné z: http://www.sama.gov.sa/sites/samaen/ReportsStatistics/Pages/AnnualReport.aspx

2) *2010 Investment Climate Statement – Saudi Arabia*. U.S. Department of State [cit.3.10.2010], dostupné z: http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138142.htm
3) Al-Mohamed, A.: *Saudi Women´s Rights – Stuck at a Red Light*. [cit.23.10.2010], dostupné z: http://www.arabinsight.org/aiarticles/181.pdf
4) Al-Saud, Mohammed Turki Saud: *Saudi National Science, Technology and Innovation Plan*, [cit.28.11.2010], dostupné z: http://www.atfsaudi.com/eng/contents/presentation/DrTurki_NSTP.pdf
5) *AMB Country Risk Report 2009*. A.M. Best Company, - Ratings & Analysis Center, [cit.1.11.2010], dostupné z: http://www3.ambest.com/ratings/cr/reports/SaudiArabia.pdf
6) Ansary, Abdullah F.: *A Brief Overview of the Saudi Arabian Legal System*. [cit.8.11.2010], dostupné z: http://www.nyulawglobal.org/globalex/saudi_arabia.htm#_Toc200894562
7) *Basic Law of Government*. Majlis Ash-Shura, dostupné z: http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Basic+Law+Of+Government/
8) Communications and Information Technology Commission, dostupné z: http://www.citc.gov.sa
9) *Corruption Perception Index 2009*. Transparency International, [cit.5.10.2010], dostupné z: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table
10) Department of Zakat and Income Tax, dostupné z: http://www.dzit.gov.sa/en/
11) *Dress Code in Saudi Arabia.* Security Middle East, [cit.8.11.2010], dostupné z: http://www.securitymiddleeast.com/articles/read/dress-code-in-saudi-arabia-2009-10-16
12) *Doing Business in Saudi Arabia – Saudi Arabian Social and Business Culture*. Communicaid, [cit.8.10.2010], dostupné z: http://www.communicaid.com/cross-cultural-training/culture-for-business-and-management/doing-business-in/Saudi-arabian-business-and-social-culture.php
13) *Dohody a smlouvy mezi ČR a SAK*. Velvyslanectví ČR v Rijádu, [cit.30.10.2010],dostupné z: http://www.mzv.cz/riyadh/cz/vzajemne_vztahy_se_zememi_oblasti/bilateralni_dohody_se_saudskou_arabii/index.html
14) *GCC halts global free trade talks*, Gulf News, [cit.10.11.2010] dostupné z: http://gulfnews.com/business/investment/gcc-halts-global-free-trade-talks-1.706653
15) General Auditing Bureau of KSA, dostupné z: http://www.gab.gov.sa/article_e.php?id=32

16) Geert Hofstede™ Cultural Dimensions, [cit. 30.10.2010], dostupné z: http://www.geert-hofstede.com/hofstede_arab_world.shtml
17) Hrbek, I.: *Korán*, dostupné z: http://www.poznejkoran.cz
18) Jeddah Economic Gateway, dostupné z: http://jeg.org.sa/
19) *Interview with Bandar bin Sultan*. Public Broadcasting Service, [cit. 3.10.2010], dostupné z: http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/terrorism/interviews/bandar.html
20) *Islámské země.* Chování.eu, [cit. 6.10.2010], http://www.chovani.eu/clanky/zobrazit/315-Islamske_zeme
21) Khalaf, Ali Alharbi: *An overview of the Saudi Arabian criminal justice procedures against corruption in the public sector*, [cit.7.10.2010], dostupné z: http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no77/15_p123-130.pdf
22) Kohoutek, R.: *Komunikace v prostoru a času*. Psychologie v teorii a praxi, [cit. 5.11.2010], dostupné z: http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/komunikace-v-prostoru-a-casu
23) Kropáček, L.: *Trest smrti v muslimských zemích*. Koktejl 2005, [cit. 20.10.2010], http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2115%3Atrest-smrti-v-muslimskych-zemich&Itemid=4
24) *Law of Income Tax*. Ministry of Commerce and Industry, dostupné z: http://www.mci.gov.sa/english/moci.aspx?Type=8&PageObjectId=794
25) *Law of Printing and Publication, 2003*. Royal embassy of Saudi Arabia, Washington D.C. [cit. 1.11.2010], dostupné z: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/
26) *Legal System of the Kongdom of Saudi Arabia*. Gulf Law, [cit. 13.10.2010], dostupné z: http://gulf-law.com/saudi_judicial.html
27) Ministerstvo zahraničních věcí ČR, dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/cestovani/index.html
28) Ministry of Hajj, dostupné z: http://www.hajinformation.com/index.htm
29) Ministry of Labor, dostupné z: http://www.mol.gov.sa/Sites/default.aspx
30) Muslim.cz, dostupné z: http://muslim.cz/informace/
31) O islámu, [cit.16.10.2010], dostupné z: http://procislam.webovastranka.cz/

32) *Obchodní jednání ve světě*. Export.cz… svět v kostce, [cit. 6.10.2010], dostupné z: http://www.export.cz/exportcz/Hlavnístránka/Zahraničníobchodníjednání/tabid/148/Default.aspx

33) SAMIRAD, the Saudi Arabian Market Information Ressource, dostupné z: http://www.saudinf.com/

34) Saudi Customs, Ministry of Finance, dostupné z: www.customs.gov.sa

35) *Saudi Arabia*. International Business Etiquette and Manners, [cit. 8.11.2010], dostupné z: http://www.cyborlink.com/besite/saudi-arabia.htm

36) *Saudi Arabia Country Profile*. Business Anti-Corruption Portal, [cit.10.10.2010], dostupné z: http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/middle-east-north-africa/saudi-arabia/show-all/

37) *Saudi Arabia Data Profile 2000 – 2008*. The World Bank Group, [cit. 15.10.2010], dostupné z: http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED

38) Saudi Arabia - Telecoms, Mobile and Broadband, [cit. 29.11.2010], dostupné z: http://www.budde.com.au/Research/Saudi-Arabia-Telecoms-Mobile-and-Broadband.html

39) Saudi Arabian General Investment Authority, dostupné z: http://www.sagia.gov.sa/

40) *Saudi Labour Law,* [cit.17.10.2010], dostupné z: http://www.docstoc.com/docs/8439161/Saudi-Arabian-Labour-Law

41) Saudi telecom: gearing up for a third operator. Middle East business & financial news, [cit. 29.11.2010], dostupné z: http://www.ameinfo.com/140424-more1.html

42) *Saúdská Arábie: král přivedl do vlády první ženu*. Týden.cz, [cit. 20.6.2010] dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/saudska-arabie-kral-privedl-do-vlady-prvni-zenu_105540.html

43) *Shariah banks in Gulf open exclusive branches to manage women's wealth*. Saudi Gazette, [cit.12.11.2010], dostupné z: http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentID=20101102865590

44) *Shoaiba Desalination Plant, Saudi Arabia*. Water – Technology.net, [cit. 1.11.2010], dostupné z: http://www.water-technology.net/projects/shuaiba/

45) *Social Insurance Law*. General Organization of Social Insurance, dostupné z: http://www.gosi.gov.sa/portal/web/guest/regulation

46) *Souhrnná teritoriální informace Saúdská Arábie*. Aktualizace zastupitelským úřadem ČR v Rijádu k 11. lednu 2010, dostupné z: http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/saudska-arabie/1001052/

47) *Sovereign Ratings*. Economist Intelligence Unit, [cit. 3.11.2010], dostupné z: http://www.eiu.com/site_info.asp?info_name=sovereign_ratings&rf=0

48) *Statistical Yerbook 2008*. Ministry of Economy and Planning, Central Department of Statistics and Information. [cit. 28.10.2010], dostupné z: http://www.cdsi.gov.sa/english/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=172

49) *The BAE Files*. The Guardian, [cit. 3.10.2010], dostupné z: http://www.guardian.co.uk/world/bae

50) *The Death Penalty in 2009*. Amnesty International, [on-line, cit. 2.11.2010], dostupné z: http://www.amnesty.org/en/death-penalty/death-sentences-and-executions-in-2009

51) The Islamic Marriage Contract. [cit. 28.10.2010]dostupné z: http://islam.about.com/od/marriage/a/contract.htm

52) *The Saud Family and Wahhabi Islam*, [cit.15.9.2010], dostupné z: http://countrystudies.us/saudi-arabia/7.htm

53) *The World Factbook 2010*. Central Intelligence Agency, [on-line, cit. 25.6.2010], dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook

54) *Transparency International – Middle East and North Africa*, [cit.9.10.2010], dostupné z: http://www.transparency.org/regional_pages/africa_middle_east/middle_east_and_north_africa_mena

55) UNESCO Science Report 2010, [cit.29.11.2010], dostupné z: http://www.unesco.org/science/psd/publications/sc_rp_10.shtml

56) *United Nations Convention against Corruption*. UN Office on Drugs and Crime, [cit. 3.10.2010], dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/signatories.html

57) *Women´s rights in the Middle East and North Africa*. Freedom House, [cit. 7.10.2010] Dostupné z: http://freedomhouse.org/template.cfm?page=383&report=86

58) *Zahraniční obchod České Republiky za období 2003 – 2008*, Ministerstvo průmyslu a obchodu, [cit. 4.11.2010], dosupné z: download.mpo.cz/get/39234/43679/525723/priloha001.pdf

Jiné zdroje

1) Odborný seminář na téma *Saúdská Arábie, Bahrain - nové exportní příležitosti v arabském světě*, Ministerstvo průmyslu a obchodu, vedoucí obchodně ekonomického úseku v Rijádu Mgr. Petr Hošťálek, 11.3.2010
2) Dotazníkové šetření mezi českými exportéry a firmami působícími na saúdském trhu

Zdroje příloh

1) Příloha č. 1, dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_Saudi_Arabia
2) Příloha č. 2, Monthly Statistical Bulletin, September 2010, dostupné z: http://sama.gov.sa/sites/SAMAEN/ReportsStatistics/ReportsStatisticsLib/5600_S_Monthly_Bulletin_AREN.pdf
3) Příloha č. 3, dostupné z: http://www.nationmaster.com/country/sa-saudi-arabia/Age_distribution
4) Příloha č. 4, dostupné z: http://www.businessinfo.cz/cz/sti/saudska-arabie-zahranicne-politicka-orientace/3/1001052/
5) Příloha č. 5, dostupné z: http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Organization+Chart/
6) Příloha č. 6, dostupné z: www.richtera.cz/numismatics/download/islam.doc
7) Příloha č. 7, dostupné z: download.mpo.cz/get/39234/43679/525723/priloha001.pdf
8) Příloha č. 8, dostupné z: http://www.sagia.gov.sa/Documents/Investor_pack/Business_not_permitted.pdfhttp://www.sagia.gov.sa/Documents/Investor_pack/Business_not_permitted.pdf
9) Příloha č. 9, dostupné z: http://frontpagemag.com/wp-content/uploads/2010/01/3-veiled-women.jpg, http://www.parasiticplants.siu.edu/Cynomoriaceae/images/Cynomorium2711.jpg
10) Příloha č. 10, dostupné z: http://sheikyermami.com/wp-content/uploads/2008/04/mecca.jpg, http://www.wallpapermurals.co.uk/pic/gallery/medina-mural.jpg

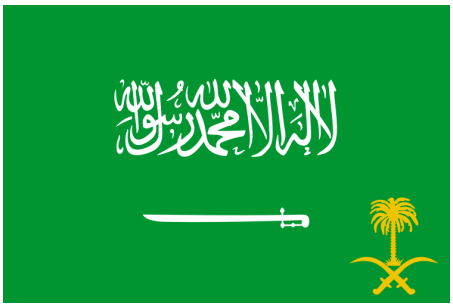
Seznam příloh

1) Příloha č. 1 – Vlajky SAK
2) Příloha č. 2 – Směnné poměry měn členských států GCC k USD
3) Příloha č. 3 – Věková pyramida (budoucí vývoj)
4) Příloha č. 4 – Členství SAK v mezinárodních organizacích
5) Příloha č. 5 - Organizační struktura Poradního shromáždění „Majlis Ash – Shura“
6) Příloha č. 6 – Tabulka pro převod gregoriánského roku na islámský
7) Příloha č. 7 – Komoditní struktura česko – saúdského zahraničního obchodu
8) Příloha č. 8 – Negative list
9) Příloha č. 9 – Tradiční saúdské oblečení
10) Příloha č. 10 – Mešity v Mekce a Medině

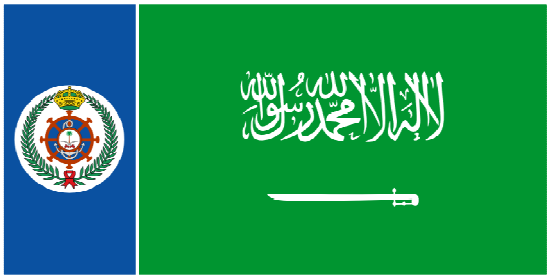
Příloha č. 1

Vlajky SAK[87]

Královská standarta

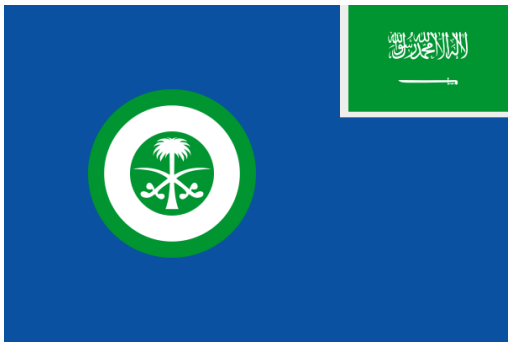
Vlajka námořnictva SAK

Vojenská vlajka SAK

Vlajka vzdušných sil SAK

[87] Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_Saudi_Arabia

Příloha č. 2

Směnné poměry zemí Perského zálivu[88]

جدول (24) : سعر صرف الدولار الأمريكي مقابل عملات دول مجلس التعاون الخليجي

Table(24): EXCHANGE RATES OF U.S. DOLLAR AGAINST G.C.C. CURRENCIES

متوسط للفترة Period Average	الريال السعودي Saudi Riyal	الدينار الكويتي Kuwaiti Dinar	الدينار البحريني Bahraini Dinar	الريال العماني Omani Riyal	الريال القطري Qatari Riyal	الدرهم الإماراتي U.A.E. Dirham
2005	3,7500	0,2920	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2006	3,7500	0,2902	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2007	3,7500	0,2842	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2008	3,7500	0,2688	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2009	3,7500	0,2878	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2009						
Jan. يناير	3,7500	0,2849	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Feb. فبراير	3,7500	0,2904	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Mar. مارس	3,7500	0,2918	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Apr. ابريل	3,7500	0,2915	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
May مايو	3,7500	0,2895	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Jun. يونيو	3,7500	0,2877	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Jul. يوليو	3,7500	0,2873	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Aug. أغسطس	3,7500	0,2872	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Sep. سبتمبر	3,7500	0,2866	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Oct. أكتوبر	3,7500	0,2860	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Nov. نوفمبر	3,7500	0,2854	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
Dec. ديسمبر	3,7500	0,2858	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725
2010						
Jan. يناير	3,7500	0,2867	0,3760	0,3845	3,6400	3,6725

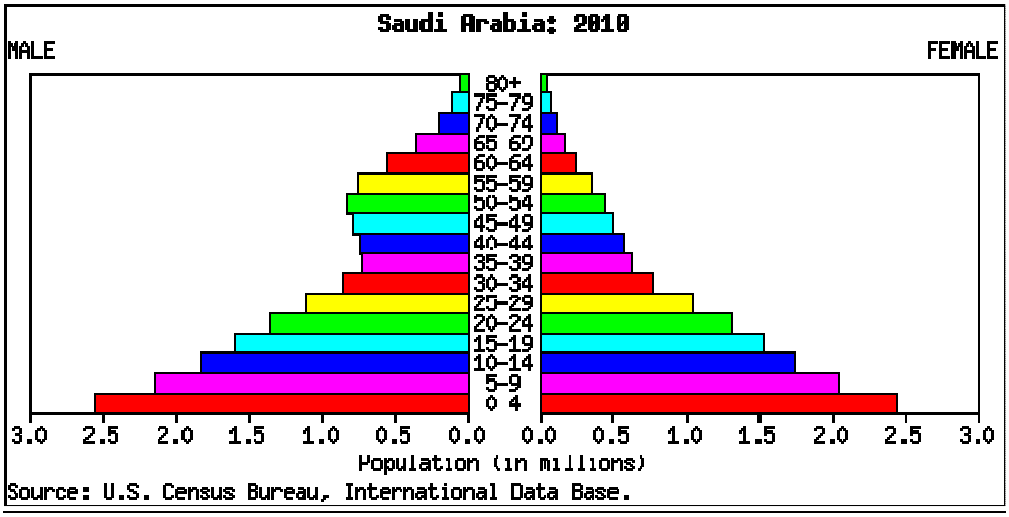
Source : IMF .

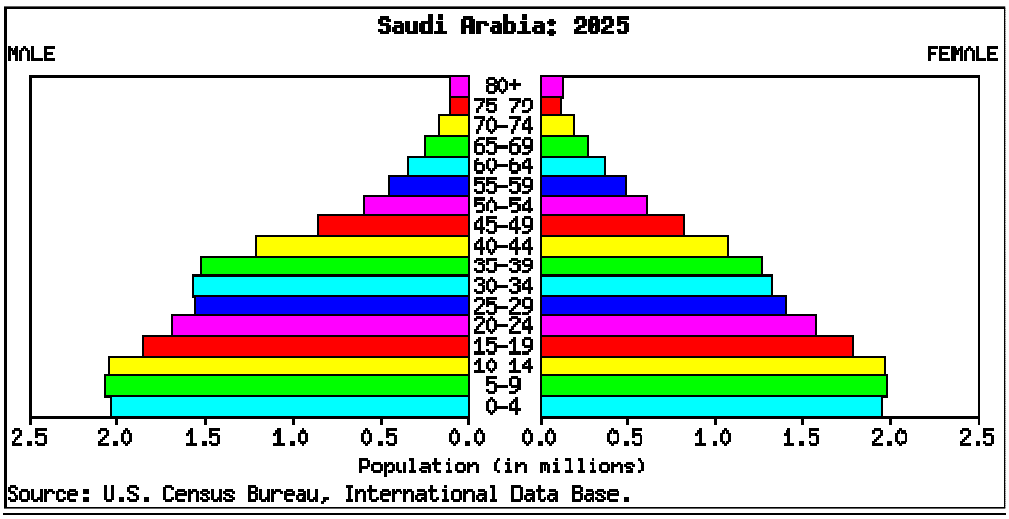
المصدر: صندوق النقد الدولي.

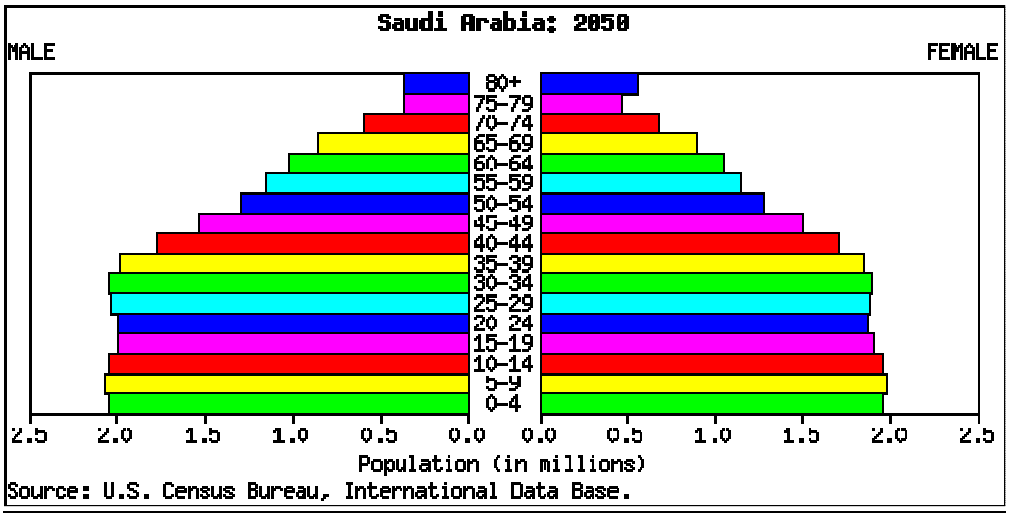
[88] Zdroj: Monthly Statistical Bulletin, September 2010

Příloha č. 3

Věková pyramida (budoucí vývoj)[89]

[89] Zdroj: http://www.nationmaster.com/country/sa-saudi-arabia/Age_distribution

Příloha č. 4

Členství SAK v mezinárodních organizacích[90]

OSN	United Nations/Organizace spojených národů
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization/ Organizace spojených národů pro průmyslový rozvoj
IMF	International Monetary Fund/Mezinárodní měnový fond
WHO	World Health Organization/Světová zdravotnická organizace
WTO (prosinec 2005)	World Trade Oragnization/Světová obchodní organizace

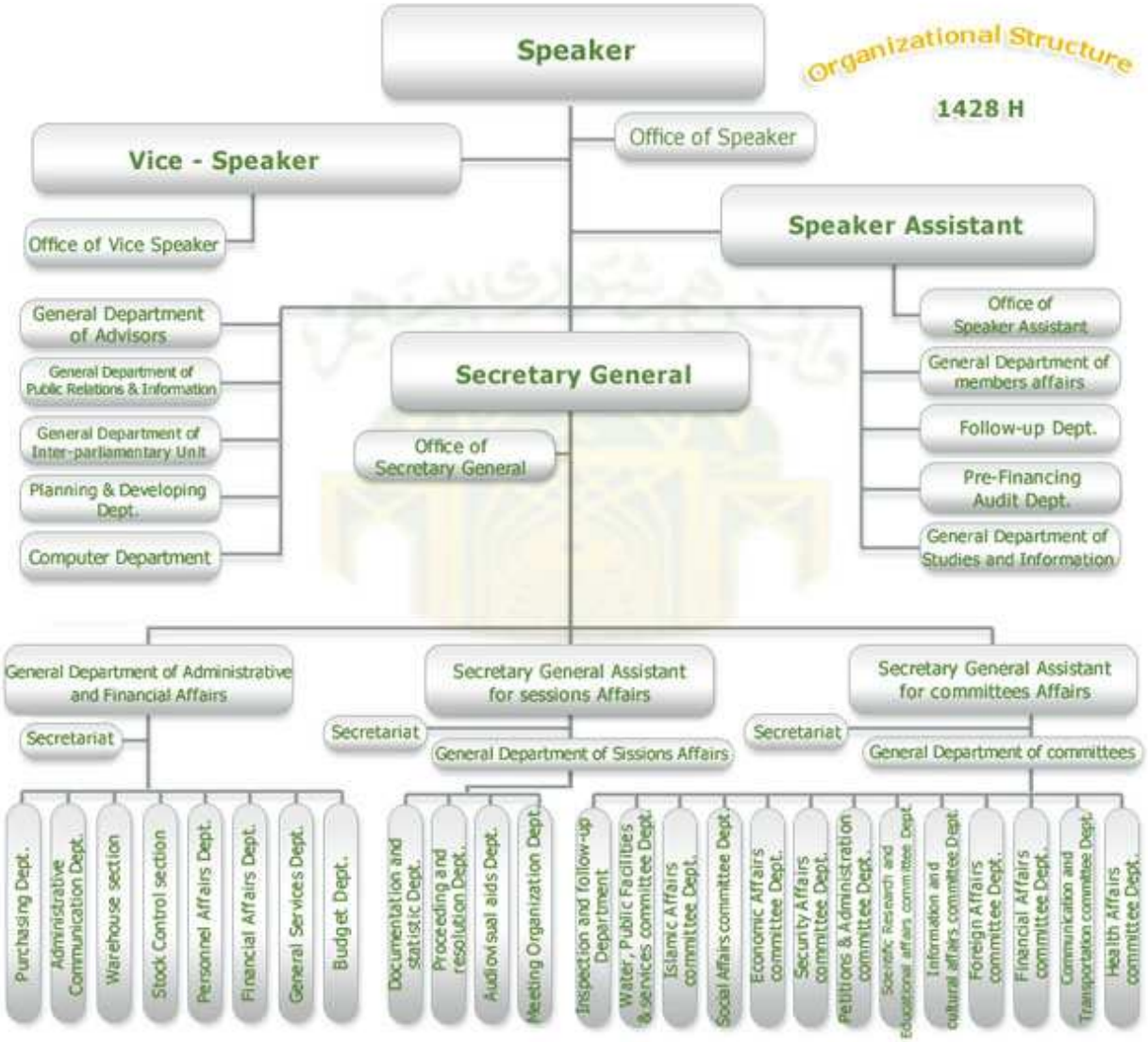
Nejvýznamnější regionální seskupení:

GCC	The Co-Operation Council for the Arab States of the Gulf (Gulf Co-Operation Council)/Rada spolupráce arabských států Perského zálivu
GIC	Gulf Investment Corporation/Společnost pro investice v Perském zálivu
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries/ Organizace zemí vyvážejících ropu
Arab League	Liga arabských států
Muslim World League	Světová muslimská liga

[90] Zdroj: http://www.businessinfo.cz/cz/sti/saudska-arabie-zahranicne-politicka-orientace/3/1001052/

Příloha č. 5

Organizační struktura Poradního shromáždění „Majlis Ash – Shura“[91]

[91] Zdroj: http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Organization+Chart/

Příloha č. 6

Tabulka pro převod gregoriánského roku na islámský[92]

Za počátek islámského (arabského) kalendáře je považován Hidžra (622 n. l.), kdy prorok Mohammed utekl z Mekky do Medíny. Protože je islámský kalendář lunární, nelze gregoriánský letopočet převést na islámský pouhým odečtením 622, ale je třeba užít vzorce. Běžně se pro výpočet islámského letopočtu (I) z gregoriánského letopočtu (G) užívá vzorec:

$$I = (G - 622) \times 33/32$$

Pro výpočet gregoriánského letopočtu z islámského lze pak užít vzorec:

$$G = (I \times 32/33) - 622$$

Jednotlivé roky gregoriánského a islámského kalendáře se přesně nepřekrývají. V tabulce je k danému gregoriánskému letopočtu uveden ten islámský letopočet, který vyjde z výše uvedeného vzorce po zaokrouhlení.

gregoriánský		islámský	
2007	٢٠٠٧	1428	١٤٢٨
2008	٢٠٠٨	1429	١٤٢٩
2009	٢٠٠٩	1430	١٤٣٠
2010	٢٠١٠	1431	١٤٣١
2011	٢٠١١	1432	١٤٣٢
2012	٢٠١٠	1431	١٤٣١

gregoriánský		islámský	
2013	٢٠١٣	1434	١٤٣٤
2014	٢٠١٤	1436	١٤٣٦
2015	٢٠١٥	1437	١٤٣٧
2016	٢٠١٦	1438	١٤٣٨
2017	٢٠١٧	1439	١٤٣٩
2018	٢٠١٨	1440	١٤٤٠

Tabulka pro převod našich číslic na arabské

číslovka	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**
arabsky	١	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩

[92] Zdroj: www.richtera.cz/numismatics/download/islam.doc

Příloha č. 7

Komoditní struktura česko – saúdského zahraničního obchodu[93]

v tis. Kč — CZK th.

Podkapitola Harmonizovaného systému Headings of Harmonized System		Rok Year	Vývoz Exports	Dovoz Imports
0402	Mléko a smetana zahuštěné a slazené	2007	38 295	0
	Milk and cream, concentrated or sweetened	2008	75 864	0
0404	Syrovátka, výrobky ze složek mléka i zahuštěné a slazené	2007	9 549	0
	Whey, w/n concentrated or sweet; natural milk products w/n sweet, nes	2008	215	0
0406	Sýry a tvaroh	2007	107 773	0
	Cheese and curd	2008	78 518	0
0804	Datle, fíky, ananas, avokado, mango apod. čerstvé, sušené	2007	0	939
	Dates, figs,pineapples,avocadoes,guavas, mangoes&mangosteens, fr/dried	2008	0	0
0805	Plody citrusové čerstvé nebo sušené	2007	0	118
	Citrus fruit, fresh or dried	2008	0	2 888
0806	Hrozny vinné čerstvé nebo sušené	2007	0	1 866
	Grapes, fresh or dried	2008	0	0
1003	Ječmen	2007	89 338	0
	Barley	2008	0	0
1302	Šťávy, výtažky rostlinné, pektiny ap., slizy ost. rostlinné i upravené	2007	14 318	0
	Vegetable saps&extr;pectic sub etc;agar-agar etc w/n mod,from veg prod	2008	26 361	0
2707	Oleje aj. produkty destilace vysokotepelných černouhel. dehtů	2007	35 236	0
	Oils & o products of the distillation of high temp coal tar etc	2008	92 334	0
2905	Alkoholy acyklické, halogen-, sulfo-, nitro-, nitrosoderiváty	2007	7	9 593
	Acyclic alcohols&their halogenatd,sulphonatd,nitrated/nitrosatd deriv	2008	0	5 661
2909	Ethery, etheralkoholy, -fenoly, -peroxidy ap., sulfo- aj. deriváty	2007	0	543
	Ether,ether-alc... nes&their halogenatd,sulphonatd,nitratd... deriv	2008	0	29 932
3304	Líčidla, přípravky kosmetické, pro péči o pokožku, manikúru ap.	2007	3 689	0
	Beauty,make-up&skin care prep,sun screen,sun tan,manic&pedicure prep	2008	13 955	0
3305	Přípravky na vlasy	2007	4 628	4 626
	Hair preparations	2008	3 227	420
3603	Zápalnice, bleskovice, roznětky, rozbušky i elektrické, zažehovače	2007	58 341	0
	Safety/detonating fuses;percuss/detonting caps;igniters;elec detonator	2008	67 323	0
3815	Iniciátory, urychlovače reakce, přípravky katalytické jn.	2007	14 986	0
	Reaction initiators & accelerators, catalytic prep, nes	2008	120 755	0
3901	Polymery ethylenu v primárních formách	2007	0	240 901
	Polymers of ethylene, in primary forms	2008	0	175 317
3917	Trubky, hadice a příslušenství (spojky, kolena ap.) z plastů	2007	18 512	0
	Tubes, pipes & hoses & fittings therefor of plastics	2008	9 581	0
3920	Desky, listy, fólie ap. ost. z plastů, neporézní aj., nekombinované	2007	44 822	0
	Plates,sheets,film etc nes,of plas,non-cellular,not reinf,laminatd etc	2008	2 771	2 874
4011	Pneumatiky nové z pryže	2007	49 313	0
	New pneumatic tires, of rubber	2008	33 916	0
4016	Výrobky ostatní z kaučuku vulkanizovaného (ne tvrdého)	2007	44 537	0
	Articles of vulcanised rubber o/t hard rubber, nes	2008	15 175	0
4104	Kůže vyčiněné (usně) z dobytka hov., koní aj. lichokop. odchlupené	2007	0	1 795
	Leather of bovine/equine animal,w/o hair on,o/t leathr of hd 4108/4109	2008	0	0
4407	Dřevo rozřezané, štípané, loupané, broušené ap. nad 6 mm	2007	11 957	0
	Wood sawn/chipped lengthwise, sliced/peeled w/n planed, sanded etc	2008	0	0
4804	Papír, kartón aj. nenatíraný sulfátový (ne k psaní, hygien. účelu)	2007	69 700	0
	Uncoated kraft paper&paperboard, in rolls/sheets o/t of hd 48.02/48.03	2008	47 242	0
4911	Výrobky tiskařské ostatní vč. obrazů, rytin, fotografií	2007	909	986
	Printed matter nes, including printed pictures and photographs	2008	840	13
5402	Příze z hedvábí syntetického, (ne pro prodej), monofil do 67 decitex	2007	8 493	0
	Synth fi yarn (o/t sewg thread)nt put up,incl syn monoles thn 67 dtex	2008	14 986	0
5603	Textilie netkané, i impregnované, povlečené, laminované aj.	2007	4 668	4 803
	Nonwovens, w/n impregnated, coated, covered or laminated	2008	4 650	2 200
5903	Textilie impregnované, povrstvené, laminované ap. plasty	2007	4 472	6 805
	Textile fabrics impregnated, coated, covered/laminated w plastics, nes	2008	11 538	7 005
6211	Tepláky, oděvy lyžařské, plavky, oděvy jiné	2007	56 195	0
	Track suits, ski suits and swimwear; other garments	2008	0	0
6802	Kameny přírodní opracované pro účely výtvarné, stavební aj.	2007	0	33
	Workd monumental/building stone&art;mosaic cube,granules;pdr,nat stone	2008	0	1 370
6902	Cihly, kameny, desky ap. stavebniny keramické žáruvzdorné	2007	11 720	0
	Refractory bricks,blocks,tile etc? refractory ceram const good ne	2008	1 155	0
6910	Výlevky, umyvadla, vany, bidety ap. keramické k hygien. ap. účelu	2007	9 066	0
	Ceramic sink,wash basin,bath,bidet,urinals&similar sanitary fixture	2008	10 314	0
7013	Sklo stolní, domácenské, kuchyňské, zboží toaletní, kancelářské ap.	2007	19 214	0
	Glassware usd for table,kitchen,toilet office,indoor decoratn/sim purp	2008	16 016	0
7016	Dlaždice, desky, kameny, cihly, tašky aj. skleněné	2007	30 584	0
	Paving block... for building/const,gla cube...,leadd lt...,foamglas...	2008	49 728	0
7018	Perly, imitace perel, drahokamů ap. ze skla, figurky (ne bižuterie)	2007	13 345	338
	Gl bead,imitation pearl... o/t imitation jewly;gl eye,gl microsphere	2008	23 794	0
7207	Polotovary ze železa, oceli nelegované	2007	264 955	0
	Semi-finished products of iron or nonalloy steel	2008	0	0

[93] Zdroj: download.mpo.cz/get/39234/43679/525723/priloha001.pdf

v tis. Kč | CZK th.

Podkapitola Harmonizovaného systému Headings of Harmonized System		Rok Year	Vývoz Exports	Dovoz Imports
7208	Výrobky válcované ploché ze železa, oceli nad 600 mm, válc. za tepla	2007	0	0
	Flat-rolld products of iron/non-al/s wdth>/=600mm,hr,not clad,pltd/ctd	2008	126 689	0
7222	Tyče, pruty jiné, úhelníky, tvarovky, profily z oceli nerezavějící	2007	19 469	0
	Bars & rods of stainless steel nes; angles, shapes & sections of ss	2008	16 320	0
7228	Tyče, pruty, úhelniky, profily, tvarovky ap. z oceli legované ost.	2007	12 259	0
	Bars&rods,o al/s;angle etc o al/s;hollow drill bars&rod of al/non-al/	2008	8 247	0
7229	Dráty z oceli legované ostatní	2007	8 179	0
	Wire of other alloy steel	2008	15 554	0
7304	Trouby, trubky, profily duté bezešvé ze železa, oceli	2007	15 405	0
	Tubes, pipes and hollow profiles, seamless, or iron or steel	2008	71 518	0
7307	Příslušenství pro trouby, trubky (spojky ap.) ze železa, oceli	2007	18 850	0
	Tube or pipe fittings, of iron or steel	2008	2 242	0
7308	Konstrukce, desky, tyče aj. pro konstrukce ze železa, oceli	2007	12 168	9 193
	Structures? of i/ nes;plates,rods,angle etc,for structures,of i/	2008	5 700	7 508
7326	Výrobky ostatní ze železa, oceli	2007	21 671	8
	Articles of iron or steel nes	2008	18 671	0
8311	Dráty, tyčky aj. k pájení, sváření ap. z kovů, karbidů kovů	2007	6 803	0
	Wire/rod,etc of base met/met carbide for solderg/weld of metal carbide	2008	15 623	0
8402	Kotle parní, kotle zv. „na přehřátou vodu"	2007	0	0
	Steam/o vapour generatg boiler(o/t central htg);super-heatd watr boilr	2008	19 596	0
8406	Turbíny parní	2007	12 517	0
	Steam turbines and other vapour turbines	2008	0	0
8408	Motory pístové vznětové s vnitřním spalováním (dieslové ap.)	2007	15 225	0
	Compression-ignition int combu piston eng (diesel or semi-diesel eng)	2008	244	0
8413	Čerpadla i se zařízením měřicím, zdviže na kapaliny	2007	7 965	0
	Pumps for liquids,w/n fitted with a measuring device; liquid elevators	2008	11 681	11
8414	Čerpadla, vývěvy vzduchové, kompresory, ventilátory ap.	2007	63 538	0
	Air/vacuum pumps/air/o gas comp&fans; hoods incorp a fan,w/n w filters	2008	129 564	61
8419	Stroje ke zprac. materiálu změnou teplot, ohřívače vody neelektr.	2007	7 894	40
	Machinery,plant/lab,involving a change of temp ex heating,cooking,etc	2008	25 177	0
8421	Odstředivky, přístroje k filtrování, čištění kapalin, plynů	2007	641	914
	Centrifuges,incl centrifugal dryers; filtering/purifying machinery&app	2008	140 595	711
8422	Myčky nádobí, stroje k čištění, plnění, zavírání ap. lahví aj. obalů	2007	15 544	0
	Dish washg mach;mchy for clean/drying/ fil/clo/etc;mchy for aeratg bev	2008	3 272	0
8429	Buldozery, srovnávače, rypadla, škrabače apod. s pohonem	2007	115 727	0
	Self-propelld bulldozer/angledozer/ grader/excavator/shovel loader,etc	2008	276 893	0
8431	Součásti jeřábů, vozíků, zdviháků ap., buldozerů, rypadel, fréz aj.	2007	5 234	0
	Part for use solely/principally with mchy of hd 84.25 to 84.30	2008	15 158	188
8446	Stavy tkalcovské	2007	9 937	0
	Weaving machines (loom)	2008	18 179	0
8450	Pračky pro domácnost, prádelny, i se sušičkami	2007	0	0
	Household or laundry-type washing mach, incl mach which both wash&dry	2008	10 937	0
8471	Zařízení pro automatické zpracování dat, jednotky, snímače ap.	2007	449 879	127
	Automatic data proces mach;optical reader,mach for transcribg data,etc	2008	1 082 948	66
8477	Stroje na zpracování kaučuku, plastů a výrobků z nich jn.	2007	50 862	11
	Machinery for wrkg rbr/plas/for the mfr of prod from these material ne	2008	45 454	0
8479	Stroje, přístroje mechanické s vlastní individuální funkcí jn.	2007	2 470	0
	Machines&mech appl having indiv func, nes or included in this chapter	2008	37 787	0
8481	Kohouty, ventily aj. pro potrubí, kotle, vany, nádrže ap. kádě	2007	34 318	44
	Tap,cock,valve for pipe,tank for the like,incl pressure reducing valve	2008	8 632	0
8483	Hřídele převodové, převody, kola ozubené, setrvačníky ap.	2007	2 946	1
	Transmission shafts&cranks, bearing housing; gearing; ball screws; etc	2008	12 343	5
8501	Motory elektrické, generátory (ne soustrojí ganerátorová)	2007	9 856	0
	Electric motors and generators (excluding generating sets)	2008	11 870	0
8504	Transformátory elektrické, měniče statické, induktory	2007	42 253	0
	Electric transformer,static converter (for example rectifiers)&inductr	2008	44 598	0
8517	Přístroje elektrické pro telefonii, telegrafii drátovou	2007	2 672	50
	Electric app for line telephony/line telegraphy,incl curr line system	2008	4 382	1 104
8529	Části přístrojů vysílacích, přijímacích, televizních, rozhlasových	2007	18 791	8
	Part suitable for use solely/princ with the app of headg no85.25-85.28	2008	22 034	0
8531	Přístroje elektr. signalizační akustické, vizuální (zvonky, sirény ap.)	2007	9 766	59
	Electric sound/visual signallg app (ex bell/siren,burglar/fire alarms)	2008	8 586	24
8536	Přístroje elektrické k ochraně ap. elektrických obvodů do 1000 v	2007	16 910	0
	Electrical app for switchg (ex fuse,switche,etc) nt exceedg 1000 volt	2008	3 720	0
8537	Rozvaděče, panely rozvodné, stoly, pulty, skříně aj. ovládací	2007	21 301	0
	Board, panels&o bases, equipped w two/more app of hd no 85.35/85.36	2008	25 858	0
8538	Části přístrojů k ochraně ap. elektr. obvodů, rozvaděčů aj.	2007	46 569	0
	Part suitable for use solely/princ w the app of hd no85.35,85.36/85.37	2008	129 618	0
8542	Obvody integrované elektronické, mikrosoustavy	2007	80 256	0
	Electronic integrated circuits and microassemblies	2008	2 922	9
8544	Dráty, kabely, vodiče elekt. izolované, kabely z vláken optických	2007	45 663	0
	Insulated wire/cable&o insul elec conductors w/n fitted w connectors	2008	19 885	71
8703	Auta osobní aj. vozidla motorová pro přepravu osob	2007	286 712	0
	Motor veh princ designd for transp person (o/t 8702) incl car/sta wag	2008	320 018	0
8708	Části, součásti traktorů, vozidel motor. osobních, nákladních ap.	2007	26 210	10
	Parts & access of the motor vehicles of heading nos 87.01 to 87.05	2008	10 459	0

v tis. Kč | CZK th.

Podkapitola Harmonizovaného systému Headings of Harmonized System		Rok Year	Vývoz Exports	Dovoz Imports
9012	Mikroskopy jiné než optické, difraktografy	2007	9 017	0
	Microscopes other than optical microscopes; diffraction apparatus	2008	19 133	7 700
9402	Nábytek lékařský, chirurgický ap., pro holičství aj., části	2007	15 575	0
	Med/surg/dental&vet furn&pts thereof dentists'/barbers'/sim chairs&pts	2008	123 487	0
9403	Nábytek ost. (kancelářský, kuchyňský, ložnicový aj.), části	2007	10 945	0
	Other furniture and parts thereof	2008	8 505	0
9405	Svítidla (vč. světlometů), reklamy, ukazatele ap. světelné	2007	23 056	0
	Lamps & lighting fttgs nes; signs, nameplates illuminated & parts nes	2008	71 979	0
9406	Stavby montované	2007	0	3 437
	Prefabricated buildings	2008	755	2 387
	Celkem	2007	2 843 304	292 969
	Total	2008	3 910 432	252 711

Příloha č. 8

Negative list[94]

SAUDI ARABIAN GENERAL INVESTMENT AUTHORITY
SAGIA

SAGIA Business Center

List of businesses prohibited for foreign investments

Industrial Sector

–Oil exploration, drilling and production. Except the services related to mining sector listed at (CPC 5115+883) in International Industrial classification codes.
–Manufacturing of military equipment, devices and uniforms.
–Manufacturing of civilian explosives.

Service Sector

–Catering to military sectors.
–Security and detective services.
–Real estate investment in Makkah and Madina.
–Tourist orientation and guidance services related to Hajj and Umrah.
–Recruitment and employment services including local recruitment offices.
–Real estate brokerage.
–Printing and publishing. Except the following activities:
- •Pre-printing services internationally classified at (CPC 88442)
- •Printing Presses internationally classified at (CPC 88442)
- •Drawing and calligraphy internationally classified at (CPC 87501)
- •Photography internationally classified at (CPC 875)
- •Radio and Television Broadcasting Studios internationally classified at (CPC 96114)
- •Foreign Media Offices and Correspondents internationally classified at (CPC 962)
- •Promotion and Advertising internationally classified at (CPC 871)
- •Public Relations internationally classified at (CPC 86506)
- •Publication internationally classified at (CPC 88442)
- •Press Services internationally classified at (CPC 88442)
- •Production, selling and renting of computer software internationally classified at (CPC 88)
- •Media consultancies and studies internationally classified at (CPC 853)
- •Typing and copying internationally classified at (CPC 87505 + 87904).
- •Motion picture and video tape distribution services internationally classified at (CPC 96113).

–Commission agents internationally classified at (CPC 621).
–Audiovisual and media services.
–Land transportation services, excluding the inter-city passenger transport by trains.
–Services provided by midwives, nurses, physical therapy services and quasi-doctoral services internationally classified at (CPC 93191).
–Fisheries.

[94] Zdroj: SAGIA, dostupné z: www.sagia.gov.sa

Příloha č. 9

Tradiční saúdské oblečení[95]

[95] Zdroje: http://frontpagemag.com/wp-content/uploads/2010/01/3-veiled-women.jpg, http://www.parasiticplants.siu.edu/Cynomoriaceae/images/Cynomorium2711.jpg

Příloha č. 10[96]

Mešity v Mekce a Medině

[96] Zdroje: http://sheikyermami.com/wp-content/uploads/2008/04/mecca.jpg, http://www.wallpapermurals.co.uk/pic/gallery/medina-mural.jpg